

מקומה של החקלאות בלשון התנ"ך ובערכיו

בליווי מעשה המחקר החקלאי בימינו

חן שיפריס

תשע"א 2011

1	התוכן
2	הקדמה
3	מבוא
3	א. החקלאות - מטה לחם ודרך חיים
6	ב. ישראל בנוף המקראי חקלאי
9	חלק א אוצר המילים החקלאיות בתנ"ך
15	פרק א - המילים החקלאיות
33	פרק ב - המשפטים החקלאיים בתנ"ך
81	חלק ב המחקר החקלאי בימינו - בתרומתו ל"שבעת המינים"
81	פרק א - החיטה והשעורה
87	פרק ב - הגפן
97	פרק ג - התאנה
102	פרק ד - התמר
110	פרק ה - הזית
120	פרק ו - הרימון
124	סוף דבר
125	ספרות עזר

הקדמה

במסגרת ההתייחסות רבת הפנים בתנ"ך ובמקורות נוספים לחקלאות אבותינו בארץ ישראל, דומה שנעדר עדיין ההיבט הלשוני, קרי תרומתן של מילים בעלות הקשר חקלאי למישור החברתי-ערכי. מילים אלו חברו למשפטי מפתח המלווים את חיי האומה מאותו פרק היסטורי ועד ימינו.

בסקר הנוכחי שמתוך ספר הספרים, נמצאו 474 מילים בעלות הקשר חקלאי בהן שמות עצם, שמות תואר ונגזרי פעלים, אשר חולקו בעבודתנו ל-17 מחלקות על פי אופיין. מילים אלו משובצות ב- 1152 משפטים המבטאים התייחסות לחקלאות הארץ-ישראלית. מתוך כלל משפטים אלו נבחרו 863, הנותנים תמונה ממוקדת יותר על רקע הנוף החקלאי של ימי המקרא. משפטים נבחרים אלו חולקו ל-10 קבוצות, על פי אופיים התוכני-רעיוני. בנוסף, בקשנו לבטא את הקשר בין חקלאות אבותינו בימי קדם לבין המחקר החקלאי בן זמננו, וזאת תוך דגש על שבעת המינים שבהם נשתבחה ארץ ישראל.

יבואו על הברכה חברים ועמיתים אשר תרמו, איש איש בתחומו למחקר החקלאי בארצנו: בני אבידן, עמי אוח, רפי אליאסי, דליה בן-בסט, נמרוד גורן, דורון הולנדר, מוטי הררי, זאב יבלוביץ', שמעון לביא, יעקב לנגזם, יואל לשם, ברוך לוזון, גיורא לונדון, ישראל מירון, גל מלמוד, יאיר מני, נחמן סהר, דוד סנדהלם, סילווי פלדמן, אברהם צביאלי ואורי קושניר.

המחבר, חוקר ומשביח צמחים במכון וולקני החל מ-1966, נסתייע ביחידות לגנטיקה והשבחת צמחים במינהל המחקר החקלאי-מרכז וולקני.

בני אביבי טיפל בכל נושאי המיחשוב הקשורים לעריכה והצגת הטקסט. איסוף החומר המקראי נעזר בתוכנת השו"ת של אוניברסיטת בר-אילן והאנציקלופדיה התלמודית, יד הרב הרצוג ירושלים. צילומי המיקרוסקופ האלקטרוני נעשו באוניברסיטת בר-אילן.

לכולם תודתי מקרב לב

חן שיפריס

מבוא

א. החקלאות - מטה לחם ודרך חיים

המלה חקלאות מקורה במילה הארמית חקל שפרושה שדה. החקלאות כוללת את עבודת האדמה לענפיה השונים לשם קבלת יבול, גידול תבואות, ירקות ועצים, וכן טיפול בבעלי חיים מבויתים שונים. נכון להוסיף כי לשם מימוש הגדרה זו יש להעזר במקצועות מתחומי הקרקע והמים, טכנולוגיה, רפואה, הגנת הצומח ועוד. אבותינו עסקו בחקלאות של התקיימות או השרדות "הלוך ילך ובכה נשא משך הזרע בא לבוא ברנה נשא אלמתי", כולל שנות בצורת ורעב שהיוו חלק טבעי מהמאבק הקיומי באזורנו, זה שהתבסס בעיקר על חקלאות בעל. לעומת אלו היו שנים טובות לרווחה בהן "עבד אדמתו שפיע לחם..."

האדם הראשון לוקח מן האדמה וקשר בסיסי זה חובק את יחסי אדם לאדמתו, לצומח ולחי כפי שאנו מוצאים דלהלן א. "בזעת אפין תאכל לחם עד שובך אל האדמה כי ממנה לקחת כי עפר אתה ואל עפר תשוב" (בראשית ג יט) ב. "אנוש כחציר ימיו כציץ השדה כן יציץ" (תהילים קג טו) ג. "ימי כצל נטוי ואני כעשב איבש" (תהילים קב יב) ד. "כי תצור אל עיר ימים רבים לתפשעה לא תשחית את עצמה לנדח עליו גרזן כי ממנו תאכל ואתו לא תכרת כי האדם עץ השדה לבא מפניך במצור" (דברים כ-יט). ה. "אשתך כגפן פריה בירכתי ביתך בנית כשתלי זיתים סביב לשלחנך" (תהילים קכח ג).

הקשר בין האדם אל בהמת ביתו מופיע ב- 36 אזכורים בנוסח: אדם ובהמה, מאדם עד בהמה, האדם ומן הבהמה, ובמקום אחר, בפרשת נח פוגשים אנו ניסוח המדגיש את הקשר בין האדם לבהמתו "מכל הבהמה הטוהרה תקח לך שבעה שבעה איש ואשתו ומן הבהמה אשר לא טוהרה היא שנים איש ואשתו". זאת ועוד, "ואולם שאל נא בהמות ותרכך ועוף השמים ויגד לך" (איוב יב ז). ומכאן נסכם בהקצנת קהלת "כי מקרה בני האדם ומקרה הבהמה ומקרה אחד להם כמות זה כן מות זה ורוח אחד לכל ומותר האדם מן הבהמה אין..."

ונוסיף אף את מרכיב המים, את הגשמים בעיתם הנידרשים לביטוי חקלאי מלא, וכן את סוגי הגשם השונים כדלף טורד (משלי כז טו), מטר סוחף (משלי כח ג), גשם גדול (מלכים א' יח מה), גשם שוטף (יחזקאל יג יא), ומנגד גשמי ברכה (יחזקאל לד כו) וגשם נדבות (תהילים סח י).

על רקע השילוב בין האדם ומרכיבי החקלאות העיקריים: אדמה, מים, צומח ובהמתו נתייחס גם אל ארצנו כארץ פוריה, על נופיה הגיאוגרפיים המוצגים כאתרי חקלאות ברוכים. הלבנון משמש בגבהו, באקלימו ובקומת ארזיו פיסגה של הצלחה גידולית-חקלאית ובהשאלה משול אף להר הבית. הכרמל הינו אתר של שדות תבואה, כרמים ועצים שפלים שאינם מצלים על סביבתם ועל פי הנביא עשוי הלבנון לאבד מיוקרתו ולשוב אל מעמד הכרמל כמרכז פעילות חקלאית גרידא. מזרח הבשן מצטיין כיער אלונים, אך בעיקר כמרכז רביה של בקר וצאן שממנו היו העדרים נודדים לכל חלקי הארץ. הגלעד הינו מרעה טוב ודשן והשרון נוה צאן ועמקיו לרוב בקר.

הנגב הינו אזור שחון הזקוק לגלות מים וחלקים מדרום הארץ מתוארים ברמות יובש שונות כמדבר, ישימון, ערבה עד ציה המבטאת יובש מרבי ואינה ראויה לזריעה בשל החום הבוער. ודווקא חלק מאזורים אלו מהווה תקווה גדולה על פי נביאנו ישעיה העוסק בתיקון עולם, וזאת בניסוחים הבאים: "וַיֵּשֶׁם מִדְבָּרָה כְּעֵדֶן וְעֶרְבָתָה כְּגֵן ה' " (נא ג), במקום אחר "וַיֵּשְׁשׁוּם מִדְבָּר וְצִיָּה וְתִגְל עֶרְבָה וְתִפְרַח כְּחִבְצֵלֶת" (לה א) או "אִזְּךָ יִדְלַג כְּאַיִל פֶּסַח וְתֵרֶן לְשׁוֹן אֵלֶם כִּי נִבְקְעוּ בַּמִּדְבָּר מִיָּם וּנְחָלִים בְּעֶרְבָה" (לה ו).

כאן המקום לציין כי נבואות אלו נתקיימו בימינו, לאחר כאלפיים ושלוש מאות שנה, כאן בארץ הערבה בעקבות מהפכה ישראלית- עולמית בטכנולוגיה של ההשקיה, מהפכת הטפטוף. עבודת השדה המקראית נסתיעה גם ע"י מנהל ופיקוח כמו "וַעֲלֵ עוֹשֵׁי מְלָאכַת הַשָּׂדֶה לַעֲבֹדֶת הָאֲדָמָה עֲזָרִי בֶן כְּלוּב" (דברי הימים א' כז כו).

ומה סוד הארץ, שלמרות שחינותה האקולוגית מצליחה היא לזוב חלב ודבש בקיימה ענפי חי וצומח מתקדמים?

מפשוטו של מקרא למדנו כי בחנוכת המקדש זבח שלמה את זבח השלמים לה' "...בָּקָר עֶשְׂרִים וּשְׁנַיִם אֶלֶף וְצֹאן מֵאָה וְעֶשְׂרִים אֶלֶף וַיַּחֲנֹכוּ אֶת בֵּית ה' הַמֶּלֶךְ וְכָל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל " (מלכים א' ח סג). מישע מלך מואב נדרש לשלם מס "וַיִּמְשַׁע מֶלֶךְ מוֹאָב הָיָה נִקְדָּה וַהֲשִׁיב לְמֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל מֵאָה אֶלֶף כֶּרֶם וּמֵאָה אֶלֶף אֵילִים צֶמֶר" (מלכים ב' ג ד). לאיוב באחריתו היו "... אַרְבָּעָה עֶשְׂרֵי אֶלֶף צֹאן וְשֵׁשֶׁת אֲלָפִים גִּמְלִים וְאֶלֶף צֶמֶד בָּקָר וְאֶלֶף אֲתוֹנוֹת" (איוב מב יב). חזקיהו מלך יהודה "... הָרִים לְקֹהֶל אֶלֶף פָּרִים וְשִׁבְעַת אֲלָפִים צֹאן וְהַשָּׂרִים הָרִימוּ לְקֹהֶל פָּרִים אֶלֶף וְצֹאן עֶשְׂרֵת אֲלָפִים וַיִּתְקַדְּשׁוּ כֹהֲנִים לְרֹב" (דברי הימים ב' ל כד). הפלשתים הביאו ליהושפט "... מִנְחָה וְכֶסֶף מִשָּׂא גַם הָעֲרִבִיָּאִים מִבִּיָּאִים לוֹ צֹאן אֵילִים שִׁבְעַת אֲלָפִים וְשִׁבְעָה מֵאוֹת וַתִּשָּׂשׁ שִׁבְעַת אֲלָפִים וְשִׁבְעָה מֵאוֹת" (דברי הימים ב' יז יא). המשק של נבל הכרמלי כלל "... צֹאן שְׁלֹשֶׁת אֲלָפִים וְאֶלֶף עֲזִים" (שמואל א' כה ב), בימים שבא לגזז את צאנו.

מנתונים אלו למדים אנו על היקף ענפי הבקר והצאן אשר ספקו בהתמדה גם את משק הקרבנות למקדש. ונזכור את יעקב אבינו, אבי הגנטיקה של בעלי חיים אשר הצטיין הן בבחירת הורים מתאימים לזיווגים, והן בביצוע ברירה (סלקציה) נכונה באוכלוסיות הצאצאים: "וַיִּסֶר בַּיּוֹם הַהוּא אֶת הַתִּישִׁים הָעֶקְדִים וְהַטְּלָאִים וְאֵת כָּל הָעֲזִים הַנִּקְדָּוֹת וְהַטְּלָאֹת כָּל אֲשֶׁר לָבֶן בּוֹ וְכָל חֹם בְּכֶשֶׁבִים וַיִּתֵּן בְּיַד בְּנָיו" (בראשית ל לה). ואשר לנושא הצומח קבלנו "אֶרֶץ חֹטָה וְשֹׁעֲרָה וְגֶפֶן וּתְאֵנָה וְרִמּוֹן אֶרֶץ זֵית שֶׁמֶן ודָבָשׁ" (דברים ח ח).

ב. ישראל בנוף המקראי-חקלאי

יותם, בנו הקטן של גדעון ושריד חרב משישים ושמונה אחיו אשר נרצחו ע"י האח אבימלך, עלה אל הר גריזים וערך חשבון דמים עם הרוצח בפני תושבי שכם. בדבריו משתמש בשלושה עצים, זית, גפן ותאנה, הנמנים על שבעת המינים בה נתברכה ארץ ישראל ומוכרים בעיקר מנוף חייו בהרי השומרון. אין הוא מזכיר לא את התמר, שגידולו מוגבל לבקעת יריחו, "עיר התמרים", ואף לא את הרימון, הסמוך יותר למקורות מים.

כלל העצים פנו אל כל אחד משלושת העצים הנ"ל כדי שימלוך עליהם. תשובת הזית היתה: "הִחַדְלָתִי אֶת דְּשָׁנִי אֲשֶׁר בִּי יִכְבְּדוּ אֱלֹהִים וְאֲנָשִׁים וְהִלְכָתִי לְנוֹעַ עַל הָעֵצִים"? הַתָּאנָה עֲנָתָה: "הִחַדְלָתִי אֶת מִתְקִי וְאֶת תְּנוּבָתִי הַטּוֹבָה וְהִלְכָתִי לְנוֹעַ עַל הָעֵצִים"? וְהַגֶּפֶן הִשִּׁיבָה: "הִחַדְלָתִי אֶת תִּירוֹשֵׁי הַמִּשְׁמַח אֱלֹהִים וְאֲנָשִׁים וְהִלְכָתִי לְנוֹעַ עַל הָעֵצִים"? ומשלא נענו עצים אלו החשובים ביותר אצל אלהים ואדם, פנו אל האטד, הקוץ המצוי, המשמש כצמח מזיק בתרבות הגידולים החקלאיים. תשובת האטד נושאת תנאים ומאיימת "אִם בָּאֵמֶת אַתֶּם מְשָׁחִים אוֹתִי לְמֶלֶךְ עֲלֵיכֶם בְּאוֹ חֶסֶד בְּצִלִּי וְאִם אֵין תֵּצֵא אִישׁ מִן הָאֲטָד וְתֹאכַל אֶת אֶרְצִי הַלְבָּנוֹן". מובן שיותם עשוי היה להתחשבן אחרת עם אחיו בן הבליעל ובצורה שונה, אולם חשבון מעודן-חקלאי זה הוא שתרם למיקומו המיוחד של משל יותם בספרות המקרא.

לימים, נשלח נתן הנביא אל דוד המלך למשול לו משל אודות שני אנשים, האחד עשיר בצאן ובקר לרב ואלו השני הינו רש, "כִּי אִם כְּבִשָּׁה אַחַת קִטְנָה אֲשֶׁר קָנָה וְיִחְיָה וְתִגְדַּל עִמּוֹ וְעַם בְּנָיו יִחָדּוּ, מִפְתּוֹ תֹאכַל וּמִכִּסּוֹ תִשְׁתֶּה וּבְחִיקוֹ תִשְׁכַּב וְתִהְיֶה לוֹ כֶּבֶת. וַיָּבֵא הַלֵּךְ לְאִישׁ הָעֹשִׂיר וַיִּחְמַל לְקַחַת מִצֵּאָנוּ וּמִבְּקָרוֹ לַעֲשׂוֹת לְאֶרֶחַ הַבָּא לוֹ וַיִּקַּח אֶת כְּבִשַׁת הָאִישׁ הָרָאשׁ וַיַּעֲשֶׂה לְאִישׁ הַבָּא אֵלָיו", סעודת ארוח. דוד לא הבין את המסר ולכן "וַיַּחַר אֶף דָּוִד בְּאִישׁ מֵאֹד וַיֹּאמֶר אֵל נָתָן חִי ה' כִּי בֶן מֵוֹת הָאִישׁ הָעֹשֶׂה זֹאת וְאֶת הַכְּבִשָּׁה יִשְׁלַם אֲרִבְעָתַיִם עֶקֶב אֲשֶׁר עָשָׂה אֶת הַדָּבָר הַזֶּה וְעַל אֲשֶׁר לֹא חָמַל". נתן, בעמדו לפני המלך השמיע בבהירות "אֶתֶּה הָאִישׁ", והנביא מוסיף ומוכיח את דוד בפרשת אוריה החתי ובסיום אותו מעמד משיב דוד "חֲטָאתִי לַה' ". לא מצא הנביא דרך להעביר מסר כה נוקב לדוד, גדול מלכי ישראל אלא ברכוך כלשהו בעזרת בהמת הבית, הכבשה שכל כולה צניעות ושרות מגוון לאדם.

ובמקום אחר מוצאים אנו את הנביא, ה'חקלאי-אגרונום' ישעיהו בן אמוץ, המתאר במשל יחסים מפורטים בין עם ישראל-הכרם, לבין בוראו. הנביא כמשורר פותח ב-"אֲשִׁיכָה נָא לִידִידִי שִׁירַת דָּוִד לְכַרְמוֹ כָּרֶם הָיָה לִידִידִי בְּקָרְוֹ בֶן שָׁמֹן וַיַּעֲזָקְהוּ וַיִּסְקָלְהוּ וַיִּטְעֵהוּ שָׂרֵק וַיִּבֶן מִגְדָּל בְּתוֹכּוֹ וְגַם יָקֵב חֲצֵב בּוֹ וַיִּקּוּ לַעֲשׂוֹת עֲנָבִים וַיַּעַשׂ בְּאֲשִׁים". מאחר ובעל הכרם מאוכזב

מהתוצאות הוא מודיע ליושב ירושלים ויהודה "וַעֲתָה אֲדִיעָה נָא אֶתְכֶם אֶת אֲשֶׁר אֲנִי עֹשֶׂה
לְכַרְמֵי הַסֵּר מְשׁוֹכְתוֹ וְהָיָה
לְבָעַר פָּרֶץ גָּדְרוֹ וְהָיָה לְמֶרְמֶס. וְאֲשִׁיתָהוּ בְּתֶה לֹא יִזְמַר וְלֹא יַעֲדָר וְעָלָה שְׁמִיר וְנִשִּׁית וְעַל הָעֵבִים
אֶצְנֶה מִהַמָּטִיר עָלָיו מָטָר".

משל הכרם המופיע בחמשה משפטים אלו, כולל 23 מלים בעלות קשר מובהק לחקלאות, ודווקא בשירה-נבואה "חקלאית" שכזו בחר הנביא כדי להאבק בירידה המוסרית של איש יהודה וירושלים. וראוי להביא אף את הרקע הביוגרפי של הנביא ישעיהו אשר נולד לאביו הנביא אמוץ, שהיה אח לאמציה מלך יהודה. בתו הינה חפציבה אשר נישאה למלך חזקיהו. לבנו העניק את השם שאר-ישוב כביטוי לנבואותיו באשר לשיבת שארית ישראל מגלות בבל. עם רקע מעמדי שכזה, או כבן כרך, מפתיעה ביותר העובדה עד כמה מצוי היה בתרבות הכפר הארצישראלי, על דקויותיו המקצועיות בתחומי חקלאות וחרושת. מכאן נוסף כי ספר ישעיה תרם 170 משפטים לרשימת 864 המשפטים החקלאיים שמופיעים בטבלת החלוקה הרעיונית (טבלה - 2).

שלושת המשלים שהובאו כאן מתקופות שונות מעידים עד כמה מעורים הינם דמויות המופת ומחנכי הצבור בהווה ובנוף החקלאי, ועד כמה נזקקו דוקא לדימויים חקלאיים בבואם להוקיע תופעות חברתיות ולחילופין לחנך במסלול תורני-מוסרי, ועד להתייחסותם לפוליטיקה שבין האומות.

ובסטיה קלה אל התלמוד, נביא את רצף הדורות במעורבותם של חכמי ישראל בנושאי טבע וחקלאות, ומתוך מסכת סנהדרין שבתלמוד הבבלי (יח' ע"ב), נציג את התייחסותם לעיבור השנה. ראשי הסנהדרין האחראים לעיבור השנה מקשיבים "ושמעניהו" בחודש אדר לשיחם של שלושה רועי בקר, אשר נותנים סימנים לשינויי האקלים. ובתרגום מארמית, אומר האחד: אם הזרעים המקדימים של החיטה אשר נזרעים בתחילת החורף והזרעים המאוחרים של השעורה הנזרעים קרוב לסופו נובטים יחדיו, כי הקרקע כבר חמה דיה להנביטם, או אז החודש ראוי להקרא אדר, ואולם אם הזרעים אינם נובטים יחדיו, סימן הוא שהקרקע טרם הוחמה דיה ואין זה מתאים לאדר אלא לחודש הקודם שבט.

הרועה השני נתן סימן אחר: אם בבוקר עשוי השור כמעט למות מרוב קור ובשעות הצהריים הוא מנמנם תחת התאנה ומתחכך בענפיה מרוב חום, סימן הוא לחודש אדר ואם אין זה המצב, אין החודש אדר. והרועה השלישי מביא סימן אחר: אם נושבת רוח מזרחית קרה וחזקה, ומהבל הפה אשר נושבים מול הרוח, יגבר חומו על הקור, סימן הוא כי החודש הינו אדר, ואם אין זה קורה הרי שהחודש הינו עדיין שבט.

ואכן, באותו חודש אדר לא היו סימנים של התחממות וחכמים עברו את השנה ע"י הוספת אדר ב'. הגמרא שואלת האם אותם חכמים הסתמכו על הרועים ? ומשיבה כי החכמים היו עצמאיים וסמכו על דרך החישוב שלהם, ואשר לרועי הבקר, הבנתם בטבע הארץ הובילה לאותה תוצאה. מתעוד תלמודי זה נמצאנו למדים שגדולי הדור, הצמרת התורנית לדורותיה מופיעה בשורה אחת עם רועי ישראל, פשוטי עם לכאורה. חכמי התלמוד ראו אפוא צורך להציג קשר טבעי זה בין שתי הקבוצות, שנוהגות באותה לשון ובאותם מושגי טבע וחקלאות ופועלות אהדדי בנושאים שברומו של העולם היהודי.

שבעת המינים, הבקר והצאן מספקים את חלב הארץ כ"חמאת בקר וחלב צאן עם חלב כרים ואילים בני בשן ועתודים עם חלב כליות חטה ודם ענב ותשתה חמר" (דברים לב יד), ומכאן "וישב יהודה וישראל לבטח איש תחת תחת גפנו ותחת תאנתו מדן ועד באר שבע כל ימי שלמה" (מלכים א' ה ה), זה ארבעים שנה, משאלתו של בית ישראל לדורותיו.

חלק א - אוצר המלים החקלאיות בתנ"ך

המילים החקלאיות

במחקר הנוכחי נמצאו 474 מלים בעלות אופי חקלאי, ואלו חולקו עפ"י אופיין (טבלה 1) ל-17 קבוצות כדלהלן:

1. אדמה 2. מים 3. עבודה 4. טכנולוגיה 5. גידולי שדה 6. דגניים 7. הגפן 8. תאנה ורימון
9. זית ותמר 10. מינים של צמחים (עצי פרי, חורש, יער ומים) 11. הצמחיה - כללי 12.
- צמחי בר 13. מחלות צמחים 14. בעלי חיים 15. ארץ ברוכה 16. שממה 17. שונות.

א. אופיין של 474 המלים

שבע עשרה קבוצות המילים (טבלה 1) נבנו על פי מידת קרבתן התפקודית לנושא המשותף.

1. **האדמה** כוללת אתרי גידול מגוונים **כאחו, נוה, גבעה, עמק והר** ועד לאדמת **מכרה ומלח**.
2. **קבוצת המים** מתייחסת לכל מקורות המים החל ב-**איבי הנחל ורביבים** דרך משאלותינו ב-**ותשקקה ותפילותינו לטל ומטר**. הטל נחשב גורם חשוב לגבי חקלאות הבעל, וזאת על פי תדירות הופעתו במקרא, בעוד שבחקלאות ימינו הטל הינו גורם זניח.
3. **נושאי העבודה** מגוונים ביותר החל מ**בולס השקמים, החובט בזיתים, החורש ומשווה** חלקתו עד האיש האסור בביצוע **כלאים** בחי ובצומח.
4. **קבוצת הטכנולוגיה** כוללת את מגוון המכשור והציוד הנדרשים לפעילות חקלאית, כמו גם מידות ומשקלות, כל אלו **משוט אל שקת ומרחים לסאים קמח, חרוצות ומורג לדיש, לתך ופריס** כמידות לקמח וזרע, ולוג והין מידות לנוזלים.
5. **קבוצת גידולי השדה** כוללת את כל הגידולים העונתיים, חד שנתיים לאורך עונות השנה.
6. **הדגניים** כחלק עיקרי בין גידולי השדה קיבלו אפיון ייחודי הן בשל מגוון הנושאים והן בשל חשיבותם כמקור ראשי ללחם.
7. **הגפן** מייצגת זנים שונים, והתפתחות הפרי מתוארת מ**חנטה לאשכול** הענבים, ועד **תירוש ויין** במסלול דריכת הענבים **ביקב**.

8. **התאנה** על פריה המגוון **כבכורות**, **קיץ** ומוצריה מתמודדת עם נושאי **החנטה** בדרכים מגוונות. **הרימון** על יחודו שייך לשבעת המינים אך פחות נפוץ במקורותינו.
9. **הזית** עומד בחשיבותו בראש משלו של יותם ומצטיין באיכות שמנו **כזך**, **כתית** ויצהר ופריו נאסף בעקבות **חבטה** ו**נקיפה**. **התמר** בדומה לרימון צנוע יחסית בנוכחותו החקלאית.
10. **מינים של צמחים (עצי פרי, חורש, יער ומים)** קבוצה הכוללת מגוון עצים ושיחים רב שנתיים, בעלי דרישות אקולוגיות שונות.
11. **הצמחיה - כללי** מבטאת התעוררות הצמח, מהצצה וניצנים, פיתוח עלווה, פרח, גבעול ושורש עד גמילת הפרי והבאת ביכוריו, ולבסוף קמילה טבעית בחד-עונתיים.
12. **צמחי בר** שמתוכם צומח מזיק, חד ורב שנתי מציגים מגוון יחסי גדול של צמחים אשר שמשו כחומר עשיר לנבואות תוכחה וענישה.
13. **מחלות צמחים** מופיעות הן כתופעות טבע כלליות כמו **יובש**, **שדפון** ו**באשה** וכן כמוגדרות ע"י מזיקים מן החי **כארבה**, **גזם**, **תולעת** ועוד. כאן ראוי להוסיף מן ה"הושענות" שאומרים בחג הסוכות כמקור ליחסים הספציפיים בין מחלה לחי ולצומח: "אדמה מארר, בהמה ממשכלת, גורן מגזם... זית מנשל, חטה מחגב... יקב מילק, כרם מתולעת, לקש מארבה, מגד מצלצל... עדרים מדלות, פרות משדפון... קציר מקללה... שבולת מצנמון ותבואה מחסיל".
14. **בעלי החיים** - קבוצת חיות הבית הבלתי כשרות **כחמור**, **סוס**, **פרד** וגמל, הנותנות שרותי משק, וכן קבוצות **הצאן והבקר**, החולקות נושאים משותפים כ**מרעה**, **מקנה**, **רועים** ועוד.
15. **ארץ ברוכה** - כוללת מרכיבי שיא מתנובת הארץ כ**דבש**, **חלב**, **חלב**, **לבונה** ו**בושם** ועד תרומתה הרוחנית-חמרית של הארץ המתבטאת ב**כרמל** ו**בלבנון**.
16. **שממה** - מול כל הנ"ל, **בצורת**, **מדבר** ו**ערבה**, **שרב** ו**רעב** הינם חלק מהמציאות הארצישראלית שבאה לביטוי חי הן בסיפורת והן בנבואה המקראית.
17. **שונות** כוללת מגוון מלים יחודיות לעניינן, ללא מכנה משותף עם שאר הקבוצות.

אפיון הקשרים בין המלים החקלאיות

בנוסף לחלוקת 474 המלים ל 17 קבוצות בהקשר חקלאי, נכון להתייחס אל תדירותן ואופיין האטימולוגי. קיימות לפנינו שתי קבוצות ראשיות, האחת שכוללת מלים **כחריש, בציר, בהמות וצאן**, בהן הקשר לחקלאות הינו טבעי וישיר וקבוצה שניה הכוללת מלים **כמזמרות, שקת, כרמל ומענית** שהן בעלות קשר עקיף או תומך בחקלאות.

מכלל המלים יש הקשורות למשפחות הבנויות משרש ברור על הנגזרים ממנו, כפעלים, שם עצם, וחלקי דָּבָר נוספים. מהשרש **זרע** לדוגמה נמצאו 14 משפטים חקלאיים הנושאים את המלים הבאות: **זרע, הזרע, זרע, זרוע, זרוע, זרעך, זרעו, מזרע, תזרע, יזרע, תזרענו, יזרענו, ויזרע, ויזרעו, זרועה, זרועיה, זרעים, זרעתיה**. לעומת **זרע**, המילה **שדה** נעדרת שרש, שייכת למלים היחידאיות וממנה נגזרו 13 המלים הבאות: **שדה, בשדה, השדה, לשדה, שדך, בשדך, שדהו, שדי, בשדי, ובשדי, שדות, שדותינו, שדותיכם**. המילה **ויסקלהו** המופיעה במשל הכרם נגזרת מהשרש **סקל** המתיחס הן לסיקול אבנים משטח טרשי והן לסקילה באבנים. בנוסף מופיעה היא במקרא פעם אחת בלבד. וקבוצה אחרונה מייצגת מלים חקלאיות בעלות שרש מוגדר **כשוה** או כחסרות שרש **כאבטיח, בצרת, גבעל ובכרה** המופיעות בתנ"ך פעם אחת בלבד.

מכאן, מספרן של כלל המלים המופיעות פעם אחת בלבד הינו 120. לעומת אלו, הופעתן של מלים בתדירות גבוהה (טבלה - 1) נובעת כאמור לעיל בעיקר מצד מהותן, כמלים **מים וצאן** לדוגמה, כאשר הראשונה מופיעה 21 פעם כמילה חקלאית מתוך כלל 265 הופעותיה במקרא, והשניה **צאן** על נגזריה מופיעה 36 פעם מתוך 238 מלים במקרא. כמו כן מלים הנגזרות משרש חקלאי **כחרש, בצר, שרש ואסף** מציגות נוכחות בולטת.

כאן נבהיר עוד כי במשפטים כמו "**ושאבתם מים בששון ממעיני הישועה**" קיימות אמנם מלים מובהקות שמתחום החקלאות **כשאבתם, מים, וממעיני**, ואולם ההקשר הינו חיצוני, מליצי משום שהקרבה הרעיונית הינה לשאיבה ממעיין השילוח, הוא מעיין הישועה, המשמש גם לניסוך המים במקדש. כאן גם נוסיף שבמילים חקלאיות רבות יש הבדל ניכר בין תדירותן הספציפית-חקלאית לבין התדירות הכללית (טבלה - 1). לקבוצה כמו **ותשקקה, ויניקהו, תתמוגגנה, כרמל ולבנון** יחוד משלה, שכן אומנם מבטאות הן את החקלאות, אך בעיקר במישור הציפיה הרוחנית.

בנוסף לתחומים הנ"ל טבעה החקלאות את חותמה גם במישור הלאומי כאשר עם ישראל קיבל את הכינויים : ראשית **תבואתה**, **כרם**, **גפן** ממצרים, ולהבדיל **גפן** בוקק ו**גפן** סדום, **ביבנה** בטרם קיץ, **זית** רענן, **חבצלת** השרון, **נטע** שעשועים, **זרע** ישראל. ומעולם החי מוצאים אנו **שה** פזורה, **עדר**, עם **מרעיתו**, **צאני**, **צאן** ידו, אלה **הצאן**, **יונה**, **צבי** ישראל, **בבנה** קלה ובין השאר אף **תולעת** יעקב. וכאשר בביאת המשיח עסקינן, או אז מדבר הפשט בתהליך של צמיחה : "את **צמח** דוד עבדך מהרה **תצמיח** ... **מצמיח** קרן ישועה", כתאור המופיע בתפילת השמונה עשרה.

התפתחות של מלים חקלאיות

הנבואה נסתיימה עם אחרוני הנביאים חגי, זכריה ומלאכי, וספר דברי הימים מסכם את ההיסטוריה הישראלית עד סוף ימי הבית הראשון. מפרק הסטורי זה חולפות מאות שנים עד לכינוס ספר המשנה. במשנה ובעיקר בסדר 'זרעים' מופיעות מלים חקלאיות חדשות שאינן מצויות בתנ"ך, ונציין חלק מאותן מלים:

והקטניות והחרובין פאה א' ד, ה

לעפות זבחים י' ג

והבור... לשחת פאה ב' א

המנמר את שדהו פאה ג' ב - מלקט ממקומות שונים והשדה נראה מנומר

המדל שביעית ד' ד - מדלל בצלים, מוציא ומשייר את השאר

השכחה פאה ד' ג - מתייחס ליבול שנשכח מגידולי שדה ומטע

רביעה שניה של גשם פאה ח' א - חלק מכמות הגשם היורדת בחדשים חשון - כסלו

גומם, נגמם כלאים ב' ד, **מזרדין** שביעית ב' ג - מונחים הקשורים לגיזום עדין במטע

לנכש כלאים ב' ה - סילוק צמחי בר

שומרה שבכרם כלאים ה' ג - כמלונה

הזבלים מנחות ח' ב - לטיוב הקרקע

אין נוטעין ואין **מבריכין** ואין **מרכיבין** שביעית ב' ו - מונחים הקשורים לריבוי הגפן

האורה תאנים שביעית א' ב - אוסף, קוטף תאנים מהעץ

התאנים משיבחילו מעשרות א' ב - יבשילו

ובדקל פאה ד' א - דקל תמרים

משתרמלו שביעית ב' ח - מילוי תרמיל אפונים

המדייר את שדהו שביעית ג' ד - משכן את הבקר והצאן בחלקת השדה, כדיר על מנת לזבלה

חבית של שמן תרומות ח' י

ולתרנגלים... תרומות יא' ט

עושים זיתים **בבד** שביעית ח' ו - עצירת, הפקת השמן בבתי בד

זיתי **כבש** תרומות ב' ו - זיתים כבושים

שאינן **מוסקין** פאה ח' א - את הזיתים מן העץ

גפתו מעשרות ה' ד - הגפת, שיירי החומר לאחר ריסוק הזיתים וסחיטתם

בהנחה שמילים אלו ואחרות מהמשנה לא היו בשימוש בתקופת המקרא, נתייחס רק אל הקשר

ההתפתחותי-היסטורי בין "לא **מוסקין**" לבין "זיתי **כבש**" כדוגמה לחידוש מסוים. בלשון

המקרא קטיף הזיתים נעשה ע"י חביטה "כִּי תִחַבֵּט זֵיתָךְ" (דברים כד כ) וע"י נקיפה "כִּנְקֶךָ

זֵית" (ישעיה כד יג) ורב הפרי נועד ליצור שמן. פרי חבוט ופגוע, חיי המדף שלו מתקצרים אך

ניצולו המיטבי הינו לשמן, וזאת בבית הבד "עושים זיתים בבד" כלשון המשנה. לימים נמצאו הזיתים ראויים לניצול נוסף כזיתי **כבש**, וכאן, בתעשיה זו נדרשו פירות שלמים ובלתי פגועים.

הפעל **מסק** קרוב לפעל **משך** ונמצא פתרון, הזיתים נמשכו-נמסקו ידנית, מהענפים הצעירים אל מיכלים בתנועה הדומה לחליבה, ומאחר וזיתים אלו לא נפגעו מ"חביטה" נמצאו ראויים ל"זיתי כבש". ונסתפק בהצעה זו הנוגעת להתפתחותן של מלים חקלאיות.

במהלך הדורות ובתקופת התלמודים מופיעות מילים שטרם נודעו ונציג את המילה **גדיד** לדוגמה, זו המבטאת את אסיף אשכולות-מכבדות התמרים. בתלמוד הירושלמי מוצאים אנו "...הקוצר, הבוצר, המוסק, **הגודד**, התולש, האורה כלהן משום קוצר..." (שבת ז' ט) ובבבלי מוצאים אנו "...ענבים לבצור, תמרים **לגדור**, זיתים למסוק..." (בבא מציעא לט' א), כאשר **גודד וגודר** זהים בתפקודם.

החקלאי הקדמון, לו ביקר במחוזותינו היה עד להתפתחות מפליגה בכל תחומי החקלאות ובעיקר למהפכת ההשקייה בטפטוף. מהפכה זו דרשה כמו בפיתוחים אחרים אוצר של מילים חדשות לנושא זה. ועל חממות ומשק חקלאי-תעשייתי ממוחשב, עתיר מינוח חקלאי מודרני, ולא עוד כדרך חיים של "עֲבַד אֲדָמָתוֹ יִשְׁבַּע לָחֶם..." , על זאת לא חלמו אף הורינו בראשית המאה העשרים.

המילים החקלאיות (טבלה 1)

בטבלה הבאה, מוצגות מילות המקור הנ"ל, מחולקות ל- 17 מחלקות עפ"י מידת קירבתן העניינית-רעיונית תוך ציון תדירותן בהקשר חקלאי, מתוך כלל הופעתן בתנ"ך.

טבלה 1:

תדירות הופעתן בתנ"ך		פרוש המילים	מלים בעלות הקשר חקלאי
סה"כ	הקשר חקלאי		
		1. אדמה	
234	23	במליצה "אם כל חי", עבודת האדמה - חקלאות	אֲדָמָה
4	3	שטח מכוסה צומח המשמש למרעה	אָחוּ
9	1	אזור מוקף הרים	בְּקָעָה
2	2	בְּתָה - שדה בלתי מעובד המכיל צמחי בר ושיחים נמוכים	בְּתָה
45	2	הר נמוך	גְּבָעָה
37	1	גיא - שקע צר בין הרים עם שיפוע בכיוון אחד	גֵּיא
289	12	הר - אזור המתנשא לגובה רב ובראשו פסגה	הָרִים
2	1	מישור - אזור מישורי, כמישור החוף בישראל	וּבְמִישוֹר
6	1	שפלה - אזור של מישור וגבעות נמוכות (עד כ- 200 מ' מעל פני הים)	וּבְשִׁפְלָה
2	2	כר - א. שטחי מרעה מישוריים ב. כבשים מפותמים	כָּרִים
1	1	חפירה בעומק האדמה כדי להפיק מחצבים	מְכָרָה
19	2	תרכובת מלוחה המצויה בים ובאדמה	מָלַח
12	3	נָאָה - נָהָה, שטחים מכוסים ירק ומתאימים למרעה	נָאוֹת
28	4	מקום ירוק במדבר, כאזור מרעה לצאן	נֶהָה
19	3	שטח מישורי המוקף גבעות כהרים	עֶמֶק
4	2	גבעות בולטות	שְׂפָיִים

2. מים			
אָפּי	א. לחלוחית, אָפּי הַנֶּחֱל ב. צומח באבו, צעיר העולה באביב	1	1
אַגם	מקוה מים גדול, טבעי או מלאכותי	4	2
אַפִּיק	קרקעית הנחל	6	5
בָּאָר	בור שעומקו מגיע אל מפלס המים העליון	42	7
בוֹרֵז	בור - לאיסוף מי גשמים לשרות משק-בית וחקלאות	2	2
בִּצָּה	מקום של מים עומדים ורדודים	2	1
בְּרֶד	טיפות מים שקפאו ויורדות כגשם, פוגעות בגידולי השדה	27	7
בְּרִכּוֹת	מאגרי מים מלאכותיים	1	1
גְּבִים	שקעים בקרקע או באבן בהם נקווים מי גשמים	4	2
גֶּשֶׁם	טיפות מים היורדות כברכה, רצון וכן כגשם זעף	31	6
הַשְּׁקִיָּה	הובלת מים ממקור אל חלקות שדה ומטע	15	8
וַתִּשְׁקֶקָה	א. מתשוקה ב. מהשקיה, שקק מי גשם אל אדמה חרושה	1	1
זֶרְזִיף	א. שטף מים ב. טפטוף	1	1
טָל	טיפות מים שנוצרות מהתעבות אדים על שטחים קרים	34	9
יוֹבֵל	נחל, שלוחה של נהר	3	2
יוֹרָה	הגשם הראשון בחודשים חשון-כסלו	3	2
יֶרֶעֶפוּ	יזלו, יטפו	3	3
מְבוֹעַ	מקור מים, מעיין	3	1
מִדְּלִיז	עפ"י רש"י מבארותיו	1	1
מוֹרָה	גשם היורה	2	2
מָטָר	טיפות גשם היורדות לרב במהירות ובכמות גדולה	47	7
מִים	תנאי יסודי לחקלאות	747	21
מִלְקוֹשׁ	הגשמים המאוחרים בחדשים אדר - ניסן	9	3
מַעֲיָן	מקור לנביעת מים שלרוב מתמיד בנביעה	11	1
מִשְׁאַבִּים	מקום שאיבה להשקאת בהמות הבית	14	4
נֶחֱל	ערוץ המוביל מים בכל השנה או בעונת הגשמים בלבד	138	9
עָבִים	עב - עננים הנושאים אדי מים	28	7

עֲנִינֹת	עין - מעינות	5	2
פִּלְגִי	פלג - נחלים קטנים, יובלים	6	3
רְבִיבִים	רְבִיב - טפטוף, מטר קל	4	2
רְנָה	להרוות כדי למנוע יובש וצימאון	4	2
שָׁלַג	טיפות מים שקפאו באויר ויורדות במצב התגבשות מיוחד	14	6
תַּעֲלִיתָהּ	תעלות המובילות מים להשקיית הצומח	1	1
	3. עבודה		
אֶסְרִי	לאסור, לקשור	1	1
אָרִיתִי	אורה - אוסף, קוטף מידי יום	1	1
בּוֹלֵס	טיפול מיוחד בפרי השקמה לצורך הבשלתו	1	1
גְּדוּדֶיהָ	שורות העפר שנערם לאורך התלם בעת החרישה	1	1
גָּנִים	גן - חלקות ירק ומטע, מעובדים ומושקים	25	10
דָּכוּ	מעכו או שברו את הזרעים בעזרת עלי ומדוכה	1	1
דָּלָה	העלה מים ממקור כבאר או בור	1	1
נִיֶּסְקָלָהּ	סֶקֶל - פינוי אבנים כדי להכשיר שטח לעיבוד	1	1
נִיעֲזָקָהּ	עֶזֶק - עידור עמוק באזור הנטיעה	1	1
וְקִטְפָּהּ	אחת הפעולות להורדת פרי או ירק	4	1
חֲבֵט	מוסקים זיתים ע"י חביטה, מכים בעץ בעזרת מקלות	5	4
חֲטָבִי	לחטוב עצים	2	2
חֶלְקֶת	חלק משדה	8	4
חֲפְרוּ	חפירה ובעיקר כדי למצוא מים	7	1
חָרִישׁ	פתיחת הקרקע כהכנה לזריעה, לעקירת עשבים ולקליטת מי גשם.	15	12
סָחֲנוּ	ריסוק זרעים לגודל רצוי של הגרגרים, לקמח או סולת	1	1
יִפְתַּח	פתיחת הקרקע ע"י חריש	1	1
יִשְׁדָּד	שָׁדֵד - יפרק, יפורר את גושי הרגבים לאחר החריש	3	3
כָּלְאִים	בבע"ח זיווג בין שני מינים ובצומח, על פי מקורותינו זריעה מעורבת או בסמיכות של שני מינים שונים	5	2
כְּסוּחִים	כסח - בד"כ עשבי בר לאחר שצמרתם קוצצה	2	1
כֶּרֶת	כורתים עצים ביער	7	4

3	9	שבולים, פרטים מהגפן וגרגרים מהזית לאחר קציר, בציר ומסיק בהתאמה	לָקֵט
1	1	גרף - א. כלי עבודה לגרוף ב. גושי אדמה	מְגִרְפֵּת
1	1	טמן - מקום מסתור לאחסון תבואה ומוצרי פרי האדמה	מְטַמְנִים
2	2	א. תלם שנפתח ב. חלקה כמלבן ומשני צידיה תלמים	מַעֲנִית
2	2	משך - זרעים הנמשכים מידי הזורע ההולך ומניף ידו לזריעה	מִשְׁךְ
5	36	חלקת משק משפחתי	נַחְלָתוֹ
6	44	נוטעים שתילים ובעיקר של עצים	נְטִיעָה
2	9	שדה חרוש	נִיר
7	17	בכל סוגי העבודות החקלאיות	עֵבֶד
3	3	עקירת צומח עם השרשים כדי להכשיר קרקע או להעתקה למקום אחר	עֲקוֹר
2	2	חלקת קרקע כמבנה מסוים לזריעה או שתילה	עֲרוֹגָת
4	14	יחידת שדה שזוג שוורים חורש ביום אחד	צָמֶד
1	1	עסק ברדיית דבש	רְדָה
1	1	שוה - ישור הקרקע כחלק מהכנה לזריעה	שֹוה
2	4	שנה שביעית לעבודה חקלאית, מתחילה בתשרי ומחויבת להמנעות מרוב עבודות השדה, המטע והגן	שְׁמִטָה
3	5	חריצים בקרקע, המתקבלים מעבודת המחרשה	תְּלֻמִּיָּה
2	3	הניף - הנפת העמר והלחם ע"י הכהן בעת הקרבת קורבנות	תְּנוּפָה
2	2	סוך, סיכה - שימוש במידה מסוימת של שמן	תְּסוּךְ
		4. טכנולוגיה	
2	3	מתקן בו מקבלות הבהמות את מזונן היבש	אָבוּס
1	2	גלגל מצורות שונות למגוון מטרות	אֹפֶן
7	20	מידת נפח, שלושה סאים, כ- 40 ליטר	אֵיפָה
2	2	את - כלי עבודה לחפירה	אֲתִים
3	3	מידת נפח בנוזל כ- 36 ליטר	בֵּת
9	17	בעיקר גדר אבנים	גֵּדֵר
1	4	מכשיר מברזל עם להב חדה לכריתת עצים	גִּרְזֹן

הֵיץ	מידת נוזלים, שישית בת, כ- 6 ליטר	22	4
חֶמֶר	מידת נפח של 10 איפות או 30 סאה	6	6
חֶרוץ	חריץ - מורג חרוץ, לוח עם שיניים חדות למטרת דיש	10	3
חֶרְמֶשׁ	כלי עבודה לקציר התבואה	2	1
כְּבֵרָה	כלי מרושת בבסיסו לסינון גרגרי התבואה תוך תנועה	1	1
כָּרִים	כר - מידת נפח, כר אחד 10 איפות או 20 פחים במידותינו	3	3
לֵג	מידת נוזלים השקולה ל- 6 ביצים בינוניות	4	2
לִתְךָ	מידת נפח של 5 איפות או 10 פחים במידותינו	1	1
מָגֵל	מכשיר קטן, צורתו כמחצית מעגל לקצירת תבואה	2	2
מִדְכָּה	קערה גדולה כמכתש למעיכה או ריסוק זרעי התבואה	1	1
מוֹרָג	מתקן לדיש, לוח חרוץ העובר על התבואה	2	2
מְזִמְרוֹת	כלי לזמירה, לקיצוץ ענפים ופועל בדומה למספרים	3	2
מַעְדָּר	כלי ידני לעידור הקרקע, כחריש או תיחוח	2	2
מַעֲרָצָה	משור שנועד לקיצור או גיזום ענפים	1	1
מָתַג	יתד מתכת ששמים בפי הבהמה כדי להטותה בדרכה	2	2
סָאִים	סאה, מידת נפח כ- 13 ליטר	2	1
סִלְסָלוֹת	א. שריגי הגפן ב. סל - טנא	1	1
עֲבֹתוֹ	עבת - חבל עבה לרתום בהמת עבודה	1	1
עֲגָלָה	מרכבת משא על ארבעה גלגלים	5	1
קִלְשׁוֹן	מכשיר חפירה או העמסה, בעל שלוש או יותר שיניים	1	1
רְהָטִים	שקתות להשקות הצאן	3	3
רְחִים	מתקן בן שתי יחידות אבן, רכב ושכב לטחינת זרעים	3	3
רֶחֶת	כלי עזר לזרות בו את התבואה	1	1
רֶסֶן	רתמת ראש הבהמה שאל טבעותיה מחובר המתג	3	3
שׁוֹט	מוט עם רצועה להצלפה בבהמה כדי לזרז את מהלכה	6	4
שִׁיקָתוֹת	שוקת, מיכל מים להשקאת הצאן	2	2
שָׁקִים	כיסים גדולים העשויים מאריג גס	11	1

5. גידולי שדה			
אֲבִטִיחַ	ירק-פרי ממשפחת הדלועיים	1	1
אֶגֶר	חקלאי חרוץ האוגר בקיץ, במועד את תבואתו	1	1
אֶפֶר	שם כללי לעובד אדמה היושב על אדמתו וחי ממנה	7	4
אֶפִילַת	אפיל - צמחים המבשילים מאוחר, כחיטה ביחס לשעורה	1	1
בָּטָנִים	אפשר והכוונה לפרי האלה האמיתית, הבטנה	1	1
בָּלִילֹ	בליל - תערבת של תבן ומספוא למאכל בהמות	2	2
בָּצָלִים	צמח ממשפחת השושניים הגדל לצריכת הנוף הירוק או החלק התת קרקעי, הבצל	1	1
זָרַע	יחידת ריבוי דרך נביטה של רב מיני הצומח, ומכילה את הפוטנציאל התורשתי של המין	52	23
חֲצִיר	כלל העשבים המשמשים מספוא ירוק לבהמות	22	10
יָבֹל	כל העולה מן האדמה לצרכי האדם והבהמה	10	5
יָגֵבִים	עובדי אדמה, אכרים	4	2
כָּמֶן	מין צמח שנידוש בעזרת שבט - כשוט לחביטה	1	1
לָקֶשׁ	א. צמיחה לאחר המלקוש ב. אסוף פרי מאוחר	2	2
מְגוּרָה	מקום שאוגרים בו את התבואה, אסס	1	1
מִסְפּוֹא	מזון לבהמות כזרעים וחלקי צמח, יבשים או ירוקים	4	1
מִקְשָׁה	שדה שגידולו ממשפחת הדלועיים כקשואים, דלעות אבטיחים ועוד	2	1
סְחִישׁ	צמחים שגדלו מזרעים שנשרו לקרקע מצמחי ספִיח	1	1
סְפִיחַ	צמחים שגדלו מזרעים שנשרו בעונת הקציר הקודמת	2	1
עֲדָשִׁים	צמח ממשפחת הקטניות וזרעו עשיר בחלבון	2	1
עָמִיר	צרור, עומר קטן של שבליים קצורות	4	4
עָרִיסַת	בליל של קמח ומים בטרם שלב העיסה	2	2
פָּאֵת	פאה - קצה שדה, אשר את יבולו משאיר האכר לעניים	2	1
פּוֹל	צמח מהקטניות למאכל ומספוא, ועשיר בחלבון	2	1
פְּשִׁתָּה	צמח ממשפחת הפשתיים אשר מגבועוליו מפיקים את סיבי הפשתן לתעשית הבדים	15	3
קָצַח	צמח ממשפחת הנוריתיים, נידוש ע"י חביטה במטה וזרעיו משמשים כתבלין ועיטור לדברי מאפה	2	1

12	17	חלקי הצמח היבשים שנותרו לאחר הדיש	קֶש
1	1	ירק - פרי ממשפחת הדלועיים	קֶשָׁאִים
11	363	שטח מעובד לקבלת יבול	שָׂדֶה
3	4	שדמה - חלקת שדה או מטע	שְׂדָמוֹת
1	1	שום - ירק תבלין ממשפחת השושניים, בעל בצלצלים	שׁוּמִים
1	1	זהה לסחיש, דור שני מצמחי המקור	שָׁחִיס
1	1	חלקי הקנים שנשארו בשדה לאחר קציר הדגן	שָׁלָף
9	24	כל יבול הבא מן האדמה	תְּבוּאָה
		6. דגניים	
2	2	כינוי לשעורה המבשילה באביב כחודש לפני החיטה	אָבִיב
3	23	מזון בסיסי	אֶכָל
2	3	אלם - קבוצת קני שבלים שנקצרו ונקשרו יחדיו	אֶלְמוֹת
2	2	אסם - בתי קיבול לתבואה	אֶסְמִיךְ
4	7	אוצר - מחסנים כאסמים לשמירת היבול	אֶצְרוֹת
3	4	קמח שהורטב ונלוש	בָּצֵק
7	7	גרגרי תבואה נקיים מחלקי התבן לאחר הדיש והזריה	בָּר
3	4	גדש - ערמת תבואה שנגדשה לאחר הקציר לקראת הדיש	גְּדִישׁ
5	36	אתר איסוף, ערום התבואה למטרות דיש	גֶרֶן
2	2	גריסים, פתיתים מגרגרי התבואה שנגרסו	גֶרֶשׁ
10	41	מינים ממשפחת הדגניים המשמשים מקור ראשון ללחם	דָגָן
1	1	צמח ממשפחת הדגניים	דָחֵן
8	10	דריכת שבלי הדגניים ואחרים בעזרת מורג חרוץ או בשיטה ידנית לשחרור הגרעינים מהשבולת	דִישׁ
6	13	זרה - זריקת - הנפת התבואה הנידושה לרוח בעזרת מזרה ובמהלכה נושרים הגרגרים החופשיים לקרקע	זֶרָה
11	28	שם כללי לחיטה ולגרגרי החיטה	חֲטִים
5	9	עוגה או ככר לחם, לרב מקמח 'לבן'	חֻלָּה
1	1	חמץ - מזון לבהמות מחומר צמחי שתסס והחמיץ במקצת	חֲמִיץ

חֶמֶץ	חמץ - בצק שעבר תסיסה, כולל חימוץ בעזרת שאור	12	2
חֶשֶׁשׁ	א. מוץ שנוח לידלק (רשי"י) ב. שלב מוקדם בצמיחת המוץ	1	1
יְמוּלָל	מלל - א. ימעך בידו ב. תהליך נבילה והתייבשות	1	1
יֶשֶׁן	תבואה משנים קודמות	2	2
כְּלִיזָה	כליה - תאור לגרגרי חיטה גדולים	2	2
כֶּסֶמֶת	דגן מחיטת הכוסמין שנותן קמח לאפיית לחם כוסמין	3	3
לֶהֶבֶר	לברור את התבואה, הבר מן התבן	1	1
לֶחֶם	בצק מקמחים שונים של דגניים שנאפה בתנור	273	26
מִכְלָה	אכל - צורכי מזון לאדם	1	1
מִלָּאָה	שפע יבול	3	3
מִמְגֵּרוֹת	מקומות אחסון לתבואה	1	1
מֵץ	מוץ - שתי קליפות העוטפות את גרגר הדגניים בשבולת	6	5
מִצּוֹת	לחם אפוי מבצק שלא החמיץ	30	3
סִלָּה	חלקים מוצקים מן הקמח שאינם עוברים בנפה	53	4
עֲגוֹת	מאפה בצק הכולל בתוכו רכיבי מתיקה	4	1
עֶמֶר	א. מספר שבליים שנקצרו ונכרכו ב. מידת נפח, כ- 4 ליטר	6	5
עֶרְמָה	ערם - תוצאה של איסוף וערום	2	2
פֶּת	פרוסה, חתיכת לחם	10	3
צִבְתִּים	עמרים קטנים	1	1
קָלִי	א. גרגרי שבליים שנקלו באש ב. קמח משבליים קלויות	3	2
קָמָה	שדה תבואה המוכן לקציר	6	3
קָמַח	מוצר ראשוני מטחינת גרגרים	11	3
קִנָּה	א. צמח מים וביצות ממשפחת הדגניים ב. גבעול הנושא את השבולת	12	7
קִצִּיר	אסיף התבואה ובעיקר הדגניים בעזרת מכשור מתאים	61	15
שֶׁאֵר	בצק חמוץ המתסיס ומתפיח את העיסה	4	2
שִׁבְלִים	תפוחת הדגניים הינה שבולת	11	2
שֶׁבֶר	תבואה, בר, אכל	19	6
שְׁעָרָה	הדגן הבכיר ביותר, אביב	32	7

4	17	פסולת מהדגן לאחר הדיש, שערכו המזוני נמוך	תָּבֶן
1	1	נשל - תאפשרו נשל של שיבולים הנושרות מהעמרים	תָּשְׁלוּ
		7. הגפן	
1	1	גפן מצליחה	אֲדָרֶת
2	11	צרור של פרטים כענבים	אֶשְׁכּוֹל
2	2	ענפים	בָּדִים
7	10	מתייחס לענבים בלבד	בָּצִיר
24	58	גידול מרכזי שזכה לשמש גם כסמל לעם ישראל	גֶּפֶן
4	5	בור חצוב בסלע שדורכים בו ענבים	גֵּת
3	6	דריכת הענבים לקבלת התירוש או היין	דֶּרֶךְ
1	1	פסולת ענבים שנותרת לאחר הדריכה והסחיטה	זָג
1	1	ענפים דקים	זִלְזָלִים
5	7	ענף בגפן	זְמוּרָה
3	3	חלל- הוצאת פרי המטע מקדושה לחולין לאחר שלוש שנות ערלה ושנה רביעית, בה פודים את הפרי בירושלים	חֲלָלוּ
3	3	יין בעל אדמימות	חֶמֶר
1	1	זרעים שבתוך הענב	חֲרָצִים
18	108	תוצר תסיסה כהלית ובעיקר מתירוש ענבים	יֵין
8	15	מתקן לקבלת הענבים וליצירת היין	יָקֵב
1	1	כופפה על גבי עץ סמוך	כָּפְנָה
24	92	מטע גפנים וזיתים	כָּרֶם
1	2	מר - פרי מר ופסול	מֶרֶרֶת
1	1	ענבי שביעית שהציבור מחוייב להתנזר מהם	נְזִיכָךְ
2	2	נטש - ענפים הגדלים ללא טיפול, נטושים	נְטִישוֹת
1	3	נטר- מלונה למטרת שמירה בכרם	נִטְרָה
1	1	ענפים היוצאים מבסיס העץ ומנצלים אותו	סוּרֵי
3	6	מבנה עם גג להגנה מפני השמש	סִכָּה
2	2	שלב התפתחותי באשכול לאחר הפריחה וראשית החניטה	סִמְדָר
3	3	סעיפי ענפים	סְעִפִים
1	1	בעיקר ענפי הגפן שנסרחים על הקרקע כסרח עודף	סִרְחַת

6	7	אשכולות קטנים	עוללות
6	14	פרות הגפן	ענבים
1	1	גרגר ענבים שנשר בעת הבציר	פֶּרֶט
3	4	ענבים שנצטמקו מזנים המתאימים ליבוש	צִמְקִים
2	2	ענף צעיר בגפן	שָׁרִיג
3	3	זן ענבים משובח שצבעו בהבשלה קרוב לאדום	שָׁרֶק
12	26	מיץ ענבים, עסיס, יין חדש שבטרם תסיסה	תִּירוּשׁ
		8. תאנה ורימון	
1	1	תאנים גרועות מסוף הקיץ	אֶסְפִּי קִיץ
3	3	תאנים המבכירות כחודש לפני זני הקיץ המקובלים	בְּכוֹרָה
2	4	תאנים יבשות שנדרכו	דְּבָלִים
1	1	תאנים מאוסות אשר "לא תאכלנה מרע" (ירמיהו כט יז)	הַשְׁעָרִים
1	1	חנט - חניטה - ראשית התפתחות הפרי	חֲנִטָּה
2	2	תאנים פסולות שלא השלימו הבשלתן	נִבְלָת
1	1	שומר על התאנה מפני מזיקים, בעונת האסיף	נֶצֶר
1	1	פָּגָה - תפרחת יחודית לפרי התאנה הבנויה מעשרות פרחים נקביים שהתקבצו יחדיו במהלך יצירת הפרי	פָּגִיָּה
2	3	יחידת פרי שנתן להפרידה מגוף הפרי	פֶּלַח
3	7	תאנים אופיניות המבשילות לאורך עונת הקיץ	קִיץ
4	10	משבעת המינים וממשפחת הרימוניים	רִמּוֹן
12	34	משבעת המינים וממשפחת התותיים	תְּאֵנָה
		9. זית ותמר	
1	1	גרגר - פרות בודדים	גִּרְגָרִים
8	35	שם כללי לעץ ולפריו	זֵית
1	2	שמן צלול וטהור	זֵךְ
2	2	נצר המתפתח מגזע התמר ומשמש לריבוי הזן	חֲטָר
5	15	שמן ראשון שהתקבל בבית הבד	יֶצֶהָר
1	5	שמן טהור מכתיתה - כתישה של זיתים	כְּתִית
2	3	קטיף זיתים ע"י חביטה עם מקלות	נִקֵּף

סנסניו	סנסן - מענפי האשכול-מכבד בתמר, שנושא את הפרות	1	1
שמן	הנוזל היוקרתי ביותר ממוצרי המשק הארצישראלי	114	18
תמר	עץ משבעת המינים וכפותיו הירוקות הינן העלים	10	3
תפאר	שבירת ענפי הזית, הפארות להורדת הפרי	1	1
	10. מינים של צמחים (עצי פרי, חורש, יער ומים)		
אגוז	עץ פרי ממשפחת האגוזיים	1	1
אגמון	צמח מים ממשפחת הגמאיים	3	3
אלה	עץ נמוך ומרכיב חשוב ביערות ישראל	1	1
אלון	עץ יער חשוב המבוקש לתעשיית העץ	8	3
אָרז	עץ מצטיין לבנייה, סמל לגדולה והגבוה מכל עצי הלבנון	73	7
אֶרֶן	עץ מסוגי המחטניים, מתאים לבניין ולתעשיית הרהיטים	1	1
אָשֶׁל	אשל-הפרקים ממשפחת האשליים הינו עץ גבוה, המצטיין בהתאמתו לנגב ולשפלת החוף הדרומית	3	1
ברוש	מעצי היער החשובים	17	4
גמא	צמח מים, המין הבולט באזורנו הוא גמא הפפירוס אשר שימש לתעשיית מחצלאות	2	2
הדס	מבין ארבעת המינים, עליהם מברכים בחג הסוכות	3	1
הדר	אתרוג, מקבוצת ההדרים כתפוז, אשכולית ולימון	1	1
חבצלת	נמנית על צמחי הבצל ממשפחת הנרקיסיים. אפשר שהמין חבצלת החוף בימינו הינו חבצלת השרון	2	2
כפה	כפת-הירדן, עשב בושם שגדל על גדות הירדן	2	1
סוף	צמח מים, קנה סוף שעליו משמשים להכנת מחצלאות	4	2
ערמנים	עצי פרי המצטינים בנופם	1	1
צפצפה	עץ יער ממשפחת הערבתיים המשמש למגוון מוצרים	1	1
קיקיון	שיח ממשפחת החלבוביים אשר מזרעיו מפיקים שמן, הן למטרות רפואיות והן לסיכה במערכות מכניות	4	3
שושנה	שם נרדף לורד, ושושנת העמקים - כינוי מקראי לנרקיס	12	4
שטה	עץ או שיח ממשפחת המימוסיים. שיטת המשוכות שימשה כגדר חיה בפרדסים ופריחיה כמקור לבושם	14	1
שקד	עץ נשיר ממשפחת הורדיים	2	2
שקמים	עץ אופייני לשפלה ומישור החוף	5	4
תאשור	עץ יער חשוב (המכונה גם ברוש) מסדרת המחטניים ומצטיין בעצה למטרות בנייה	2	2

1	2	בין העצים שבמקרא	תְּדָהָר
6	6	עץ פרי ממשפחת הורדיים שפרחיו מקדימים את העלווה	תַּפּוּחַ
		11. הצמחיה - כללי	
2	2	צמרת העץ	אָמִיר
8	10	היבול שנאסף, חג הסוכות מועד האסיף	אָסִיף
4	13	ראשית פרי האדמה	בְּכֹרִי
3	4	בוסר - פרי בטרם הבשלתו	בֶּסֶר
1	1	צמחים נשירים בחורף, בעונת השלכת	בְּשָׁלֶכֶת
1	1	עולה מהזרע כנצר ראשוני המוביל את הצמיחה	גִּבְעָל
2	3	בסיסו של העץ	גִּזַּע
4	6	דליות- ענפים	דְּלִיּוֹתָיו
5	14	עשב נמוך וצפוף	דָּשָׁא
3	6	הצמיחה הצעירה המופיעה בחיקי עלים	הַנְּצָנִים
1	2	הפרי הגיע לגמר הבשלתו	וַיִּגְמַל
1	1	כֶּנֶה - בסיס העץ הצעיר המתפתח לגזע. על הכֶּנֶה ניתן להרכיב ענף מזן אחר	וְכֶנֶה
1	1	כלל פרי הארץ	זִמְרַת
1	1	מקום גידול של שיחים ועצים נמוכים	חֶרֶשׁ
2	2	העלווה של הצמח	טֶרֶפִּי
5	6	השלוחות העדינות של השורש שתפקידן יניקה	יוֹנְקוֹתֶיהָ
1	1	הצמיחה החדשה של הנוף	יִנְקוֹתָיו
1	1	סבך - התפתחות צפופה של ענפים	יִסְבְּכוּ
10	44	מקבץ של צומח, מחד שנתיים ועד עצים גבוהים	יָעַר
1	1	יניב, יתן פרי	יִפְרִיא
5	8	הצצה של ניצני צמיחה או פריחה	יִצִּיץ
6	11	מזון ירוק, טרי לבהמות המשק	יֶרֶק
3	3	יגדל, ירום, ישגב	יִשְׁגֶּה
4	6	תהליך של חולי או סיום הצמיחה	נָבַל
1	3	יחידת ריבוי הצומחת משרשי העץ	נֶצֶר
1	1	סרעפות הענפים	סִרְעָפְתָיו
3	7	עצים שענפיהם מרובים	עֲבֹתִים

עָלָה	משמש כמעבדה להפקת סוכרים וחמרים נוספים במהלך חילוף הגאזים (פוטוסינתזה), עבור חלקי הצמח השונים	8	6
עָנָף	זרוע צמיחה מהגבעול או מגזע העץ	5	3
עָץ	אילן רב-שנתי בעל גזע ונוף ומעמיק שרשיו	76	15
עָרְלָתוֹ	ערלה - הפרי במהלך שלוש השנים הראשונות מנטיעת העץ	1	1
עֶשֶׂב	צומח שפל, בעיקר חד שנתיים	30	6
פְּאֲרוֹת	ענפים	7	3
פְּרִדָּס	מטע הדורש טיפול אינטנסיבי כפרדס הדרים	2	2
פְּרָח	החלק המיני שבצמח האחראי לריבויו ע"י יצירת זרעים	22	7
פְּרִי	ברוב המקרים תולדת הפריה וחנטת הפרח	63	12
צָמַח	מרכיב בלעדי לקיומו של החי לאחר בריאתו	23	6
צִמְרָת	חלק עליון בעץ המיתמר תוך צמיחה	2	2
קָמַל	התייבש, נבל	1	1
שִׁיחַ	בעיקר רב שנתי ושפל קומה יחסית לעץ	3	2
שְׁלֹחַתֶּיהָ	שלוחות - ענפים שרועים כשלוחות	2	2
שְׁלַחִין	שְׁלַחִין - שדות מעובדים בעזרת מי השלחין שלך	1	1
שֶׁרֶשׁ	החלק התת קרקעי של הצמח המספק עגינה והזנה	27	16
שְׁתוּל	השתיל ממוקם בבית גידולו	8	3
	12. צמחי-בר		
אָטָד	שיח קוצני ממשפחת הסולניים	3	3
בְּרִקְנִים	שיח קוצני ממשפחת המרכבים	2	1
גִּלְגֹּל	עכובית-הגלגל, חד שנתי שנעתק מבסיסו ומתגלגל ברוח	2	2
דְּרָדָר	צמח קוצני ממשפחת המרכבים	2	2
חוֹחַ	צמח קוצני ממשפחת המרכבים	8	5
חֶרוֹל	לא נמצאה התייחסות בוטנית	3	3
לַעֲנָה	צמח המסמל מרירות	8	2
מְלוּחַ	רב שנתי שעליו מלוחים, ממשפחת הסלקיים	1	1
נְהַלְלִים	צמחים קוצניים	1	1
נַעְצוּצִים	צמחים קוצניים	1	1
סִירִים	רב שנתי קוצני - סירה קוצנית ממשפחת הורדניים	4	3
סֵלֶוֶן	רב שנתי קוצני	1	1

סָרְפָד	חד שנתי שמכיל חומצה צורבת המופרשת תוך מגע ידני	1	1
עֲרֵעַר	שיח-עץ ממשפחת הברושיים	2	2
קוֹץ	שם כללי לצמחים קוצניים	6	11
קַמְשָׁנִים	צמחים שהעלווה קומשת לקוצנית. עפ"י רש"י חוחים	2	3
רֹאשׁ - רוש	צמח רעלני	5	8
רְתֵמִים	שיח מדברי מהפרפרניים ורב חדשי השנה ללא עלים	2	2
שָׁיִת	צמח קוצני המופיע בצמוד לשמיר	3	5
שָׁכוּ	וכן משוכתו, צמח קוצני המשמש גם לגידור	2	2
שָׁמִיר	צמח קוצני ממשפחת האשחריים	2	7
	13. מחלות צמחים		
אַרְבֶּה	חגבים נודדים בעלי ארבעה גילגולים – דרגות התפתחות	2	5
בְּאֶשָּׁה	א. ריח רע ב. ענבים באושים ג. עשבי בר	2	3
בִּקְקִים	בוקק הרס וכן נשירת פרות	3	3
גוֹב	ממיני או משלבי ההתפתחות של הארבה	1	1
גָזֵם	שלב התפתחותי בחיי הארבה	1	3
חֶסֶל	שלב התפתחותי בחיי הארבה	2	6
יָבֵשׁ	נובע מגורמי מחלה, מסביבה, או מסיום טבעי כחד שנתי	8	18
יָלַק	שלב ראשון בהתפתחות - גלגולי הארבה	3	7
יְקוֹסֶס	יכרסם	1	1
יֶרְקוֹן	הצהבה בחלקי הצמח הירוקים	4	4
מָסֶס	רקבון הנובע מהפיכת המוצק לנוזלי, התמוססות	1	1
עָבָשׁוּ	העלו עובש ונרקבו	1	1
צָלְצַל	מהחרקים הפוגעים בצומח	1	1
קֶצֶפָה	קצף - קללה	1	1
שִׁדְפוֹן	התייבשות מוקדמת של התבואה בעקבות שרב	5	6
תוֹלַעַת	שם כללי לכל מזיק זוחל	2	4
	14. בעלי חיים		
אַיִלִּים	הזכרים שבכבשים	7	84
אַלְפִּים	בני בקר	3	5
אַפְרָחוֹ	אפרוחים במשק העופות	1	1

אָרֹת	אורוות, מבנים לחיות הבית : לסוס, לחמור ולפרד	2	2
אַתְנוֹת	אתון, הנקבה של החמור	15	4
בְּהֵמוֹת	חיות הבית המשמשות למשק כסוס חמור פרה כבשה ועז	19	14
בְּכָרָה	גמלה צעירה	1	1
בְּכוֹרוֹת	הנולדים ראשונה בצאן ובבקר	2	1
בָּעִירוֹ	בהמות המשק	3	3
בָּקָר	פרות ופרים	122	26
בּוֹקֵר	רועה ומנהל ענף הבקר	1	1
גְּדִי	בן עזים	13	3
גֹּז	הורדת השער, הצמר מהכבשים	6	6
גִּזָּה	צמר שנגזז מהכבשים	5	3
גְּמָלִים	בהמות משא המסוגלות לשהיה ממושכת במדבר	25	5
דָּגְרָה	תהליך חימום ביצי רביה ע"י ישיבה ממושכת עליהן	1	1
וּבְהֶעָטִיף	עפ"י רש"י ענין של אחור, דחיה במועד ההתעברות	1	1
וּתְמִילֹט	עפ"י רש"י "ותלד ביצה..." ועפ"י רד"ק "המליטה..."	1	1
חֲמוֹר	משמש לרכיבה וחרישה	19	14
טָלָאִים	בני כבשים	2	2
טָלָאִים	טלאי - מעין כתם או צבע בולט על הצאן	4	2
יָחַם	דרישה להזדווגות	5	3
כְּבָשִׁים	יחד עם העזים שייכים לקבוצת הצאן	48	8
כְּלָבִי	כלבי הרועים המלוים ומאגפים את הצאן למניעת פיזורו	1	1
כָּרִים	כבשים מפוטמים	7	2
כְּשָׁבִים	כבשים	14	6
מִמְכָּלָה	בהקשר למכלאה, מבנה לכינוס הצאן	1	1
מִקְנֶה	צאן, בקר ובהמות עבודה	33	5
מִקְשָׁרוֹת	הבכירות הקשורות להתעבר יחד	1	1
מִרְבֵּץ	מקום רביצה - מנוחה לצאן ולבקר	17	7
מִרְבֵּק	מקום לפיטום עגלים	2	1
מִרְעָה	מקום לרעות עדרים בניהול הרועים	8	8
נִקְדַּ	פרטים מתוך הצאן שגופם מנוקד, מגוון	2	2
נִקְדַּ	בעל עדרי צאן	8	2

18	91	בהמות עבודה ורכיבה	סוסים
5	28	בן ובת בקר	עגל, עגלה
8	18	קבוצת צאן או בקר המונהגת ע"י רועים	עדר
1	2	מלשון עול-ימים, עוללים	עויליהם
3	25	קורבן מן הצאן והבקר	עולה
8	51	מקבוצת הצאן אשר מספקות חלב	עזים
1	1	שניים לצאן וארבעה לבקר, מקור ההזנה לגדיים ולעגלים	עטיניו
1	2	צאצאי האתון	עירים
3	5	א. לשון עוללים, הצעירים שבצאן ב. הצאן המיניקות	עלות
2	5	עפ"י רש"י, הנבדלים משאר הצאן במקום עקידתן, בקרסולי רגליהן	עקדים
1	4	לשון עושר מן הצאן	עשתרות
3	18	תישים, הזכרים בקבוצת העזים	עתודים
1	9	זכר שהוא בכור מכל צאצאי האתון	פטור חמור
6	15	צאצאי זיווג, לרב בין חמור לסוסה	פחדים
10	117	המין העיקרי במשק הבקר	פרות פרים
36	238	עזים וכבשים	צאן
6	12	מן הכבשים	צמר
1	5	תישים צעירים להקרבת קורבן חטאת	צפירי
1	1	עדר כבשים העולה בקצב אחד מן הרחצה	קצובות
1	1	מקום מרבץ לבקר	רבץ
1	4	רחל, רחלה, רחלים, רחלות, נקבות בוגרות שבכבשים	רחלים
1	14	רחם, שק העובר בו מתפתח הולד	רחם
42	127	רועים, מנהלים את הצאן במרעה	רעים
1	1	מבנים לבקר	רפתים
6	28	הצעיר שבעזים ובכבשים	שה
8	35	עגל שפעילותו המינית נוטרלה, ולא התפתח לשלב הפר	שור
1	1	הזכר באוכלוסית התרנגולות	שכוי
4	19	תיישים, כמו עתודים	שעירים
1	3	הזכרים שבעזים	תישים

1	2	תמליט במועד	תַּפְלִיט
		15. ארץ ברוכה	
2	2	למאכל והמופרות לרביה	בִּיצִים
4	6	ריח נעים המתקבל מתרכבות המצויות בצמחי בושם	בִּשְׁם
1	1	מזון שמכינים מחלבון החלב ע"י הוספת חומצה	גִּבְנָה
9	53	חומר הנוצר בגוף הדבורה מהצוף שקולטת בפרחים. גם פרות עתירי סוכרים כתמרים משמשים מקור ליצירת דבש	דְּבֶשׁ
5	8	קשור לשמן ולהצלחת הגידולים	דִּשָּׁן
1	2	פעולת הנקה	וַיִּנְקְהוּ
3	34	ארץ זבה ברכה, דימוי לשפע יבול	זָבַת
8	39	א. החלק השמן שבחי ב. טוב הארץ	חֶלֶב
13	98	נוזל בסיסי להנקת הולדות ולהזנת האדם במגוון מוצריו	חֶלֶב
3	8	מזון שמן המופק מחלב ע"י חביצה או הקשה	חִמְצָא
2	6	גרגרי תבואה צעירים אשר עברו קליה	כֶּרֶמֶל
3	10	חומר המופק מעץ בושם ומשמש לקטורת	לְבוֹנָה
14	37	כינוי ליער מוצלח ובאופן כללי לברכה והצלחה, וכן כינוי מושאל להר הבית	לְבָנוֹן
5	7	טוב, מתק ופרי מגדים	מְגִד
1	1	מיני צמחים שנותנים פרי נעים	נֶעְמִים
2	5	דבש, סמל למתיקות	נֶפֶת
2	5	מיץ פרות המעיד על שפע	עָסִיס
1	1	נוזל מתוק המופרש בפרחים של מינים שונים	צוּף
2	7	עשרת אלפים, סימן להצלחה, ריבוי ופריון	רֶבֶבָה
3	3	ביטוי כללי ליבול הצומח והחי אשר מתקבל מן האדמה	תְּנוּבָה
1	1	א. מוג - נמוג, נמס - התמוססות ב. מצב של ריגוש ונחת	תְּמוּגָגָה
		16. שממה	
1	1	עצירת גשמים המונעת הבשלה בתבואה	בַּצֵּרֶת
9	11	מצב של יובש וחם לוחט	חֶרֶב
1	1	תנאי מדבר כיובש וחום ללא אפשרות קיום	חֶרֶרִים
3	3	שממה ללא צומח	יִשְׁמֹון
2	2	עי, עיים, שטח הרוס, תל חרבות	לְעִי

מִדְבָּר	אזור שומם עם צמחיה נמוכה למרעה דל	222	31
סוּפָה	רוח עזה	13	3
עֶכּוֹר	אזור מוכה שאינו מתאים לחקלאות	5	2
עֶרְבָה	מישור עם צמחיה נמוכה ומיעוט עצים	41	7
צִיָּה	מדבר שומם ויבש בשל עודף החום	15	5
צִמְאֹן	אין מים לקיום חיים	3	2
קָדִים	רוח מזרחית חמה המייבשת את התבואה	15	6
רָעַב	מחסור במזון	27	8
שָׁמָה	חורבן	35	5
שָׁמָמָה	חיזוק לשמה, ארץ חרבה	37	4
שָׁרָב	חום רב המביא ליובש "חמסין"	2	1
	17. שונות		
אֲשִׁישִׁי	א. עוגת פרות שטעמה כצפיחית בדבש או כלשד השמן ב. "סִמְכוּנִי בְּאֲשִׁישׁוֹת", סמוכות לתמיכת ענפים עמוסי פרי	3	1
טָנָא	סל קלוע מנצרים	2	1
מְלוּנָה	מלון - מבנה לשמירת המטע בו לנים השומרים	2	2
מִנְחָת	א. מתנה ב. קרבן בבית המקדש	7	2
מַעֲשֵׂר	עשירית היבול שנמסר ללויים	18	6
מִשְׁאַרְתָּךְ	כלי ובו השאור, הבצק החמוץ	23	2
נֶגֶב	החלק הדרומי של ארץ ישראל	28	4
צִנֹּת	קור, קרה	1	1
שָׁסִים	הורסים ושודדים	1	1
תְּרוּמָה	א. מתנה ב. מתנה לכהנים מהיבול החדש ומהחי	31	5

פרק ב' המשפטים החקלאיים בתנ"ך

חלוקת 863 המשפטים החקלאיים ל- 10 קבוצות על פי אופיים ויעודם

נאמר לעיל כי נמצאו במקרא 474 מילים חקלאיות וזאת מתוך 1152 משפטים חקלאיים. משפטים אלו צומצמו ל- 863 ואלו חולקו עניינית-רעיונית ל-10 קבוצות. במבנה משפטים אלו ניתן להבחין הן בעתירי מילים חקלאיות והן במעוטי מילים אלו. להלן משפטים עתירי חקלאות:

- א. וַתִּמְהַר <אבוגיל> אֲבִיגַיִל וַתִּקַּח מֵאֲתָנִים לָחֶם וּשְׁנַיִם נְבִלִי יַיִן וְחֶמֶשׁ צֹאן <עשוות> עֲשׂוֹיֹת וְחֶמֶשׁ סָאִים קָלִי וּמֵאָה צִמְקִים וּמֵאֲתָנִים דְּבָלִים וַתִּשֶׁם עַל הַחֲמֹרִים : (שמואל א' כה יח)
- ב. כִּי תֵאָנֶה לֹא תִפְרָח וְאִין יָבוֹל בַּגָּפְנִים כַּחַשׁ מַעֲשֶׂה זִית וּשְׂדֵמוֹת לֹא עֲשֶׂה אֶכֶל גֹּזֵר מִמֶּכְלָה צֹאן וְאִין בָּקָר בְּרִפְתִּים (חבקוק ג יז)
וכן משפטים מעוטי מילים חקלאיות:
- א. ... כֹּה אָמַר ה' זְכַרְתִּי לְךָ חֶסֶד נְעוּרֶיךָ אֲהַבֵּת כְּלוּלֶיךָ לְכַתֵּךְ אַחֲרֵי בְּמִדְבָּר בְּאֶרֶץ לֹא זְרוּעָה (ירמיה ב ב)
- ב. נַעַר הָיִיתִי גַם זָקֵנְתִי וְלֹא רָאִיתִי צָדִיק נֶעְזֵב וְזָרְעוֹ מִבִּקֵּשׁ לָחֶם (תהילים לו כה)

כל ספרי התנ"ך, למעט מגילת אסתר מציגים בתדירות שונה משפטים בעלי אופי חקלאי מובהק, ותרומתם המספרית למשפטים חקלאיים מופיעה להלן:

תורה

ספר בראשית תורם 78 משפטים חקלאיים; שמות 37; ויקרא 38; במדבר 41; דברים 67.

נביאים

יהושע 6; שופטים 27; שמואל 36; מלכים 27.
ירמיה 87; ישעיה 170; יחזקאל 72.
הושע 33; יואל 16; עמוס 23; עובדיה 1; יונה 7; מיכה 13; נחום 9; חבקוק 2; צפניה 5;
חגי 5; זכריה 20; מלאכי 2.

כתובים

תהילים 85; משלי 58; איוב 66; שיר השירים 38; רות 9; איכה 6; קהלת 17; דניאל 3;
עזרא 3; נחמיה 11; דברי הימים 33.

סה"כ 1152 משפטים חקלאיים.

נתונים מספריים אלו הינם מחלטים ואינם מבטאים את תרומתו היחסית של כל ספר. בעוד שספרי יחזקאל, ירמיה וישעיה מכילים 48, 52 ו-66 פרקים בהתאמה, הרי שמשפט יחיד משל הנביא עובדיה לדוגמא, שמתבטא בפרק אחד בלבד, מבטא תרומה יחסית בלתי מבוטלת.

לימוד התנ"ך מוביל למסקנה כי מורי ישראל לדורותיהם, כנביאים, שופטים, מלכים וכותבי העיתים, למרות יכולתם ושליטתם ברבדי הלשון השונים, לא מצאו דרך מתאימה או נוקבת יותר להעברת מסרים כתוכחה, נבואת זעם עד חורבן מזה ונבואת ברכה, אושר וקיבוץ גלויות מאידך אלא דרך שימוש אותנטי-אמנותי במכלול דימויים מהנוף החקלאי-משקי של ארץ ישראל. מורים אלו שעסקו בתיקונו המוסרי של הציבור, הגיבו הן בנושאי פנים והן בנושאי מדיניות חוץ הקשורה למעצמות ועמים, הכירו במצרים לדוגמא, את **משענת הקנה הרצוץ** ואשור מופיע כ **ארז בלבנון** ועוד.

המשפטים החקלאיים, 863 במספר חולקו כנ"ל ל-10 קבוצות עפ"י הנושאים הבאים:

א. מתולדות העם ב. מינהל וחוקה ג. מועדים ועבודת המקדש ד. חכמה ודרך ארץ

ה. דברי הלל ואמונה ו. חינוך תוכחה וענישה ז. מסר לעמים ח. מסר של

פורענות ט. ברכה י. משלים.

קבוצות אלו מופיעות בטבלה - 2.

חלוקה זו התבססה על פרשנותם של הבולטים בין פרשני המקרא, ואולם החלוקה פתוחה אף לחפיפה מסויימת בין הקבוצות העוסקות בחכמה וחינוך, כאשר מחלקת **משלים** מציגה אפשרות לחפיפה רעיונית אף עם קבוצות נוספות. להלן משפטים המאפיינים את עשרת הקבוצות.

א. מן ההיסטוריה

1. וְאָמַר לֹא נָבִיא אֲנִי אִישׁ עֶבֶד אֲדָמָה אֲנִי כִּי אָדָם הָקֵנְנִי מִנְּעוּרִי (זכריה

יג ה)

2. אֶל תִּשְׁמְעוּ אֶל חֲזָקָתוֹ כִּי כֹה אָמַר הַמֶּלֶךְ אֲשׁוּר עָשׂוּ אֶתִּי בִּרְכָה וַצֵּאוּ אֵלַי

וְאָכְלוּ אִישׁ גִּפְנוֹ וְאִישׁ תְּאֵנָתוֹ וְשָׁתוּ אִישׁ מִי בּוֹרֹ (ישעיה לו טז)

ב. מינהל וחוקה

1. שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲבֹד וּבֵיּוֹם הַשְּׁבִיעִי תִּשְׁבֹּת בְּחָרִישׁ וּבִקְצִיר תִּשְׁבֹּת

(שמות לד כא)

2. שֵׁשׁ שָׁנִים תִּזְרַע שָׂדֶךְ וְשֵׁשׁ שָׁנִים תִּזְמֹר כְּרֶמֶךְ וְאַסְפֹּת אֶת תְּבוּאָתָהּ

(ויקרא כה ג)

ג. מועדים ועבודת המקדש

1. ואם תקריב מנחת בפורים לה' אביב קלוי באש גרש פרמל תקריב את מנחת בפוריך. (ויקרא ב יד)
2. ואשר ישמיעו ויגבירו קול בכל עריהם ובירושלם לאמר צאו הקר והביאו עלי זית ועלי עץ שמן ועלי הדס ועלי תמרים ועלי עץ עבת לעשות סכת בכתוב (נחמיה ח טו)

ד. חכמה ודרך-ארץ

1. מתוקה שנת העבד אם מעט ואם הרבה לאכל והשבע לעשיר איננו מניח לו לישון (קהלת ה יא)
2. טוב מעט בצדקה מרוב תבואות בלא משפט (משלי טז ח)

ה. דברי הלל ואמונה

1. המכסה שמים בעבים המכין לארץ מטר המצמיח הרים חציר (תהילים קמז ח)
2. ועמד בלם צדיקים לעולם יירשו ארץ נצר <מטעו> מטעי מעשה ידי להתפאר (ישעיהו ס כא)

ו. חינוך ותוכחה

1. נטעתם גם שרשו ילכו גם עשו פרי קרוב אתה בפיהם ורחוק מקליותיהם (ירמיה יב ב)
2. חרשתם רשע עולתה קצרתם אכלתם פרי כחש כי בטחת בדרךך ברב גבוריך (הושע י יג)

ז. מסר לעמים

1. כל מבצריך תאנים עם בפורים אם ינועו ונפלו על פי אוכל (נחום ג יב)
2. ואנכי השמדתי את האמרי מפניהם אשר כגבה ארזים גבהו וחסן הוא פאלונים ואשמיד פרו ממצל ושרשו מתחת (עמוס ב ט)

ח. מסר של פורענות

1. הגפן הובישה והתאנה אמללה רמון גם תמר ותפוח כל עצי השדה יבשו כי הביש ששון מן בני אדם מבצריך תאנים עם בפורים אם ינועו ונפלו על פי אוכל (יואל א יב)
2. יפכה ה' בשחפת ובקדחת ובדלקת ובחרחר ובחרב ובשדפון ובירקון וירדפון עד אבדך (דברים כח כב)

ט. ברכה

1. וְהִרְבֵּיתִי אֶת פְּרִי הָעֵץ וּתְנוּבַת הַשָּׂדֶה לְמַעַן אֲשֶׁר לֹא תִקְחוּ עוֹד חֶרֶפֶת דָּעֵב בְּגוֹזִים (יחזקאל לו ל)
2. עֲטִינוּ מְלֵאוּ חֶלֶב וּמִחַ עֲצָמוֹתַי וְשָׁקָה (איוב כא כד)

י. משלים

1. יַעֲרֹף בַּמָּטָר לִקְחֵי תִזְל כִּטֹּל אֲמַרְתִּי בְּשַׁעִירִם עָלַי דָּשָׂא וְכִרְבִּיבִים עָלַי עֲשֹׁב (דברים לב ב)
2. אִם עָלַי אֲדָמָתִי תִזְעַק וְיַחַד תִּלְמִיךְ יִבְכֶּיִן (איוב לא לח)

טבלה 2. חלוקת 863 המשפטים החקלאיים ל- 10 קבוצות

המקור	משפטים חקלאיים
	א. מן ההיסטוריה
בראשית ב ה	וְכָל שִׁיחַ הַשָּׂדֶה טָרֶם יִהְיֶה בָּאָרֶץ וְכָל עֵשֶׂב הַשָּׂדֶה טָרֶם יִצְמַח כִּי לֹא הִמְטִיר ה' אֱלֹהִים עַל הָאָרֶץ וְאָדָם אֵין לַעֲבֹד אֶת הָאֲדָמָה :
בראשית ט כ	וַיַּחַל נֹחַ אִישׁ הָאֲדָמָה וַיִּטַּע כָּרֶם :
בראשית כא ל	וַיֹּאמֶר כִּי אֶת שְׁבַע כְּבָשֹׂת תִּקַּח מִיָּדִי בַעֲבוּר תִּהְיֶה לִּי לְעֵדָה כִּי חִפְרָתִי אֶת הַבָּאָר הַזֹּאת :
בראשית כא לג	וַיִּטַּע אִשָּׁל בַּבְּאָר שְׁבַע וַיִּקְרָא שֵׁם בְּשֵׁם ה' אֵל עוֹלָם :
בראשית כב ז	וַיֹּאמֶר יִצְחָק אֶל אַבְרָהָם אָבִיו וַיֹּאמֶר אָבִי וַיֹּאמֶר הֲנִנִּי בְנִי וַיֹּאמֶר הִנֵּה הָאֵשׁ וְהָעֵצִים וְאִנִּי הַשֶּׁה לַעֲלֹה :
בראשית כד ס	וַיִּבְרְכוּ אֶת רַבֵּקָה וַיֹּאמְרוּ לָהּ אַחֲתֵנוּ אַתְּ הָיִי לְאֵלֶיךָ רַבֵּקָה וַיִּירֶשׁ זֶרַעְךָ אֶת שְׁעַר שְׁנָאִיו :
בראשית כו יב	וַיִּזְרַע יִצְחָק בָּאָרֶץ הַהִוא וַיִּמְצָא בִּשְׁנָה הַהִוא מֵאָה שְׁעָרִים וַיִּבְרַכְהוּ ה' :
בראשית כו כא	וַיַּחְפְּרוּ בָּאָר אַחֲרֵת וַיִּרְיבוּ גַם עָלֶיהָ וַיִּקְרָא שְׁמָהּ שְׁטִנָּה :
בראשית ל לה	וַיִּסַּר בְּיוֹם הַהוּא אֶת הַתִּישִׁים הָעֶקְדִים וְהַטְּלָאִים וְאֶת כָּל הָעֵצִים הַנִּקְדוֹת וְהַטְּלָאִת כָּל אֲשֶׁר לָבֹן בּוֹ וְכָל חוּם בְּכִשְׂבִּים וַיִּתֵּן בְּיַד בְּנָיו :
בראשית ל לט	וַיַּחֲמוּ הַצֹּאן אֶל הַמִּקְלוֹת וַתִּלְדֵּן הַצֹּאן עֶקְדִים וְטְלָאִים :
בראשית לא ח	אִם כֹּה יֹאמֶר נֶקְדִים יִהְיֶה שְׂכָרְךָ וַיִּלְדּוּ כָּל הַצֹּאן נֶקְדִים וְאִם כֹּה יֹאמֶר עֶקְדִים יִהְיֶה שְׂכָרְךָ וַיִּלְדּוּ כָּל הַצֹּאן עֶקְדִים :
בראשית לא יב	וַיֹּאמֶר שָׂא נָא עֵינֶיךָ וּרְאֵה כָּל הַעֲתִידִים הָעֹלִים עַל הַצֹּאן עֶקְדִים נֶקְדִים וּבְרָדִים כִּי רָאִיתִי אֶת כָּל אֲשֶׁר לָבֹן עֹשֶׂה לָּךְ :
בראשית לא לח	זֶה עֲשָׂרִים שָׁנָה אֲנֹכִי עֹמֵד רֹחֲלִיךָ וְעֹזֶיךָ לֹא שָׁכְלוּ וְאֵילִי צֹאֲנֶךָ לֹא אֲכָלְתִּי :
בראשית מא כד	וַתִּבְלַעַן הַשִּׁבְלִים הַדִּקְתָּ אֶת שְׁבַע הַשִּׁבְלִים הַטְּבוֹת וַאֲמַר אֶל הַחֲרָטְמִים וְאֵין מַגִּיד לִי :
בראשית מב ו	וַיּוֹסֶף הוּא הַשְּׁלִיט עַל הָאָרֶץ הוּא הַמְּשָׁבִיר לְכָל עַם הָאָרֶץ וַיָּבֵאוּ אֲחֵי יוֹסֵף וַיִּשְׁתַּחֲווּ לוֹ אַפְּיָם אָרְצָה :
בראשית מב י	וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו לֹא אֲדֹנִי וְעַבְדֶּיךָ בָּאוּ לְשֹׁבֵר אֶכָּל :
בראשית מג יא	וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יִשְׂרָאֵל אֲבִיהֶם אִם כֵּן אֶפּוֹא זֹאת עָשׂוּ קָחוּ מִזִּמְרַת הָאָרֶץ בְּכֻלֵּיכֶם וְהוֹרִידוּ לְאִישׁ מִנְּחָה מַעֲט צָרִי וּמַעֲט דָּבֵשׁ נִכְאֹת וְלֹט בְּטָנִים וּשְׂקָדִים :

בראשית מה יח	וּקְחוּ אֶת אֲבִיכֶם וְאֶת בְּתִיכֶם וּבֹאוּ אֵלַי וְאֶתְּנָה לָכֶם אֶת טוֹב אֶרֶץ מִצְרַיִם וְאָכְלוּ אֶת חֶלֶב הָאָרֶץ :
בראשית מו לד	וְאֶמְרָתֶם אֲנָשִׁי מִקְנֶה הָיוּ עִבְדֶּיךָ מִנְעוּרֵינוּ וְעַד עַתָּה גַם אֲנַחְנוּ גַם אֲבֹתֵינוּ בַּעֲבוּר תִּשְׁבוּ בָאָרֶץ גִּשְׁן כִּי תוֹעֵבֶת מִצְרַיִם כָּל רְעָה צֶאן :
בראשית מז כד	וְהָיָה בַּתְּבוּאוֹת וּנְתַתֶּם חֲמִישִׁית לַפְּרֹעָה וְאַרְבַּע הַיָּדוֹת יִהְיֶה לָכֶם לְזֶרַע הַשָּׂדֶה וְלֹאכְלֶכֶם וְלֹאֲשֹׁר בְּבִתְיֶכֶם וְלֹאכֹל לְטַפְּכֶם :
שמות ט לא	וְהַפְּשַׁתָּה וְהִשְׁעָרָה נִכְתָּה כִּי הִשְׁעָרָה אָבִיב וְהַפְּשַׁתָּה גִבְעָל :
שמות ט לב	וְהַחֲטָה וְהַכְּסָמֶת לֹא נָכוּ כִּי אֶפִּילֹת הִנֵּה :
שמות יב לט	וַיֹּאפּוּ אֶת הַבֶּצֶק אֲשֶׁר הוּצִיאוּ מִמִּצְרַיִם עֲגַת מִצּוֹת כִּי לֹא חֲמֵץ כִּי גִרְשׁוֹ מִמִּצְרַיִם וְלֹא יָכְלוּ לְהַתְמַהֲמַה וְגַם צִדָּה לֹא עָשׂוּ לָהֶם :
שמות כג כט	לֹא אֲגַרְשְׁנוּ מִפְּנֵיךָ בְּשָׁנָה אַחַת פֶּן תִּהְיֶה הָאָרֶץ שְׁמֵמָה וְרִבְּהָ עֲלֶיךָ חֵית הַשָּׂדֶה :
במדבר יא ה	זָכְרֵנוּ אֶת הַדָּגָה אֲשֶׁר נֹאכַל בְּמִצְרַיִם חֲנֹם אֶת הַקִּשְׁאִים וְאֶת הָאֲבִטְחִים וְאֶת הַחֲצִיר וְאֶת הַבָּצְלִים וְאֶת הַשּׁוּמִיִּם :
במדבר יא ח	שָׁטוּ הָעָם וּלְקָטוּ וְסָחֲנוּ בְּרַחֲמִים אוֹ דָכוּ בְּמַדְכָּה וּבִשְׁלוּ בַּפְּרוּר וַעֲשׂוּ אוֹתוֹ עֲגוֹת וְהָיָה טַעְמוֹ כְּטַעַם לֶשֶׁד הַשָּׁמֹן :
במדבר יג כ	וַיְמָה הָאָרֶץ הַשְּׁמִנָּה הוּא אִם רָזָה הִישׁ בָּהָ עֵץ אִם אֵין וְהַתְּחַזְקֶתֶם וּלְקַחְתֶּם מִפְּרִי הָאָרֶץ וְהִימִים יָמִי בַכּוּרִי עֲנָבִים :
במדבר יג כג	וַיָּבֹאוּ עַד נַחַל אֲשַׁכַּל וַיִּכְרְתוּ מִשָּׁם זְמוּרָה וְאֲשָׁכּוֹל עֲנָבִים אֶחָד וַיִּשְׁאַהוּ בַּמוּט בְּשָׁנִים וּמִן הַרְמָנִים וּמִן הַתְּאֲנִים :
במדבר יג כז	וַיִּסְפְּרוּ לוֹ וַיֹּאמְרוּ בָּאֵנוּ אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר שְׁלַחְתָּנוּ וְגַם זָבַת חֶלֶב וּדְבַשׁ הוּא וְזֶה פְרִיָּהָ :
במדבר טו לב	וַיְהִי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּמִדְבָּר וַיִּמְצְאוּ אִישׁ מִקֵּשֶׁשׁ עֲצִים בַּיּוֹם הַשְּׁבִיט :
במדבר יז כג	וַיְהִי מִמַּחֲרַת וַיָּבֹא מֹשֶׁה אֶל אֱהֹל הָעֵדוּת וְהִנֵּה פָּרַח מִטָּה אַהֲרֹן לְבֵית לוֹי וַיֵּצֵא פָּרַח וַיֵּצֵא צִיץ וַיִּגְמַל שְׁקָדִים :
במדבר כ ח	קַח אֶת הַמִּטָּה וְהַקֶּהֱלֵךְ אֶת הָעֵדָה אֶתָּה וְאַהֲרֹן אַחֲיֶיךָ וְדַבַּרְתֶּם אֶל הַסָּלַע לְעִינֵיהֶם וְנָתַן מִיָּמָיו וְהוֹצֵאתָ לָהֶם מִים מִן הַסָּלַע וְהִשְׁקִיתָ אֶת הָעֵדָה וְאֶת בְּעִיָּרָם :
במדבר כב ד	וַיֹּאמֶר מוֹאָב אֶל זִקְנֵי מִדְּיָן עֲתָה יִלְחָכוּ הַקֶּהֱלֵךְ אֶת כָּל סִבִּיבֵיתֵינוּ כְּלַחֲךָ הַשּׁוֹר אֶת יֶרֶק הַשָּׂדֶה וּבָלַק בֶּן צָפוֹר מֶלֶךְ לְמוֹאָב בָּעֵת הַהוּא :
במדבר לא לב	וַיְהִי הַמִּלְקוֹחַ יֵתֵר הַבִּז אֲשֶׁר בָּזְזוּ עִם הַצָּבָא צֶאֱן שֵׁשׁ מֵאוֹת אֶלֶף וְשִׁבְעִים אֶלֶף וְחֲמִשָּׁת אֶלְפִים :
במדבר לב כד	בָּנוּ לָכֶם עָרִים לְטַפְּכֶם וּגְדֵרֹת לְצִנְאֲכֶם וְהִיצֵא מִפִּיכֶם תַּעֲשׂוּ :

דברים ח טו	המוליכך במדבר הגדל והנורא נחש שרף ועקרב וצמאון אשר אין מים המוציא לך מים מצור החלמיש :
דברים יא י	כי הארץ אשר אתה בא שמה לרשתה לא כארץ מצרים הוא אשר יצאתם משם אשר תזרע את זרעך והשקית ברגלך כגן הירק :
דברים יז טז	רק לא ירבה לו סוסים ולא ישיב את העם מצרימה למען הרבות סוס וזה' אמר לכם לא תספון לשוב בדרך הזה עוד :
יהושע ט ד	ויעשו גם המה בערמה וילכו ויצטירו ויקחו שקים בלים לחמוריהם ונאדות יין בלים ומבקעים ומצחרים :
יהושע טו יט	ותאמר תנה לי ברכה כי ארץ הנגב נתתני ונתתה לי גלת מים ניתן לה את גלת עליות ואת גלת תחתיות :
שופטים ה כה	מים שאל חלב נתנה בספל אדירים הקריבה חמאה :
שופטים ו יא	ויבא מלאך ה' וישב תחת האלה אשר בעפרה אשר ליואש אבי העזרי וגדעון בנו חבט חטים בגת להניס מפני מדון :
שופטים ו יט	וגדעון בא ויעש גדי עזים ואיפת קמח מצות הבשר שם בסל והמרק שם בפרור ויוצא אליו אל תחת האלה ונגש :
שופטים ו לו	הנה אנכי מציג את גזת הצמר בגרן אם טל יהיה על הגזה לבדה ועל כל הארץ חרב וידעת כי תושיע בידי את ישראל כאשר דברת :
שופטים ח טז	ויקח את זקני העיר ואת קוצי המדבר ואת חברקנים וידע בהם את אנשי סכות :
שופטים טו ה	ויבער אש בלפידים וישלח בקמות פלשתים ויבער מגדיש ועד קמה ועד כרם זית :
שופטים טו טז	ויאמר שמשון בלחי החמור חמור בלחי החמור הפיתי אלף איש :
שופטים כא כא	וראיתם והנה אם יצאו בנות שילו לחול במחלות ויצאתם מן הכרמים וחטפתם לכם איש אשתו מבנות שילו והלכתם ארץ בנימן :
שמואל א' ו יג	ובית שמש קצרים קציר חטים בעמק וישאו את עיניהם ויראו את הארון וישמחו לראות :
שמואל א' ח יב	ולשום לו שרי אלפים ושרי חמשים ולחרש חרישו ולקצר קצירו ולעשות כלי מלחמתו וכלי רכבו :
שמואל א' יא ה	והנה שאול בא אחרי הבקר מן השדה ויאמר שאול מה לעם כי יבכו ויספרו לו את דברי אנשי גביש :

שמואל א' יא ז	וַיִּקַּח צֶמֶד בָּקָר וַיִּנְתְּחֵהוּ וַיִּשְׁלַח בְּכָל גְּבוּל יִשְׂרָאֵל בְּיַד הַמְּלָאכִים לֵאמֹר אֲשֶׁר אֵינָנו יָצֵא אַחֲרֵי שְׂאוּל וְאַחֲרֵי שְׂמוּאֵל כִּי יַעֲשֶׂה לְבָקְרוֹ וַיִּפֹּל פָּחַד ה' עַל הָעָם וַיֵּצְאוּ כָאִישׁ אֶחָד :
שמואל א' יד יד	וַתְּהִי הַמִּכָּה הָרִאשׁוֹנָה אֲשֶׁר הִכָּה יוֹנָתָן וְנִשְׂא כָלָיו כַּעֲשָׂרִים אִישׁ כְּבַחֲצִי מַעֲנָה צֶמֶד שָׂדֶה :
שמואל א' כא ה	וַיַּעַן הַכֹּהֵן אֶת דָּוִד וַיֹּאמֶר אֵין לָחֶם חֵל אֶל תַּחַת יָדֶי כִּי אִם לָחֶם קִדָּשׁ יֵשׁ אִם נִשְׁמְרוּ הַנְּעָרִים אַךְ מֵאִשָּׁה :
שמואל א' כג א	וַיִּגְדּוּ לְדָוִד לֵאמֹר הִנֵּה פִלְשְׁתִּים נִלְחָמִים בְּקַעֲיֵלָה וְהָמָּה שָׂסִים אֶת הַגִּרְנוֹת :
שמואל א' כה ב	וְאִישׁ בְּמַעוֹן וּמַעֲשֵׂהוּ בַּכְרָמֶל וְהָאִישׁ גָּדוֹל מְאֹד וְלוֹ צֹאן שְׁלֹשֶׁת אֲלָפִים וְאֶלֶף עֲזִים וַיְהִי בְּגֹזֵז אֶת צֹאנוֹ בַּכְרָמֶל :
שמואל א' כה יח	וַתִּמְהַר <אֲבוּגִיל> אֲבִיגַיִל וַתִּקַּח מֵאֲתִים לָחֶם וּשְׁנַיִם נֶבְלֵי יַיִן וְחֵמֶשׁ צֹאן <עֲשׂוֹת> עֲשׂוֹיֹת וְחֵמֶשׁ סָאִים קָלִי וּמֵאָה צִמְקִים וּמֵאֲתִים דְּבָלִים וַתִּשֶׂם עַל הַחֲמֹרִים :
שמואל א' ל יב	וַיִּתְּנוּ לוֹ פֶּלֶח דְּבִלָּה וּשְׁנֵי צִמְקִים וַיֹּאכַל וַתִּשָּׁב רֹחוֹ אֵלָיו כִּי לֹא אָכַל לָחֶם וְלֹא שָׁתָה מִיָּם שְׁלֹשָׁה יָמִים וּשְׁלֹשָׁה לַיְלוֹת :
שמואל ב' ז ח	וַעֲתָה כֹּה תֹאמַר לְעַבְדִּי לְדָוִד כֹּה אָמַר ה' צְבָאוֹת אֲנִי לִקְחֹתִיךָ מִן הַנִּנְה מֵאַחֲרֵי הַצֹּאן לִהְיוֹת נָגִיד עַל עַמִּי עַל יִשְׂרָאֵל :
שמואל ב' יד ל	וַיֹּאמֶר אֶל עַבְדִּיו רְאוּ חֲלֻקָּת יוֹאָב אֶל יָדִי וְלוֹ שָׁם שְׁעָרִים לָכוּ <וְהוֹצִיתָה> וְהִצִּיתָוָה בָּאֵשׁ וַיִּצְתּוּ עַבְדֵי אֲבִשְׁלוּם אֶת הַחֲלֻקָּה בָּאֵשׁ :
שמואל ב' טז ב	וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ אֶל צִיבָא מָה אֵלֶּה לָךְ וַיֹּאמֶר צִיבָא הַחֲמוּרִים לְבֵית הַמֶּלֶךְ לִרְכֹּב <וּלְהַלְחֵם> וְהַלְחָם וְהַסָּנִי לְאָכֹל הַנְּעָרִים וְהַזִּין לְשָׂתוֹת הַיַּעַף בַּמִּדְבָּר :
שמואל ב' כד יג	וַיָּבֹא גֹד אֶל דָּוִד וַיִּגֹּד לוֹ וַיֹּאמֶר לוֹ הִתְּבוֹא לָךְ שִׁבְעֵי שָׁנִים רָעַב בְּאַרְצֶךָ אִם שְׁלֹשָׁה חֳדָשִׁים גָּסַךְ לִפְנֵי צָרִיךָ וְהוּא רִדְפֶךָ וְאִם הָיִיתָ שְׁלֹשֶׁת יָמִים דָּבָר בְּאַרְצֶךָ עֲתָה דַע וּרְאֵה מָה אָשִׁיב שְׁלָחִי דָבָר :
מלכים א' ה כה	וַיִּשְׁלַמָּה נִתְּנוּ לַחִירָם עֲשָׂרִים אֶלֶף כֹּר חֲטִיִּם מִכֶּלֶת לְבֵיתוֹ וְעֲשָׂרִים כֹּר שֶׁמֶן כְּתִית כֹּה יִתֵּן שְׁלֹמֹה לַחִירָם שָׁנָה בְּשָׁנָה :
מלכים א' ח סג	וַיִּזְבַּח שְׁלֹמֹה אֶת זִבְחַ הַשְּׁלָמִים אֲשֶׁר זָבַח לֵה' בָּקָר עֲשָׂרִים וּשְׁנַיִם אֶלֶף וְצֹאן מֵאָה וְעֲשָׂרִים אֶלֶף וַיִּחַנְכוּ אֶת בֵּית ה' הַמֶּלֶךְ וְכָל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל :
מלכים א' י כז	וַיִּתֵּן הַמֶּלֶךְ אֶת הַכֶּסֶף בִּירוֹשָׁלַם כְּאַבְנִים וְאֶת הָאֲרָזִים נָתַן כְּשִׁקְמִים אֲשֶׁר בְּשִׁפְלָה לָרֹב :

ותאמר חי ה' אלהיך אם יש לי מעוג כי אם מלא כף קמח בכד ומעט שמן בצפחת והנני מקששת שנים עצים ובאתי ועשיתיהו לי ולבני ואכלנהו ומתנו :	מלכים א' יז ב
וידבר אחאב אל נבות לאמר תנה לי את כרמך ויהי לי לגן זרק כי הוא קרוב אצל ביתי ואתנה לך תחתיו כרם טוב ממנו אם טוב בעיניך אתנה לך כסף מחיר זה :	מלכים א' כא ב
ומישע מלך מואב היה נקד והשיב למלך ישראל מאה אלף כרים ומאה אלף אילים צמר :	מלכים ב' ג ד
וזה לך האות אכול השנה ספים ובשנה השנית סחיש ובשנה השלישית זרעו וקצרו ונטעו כרמים ואכלו פרים :	מלכים ב' יט כט
ויאמר ישעיהו קחו דבילת תאנים ויקחו ונשימו על השחין ויחי :	מלכים ב' כז
שמה קננה קפוז ותמלט ובקעה ודגרה בצלה אך שם נקבצו דיות אשה רעותה :	ישעיהו לד טו
אל תשמעו אל חזקיהו ס כי כה אמר המלך אשור עשו אתי ברכה וצאו אלי ואכלו איש גפנו ואיש תאנתו ושתו איש מי בורו :	ישעיהו לו טז
כלנו כצאן תעינו איש לדרך פנינו וה' הפגיע בו את עון כלנו :	ישעיהו נג ו
ויזכר ימי עולם משה עמו איה המעלם מים את רעי צאנו איה השם בקרב את רוח קדשו :	ישעיהו סג יא
ובית לא תבנו וזרע לא תזרעו וכרם לא תטעו ולא יהיה לכם כי באהלים תשבו כל ימיכם למען תחיו ימים רבים על פני האדמה אשר אתם גרים שם :	ירמיה לה ז
ומן העם הדלים אשר אין להם מאומה השאיר נבון ראדן רב טבחים בארץ יהודה ויתן להם כרמים ויגבים ביום ההוא :	ירמיהו לט י
ואני הנני יושב במצפה לעמד לפני הכשדים אשר יבאו אלינו ואתם אספו זין וקיצו ושמנו בשמנו ושבנו בעריכם אשר תפשתם :	ירמיהו מ י
וישבו כל היהודים מכל המקומות אשר נדחו שם ויבאו ארץ יהודה אל גדליהו המצפתה ויאספו זין וקיצו הרבה מאד :	ירמיהו מ יב
ועשרה אנשים נמצאו בם ויאמרו אל ישמעאל אל תמתנו כי יש לנו מטמנים בשדה חטים ושערים ושמן ודבש ויחדל ולא המיתם בתוך אחיהם :	ירמיהו מא ח
ואתה קח לך חטין ושערים ופול ועדשים ודחן ו כסמים ונתתה אותם בכלי אחד ועשית אותם לך ללחם מספר הימים אשר אתה שוכב על צדך שלש מאות ותשעים יום תאכלנו :	יחזקאל ד ט

יחזקאל יד יג	בן אדם ארץ כי תחטא לי למעל מעל ונטיתי ידי עליה ושבתי לה מטה לחם והשלחתי בה קעב והכרתי ממנה אדם ובהמה :
יחזקאל כ טו	וגם אני נשאתי ידי להם במדבר לבלתי הביא אותם אל הארץ אשר נתתי זבת חלב ודבש צבי היא לכל הארצות :
יחזקאל כז כא	ערב וכל נשיאי קדר המה סחרי ידך בכרים ואילים ועתודים בם סחרוך :
יחזקאל לט יח	בשר גבורים תאכלו ודם נשיאי הארץ תשתו אילים כרים ועתודים פרים מריאי בשן כלם :
זכריה ד יב	ואען שנית ואמר אליו מה שתי שבלי הזיתים אשר ביד שני צנתרות הזהב המריקים מעליהם הזהב :
זכריה יא ד	כה אמר ה' אלהי רעה את צאן ההרעה :
זכריה יג ה	ואמר לא נביא אנכי איש עבד אדמה אנכי כי אדם הקנני מנעורי :
יונה ג ח	ויתכסו שקים האדם והבהמה ויקראו אל אלהים בחזקה וישבו איש מדרכו הרעה ומן החמס אשר בכפיהם :
יונה ד ו	וימן ה' אלהים קיקיון ויעל מעל ליונה להיות צל על ראשו להציל לו מרעתו וישמח יונה על הקיקיון שמחה גדולה :
עמוס ז יד	ויען עמוס ויאמר אל אמציה לא נביא אנכי ולא בן נביא אנכי כי בוקר אנכי ובולס שקמים :
עמוס ז טו	ויקחני ה' מאחרי הצאן ויאמר אלי ה' לך הנבא אל עמי ישראל :
תהלים עח ע	ויבחר בדוד עבדו ויקחהו ממכלאת צאן :
איוב א יד	ומלאך בא אל איוב ויאמר הבקר היו חרשות והאתנות רעות על ידיהם :
איוב מב ח	ועתה קחו לכם שבעה פרים ושבעה אילים ולכו אל עבדי איוב והעליתם עולה בעדכם ואיוב עבדי יתפלל עליכם כי אם פניו אשא לבלתי עשות עמכם נבלה כי לא דברתם אלי נכונה פעבדי איוב :
איוב פרק מב יב	וה' ברח את אחרית איוב מראשתו ויהי לו ארבעה עשר אלף צאן וששת אלפים גמלים ואלף צמד בקר ואלף אתונות :
שיר השירים ד ח	אתי מלבנון כלה אתי מלבנון תבואי תשורי מראש אמנה מראש שניר וחרמון ממענות אריות מהררי נמרים :
שיר השירים ד יד	גרד וכרכם קנה וקנמון עם כל עצי לבונה מר ואהלות עם כל ראשי בשמים :
שיר השירים ו יא	אל גנת אגוז ירדתי לראות באבי הנחל לראות הפרחה הגפן הנצו הרמנים :
שיר השירים ז יג	נשכימה לכרמים נראה אם פרוחה הגפן פתח הסמדר הנצו הרמונים שם אתן את ידי לך :

רות ב יד	וַיֹּאמֶר לָהּ בְּעֹז לַעֲתֹה הָאֹכֵל גִּשִּׁי הָלֵם וְאָכַלְתָּ מִן הַלֶּחֶם וְטָבַלְתָּ בַחֲמֶץ וְתִשָּׁב מִצַּד הַקּוֹצִרִים וַיִּצְבֹּט לָהּ קָלִי וְתֹאכַל וְתִשָּׁבַע וְתִתֵּר :
רות ב כג	וְתִדְבֹק בְּנִעְרוֹת בְּעֹז לָלֶקֶט עַד כָּלוֹת קִצִּיר הַשְּׂעִרִים וּקִצִּיר הַחֲטִים וְתִשָּׁב אֶת חֲמוֹתָהּ :
קהלת ב ו	עֲשִׂיתִי לִי בְרָכוֹת מִיָּם לַהֲשִׁקּוֹת מֵהֶם יַעַר צוֹמֵחַ עֲצִים :
נחמיה יג ה	וַיַּעַשׂ לוֹ לִשְׂכָּה גְדוֹלָה וְשֵׁם הָיוּ לָפָנִים נִתְּנִים אֶת הַמִּנְחָה הַלְבוֹנָה וְהַכֵּלִים וּמַעֲשֵׂר הַדֶּגֶן הַתִּירוֹשׁ וְהַיֶּזֶהר וּמִצֹּת הַלֵּוִיִּם וְהַמְשֻׁרָרִים וְהַשְּׂעִרִים וְתִירוֹמֹת הַכְּהֻנִּים :
נחמיה יג יב	וְכָל יְהוּדָה הֵבִיאוּ מַעֲשֵׂר הַדֶּגֶן וְהַתִּירוֹשׁ וְהַיֶּזֶהר לְאוֹצְרוֹת :
עזרא ג ז	וַיִּתְּנוּ כֶּסֶף לַחֲצָבִים וְלַחֲרָשִׁים וּמֵאֲכָל וּמִשְׁתֵּה וְשִׁמְרֹן לְצַדִּיקִים וְלַצֹּרִים לְהֵבִיא עֲצֵי אֲרָזִים מִן הַלְבָנוֹן אֵל יָם יִפּוֹא כְרִשְׁיוֹן כּוֹרֶשׁ מֶלֶךְ פָּרַס עֲלֵיהֶם :
דברי הימים א' ד מ	וַיִּמְצְאוּ מִרְעָה שָׂמֹן וְטוֹב וְהָאֲרֶץ רַחֲבַת יָדַיִם וְשִׁקְטָה וְשָׁלוֹה כִּי מִן חֶם הַיִּשְׁבִּים שָׁם לָפָנִים :
דברי הימים א' יב מא	וְגַם הַקְּרוֹבִים אֲלֵיהֶם עַד יִשְׁשָׁכָר וְזַבְלוֹן וְנַפְתָּלִי מְבִיאִים לָחֶם בַּחֲמוּרִים וּבְגִמְלִים וּבַפָּרָדִים וּבַבָּקָר מֵאֲכָל קֶמַח דְּבָלִים וְצִמּוּקִים וַיֵּין וְשִׁמְרֹן וּבָקָר וְצֹאן לָרֶב כִּי שְׂמִיחָה בִּישְׂרָאֵל :
דברי הימים א' כא כ	וַיֵּשֶׁב אֲרֹנָן וַיֵּרָא אֶת הַמֶּלֶךְ וְאַרְבַּעַת בָּנָיו עִמּוֹ מִתְחַבְּאִים וְאַרְנֹן דָּשׁ חֲטִים :
דברי הימים ב' ט כה	וַיְהִי לְשִׁלְמָה אַרְבַּעַת אֲלָפִים אֲרִיֹת חֲמוּרִים וּמִרְכָּבוֹת וּשְׁנַיִם עֶשְׂרֵי אֲלָף פָּרָשִׁים וַיִּנְיחֻם בְּעָרֵי הָרֶכֶב וְעַם הַמֶּלֶךְ בִּירוּשָׁלַם :
דברי הימים ב' יא יא	וַיַּחֲזֹק אֶת הַמִּצְרוֹת וַיִּתֵּן בָּהֶם נִגִּידִים וְאַצְרוֹת מֵאֲכָל וְשִׁמְרֹן וַיֵּין :
דברי הימים ב' יז יא	וּמִן פְּלִשְׁתִּים מְבִיאִים לִיהוֹשָׁפָט מִנְחָה וְכֶסֶף מִשָּׂא גַם הָעֲרִבִיאִים מְבִיאִים לוֹ צֹאן אֵילִים שִׁבְעַת אֲלָפִים וּשְׁבַע מֵאוֹת וּתְשֻׁשִׁים שִׁבְעַת אֲלָפִים וּשְׁבַע מֵאוֹת :
דברי הימים ב' כז ה	וְהוּא נָלַחַם עִם מֶלֶךְ בְּנֵי עַמּוֹן וַיַּחֲזֹק עֲלֵיהֶם וַיִּתְּנוּ לוֹ בְּנֵי עַמּוֹן בִּשְׁנָה הַהִיא מֵאָה כָּפָר כֶּסֶף וְעֶשְׂרֵת אֲלָפִים כֹּרִים חֲטִים וּשְׂעוּרִים עֶשְׂרֵת אֲלָפִים זֹאת הַשִּׁיבוּ לוֹ בְּנֵי עַמּוֹן וּבִשְׁנָה הַשְּׁנִית וְהַשְּׁלִישִׁית :
דברי הימים ב' ל כד	כִּי חֲזָקִיחוּ מֶלֶךְ יְהוּדָה הָרִים לַקָּהֶל אֲלָף פָּרִים וּשְׁבַעַת אֲלָפִים צֹאן וְהַשָּׂרִים הָרִימוּ לַקָּהֶל פָּרִים אֲלָף וְצֹאן עֶשְׂרֵת אֲלָפִים וַיִּתְקַדְּשׁוּ כְהֻנִּים לָרֶב :
דברי הימים ב' לא יב	וַיָּבִיאוּ אֶת הַתִּירוֹמָה וְהַמַּעֲשֵׂר וְהַקֶּדָּשִׁים בְּאֻמוֹנָה וְעֲלֵיהֶם נִגִּיד <כּוֹנְנִיחוּ> כְּנַנְיָהוּ הַלֵּוִי וְשִׁמְעִי אַחִיהוּ מִשְׁנָה :

דברי הימים ב' לב כח	ומספנות לתבואת דגן ותירוש ויצהר וארות לכל בהמה ובהמה ועדרים לאורות :
	ב. מנהל וחוקה
שמות יב יח	בראשון בארבעה עשר יום לחדש בערב תאכלו מצת עד יום האחד ועשרים לחדש בערב :
שמות יב יט	שבעת ימים שאר לא ימצא בבתיכם כי כל אכל מחמץ ונכרתה הנפש ההוא מעדת ישראל בגר ובאזרח הארץ :
שמות יב כ	כל מחמץ לא תאכלו בכל מושבתיכם תאכלו מצות :
שמות יג ב	קדש לי כל בכור פטור כל רחם בבני ישראל באדם ובבהמה לי הוא :
שמות יג ז	מצות יאכל את שבעת הימים ולא יראה לך חמץ ולא יראה לך שאר בכל גבלך :
שמות יג יג	וכל פטור חמר תפדה בשה ואם לא תפדה וערפתו וכל בכור אדם בבניך תפדה :
שמות כב ד	כי יבער איש שדה או כרם ושלח את בעירה בעירו ובער בשדה אחר מיטב שדהו ומיטב כרמו ישלם :
שמות כב ה	כי תצא אש ומצאה קצים ונאכל גדיש או הקמה או השדה שלם ישלם המבער את הבערה :
שמות כב כח	מלאכתך ודמעך לא תאחר בכור בניך תתן לי :
שמות כג ד	כי תפגע שור איבך או חמרו תעה השב תשיבנו לו :
שמות כג ה	כי תראה חמור שנאך רבץ תחת משאו וחדלת מעזב לו עזב תעזב עמו :
שמות כג י	ושש שנים תזרע את ארצך ואספת את תבואתה :
שמות כג יא	והשביעת תשמטנה ונטשתה ואכלו אביני עמך ויתרם תאכל חית השדה כן תעשה לכרמך לזיתך :
שמות כז כ	ואתה תצוה את בני ישראל ויקחו אליך שמן זית זך כתית למאור להעלת נר תמיד :
שמות לד כ	ופטור חמור תפדה בשה ואם לא תפדה וערפתו כל בכור בניך תפדה ולא יכאו פני ריכם :
שמות לד כא	ששת ימים תעבד וביום השביעי תשבות בחריש ובקציר תשבות :
ויקרא ז כד	וחלב נבלה וחלב טרפה יעשה לכל מלאכה ואכל לא תאכלהו :
ויקרא יט י	וכרמך לא תעולל ופרט פרמך לא תלקט לעני ולגר תעזב אתם אני ה' אלהיכם :
ויקרא יט יט	את חקתי תשמרו בהמתך לא תרביע כלאים שדך לא תזרע כלאים ובגד כלאים שעטני לא יעלה עליך :

ויקרא יט כג	וכי תבאו אל הארץ ונטעתם כל עץ מאכל וערלתם ערלתו את פריו שלש שנים יהיה לכם ערלים לא יאכל:
ויקרא כב כז	שור או כשב או עז כי יולד והיה שבעת ימים תחת אמו ומיום השמיני והלאה ירצה לקרבן אשה לה':
ויקרא כג יד	ולחם וקלי וכרמל לא תאכלו עד עצם היום הזה עד הביאכם את קרבן אלהיכם חקת עולם לדוריכם בכל משבתיכם:
ויקרא כב כב	ובקצרכם את קציר ארצכם לא תכלה פאת שדך בקצרך ולקט קצירך לא תלקט לעני ולגר תעזב אתם אני ה' אלהיכם:
ויקרא כג לט	אך בחמשה עשר יום לחדש השביעי באספכם את תבואת הארץ תחגוג את חג ה' שבעת ימים ביום הראשון שבתון וביום השמיני שבתון: ומכה נפש בהמה ישלמנה נפש תחת נפש:
ויקרא כה ג	שש שנים תזרע שדך ושש שנים תזמר פרמך ואספת את תבואתה:
ויקרא כה ד	ובשנה השביעת שבת שבתון יהיה לארץ שבת לה' שדך לא תזרע וכרמך לא תזמר:
ויקרא כה ה	את ספיח קצירך לא תקצור ואת ענבי נזירך לא תבצר שנת שבתון יהיה לארץ:
ויקרא כה טו	במספר שנים אחר היובל תקנה מאת עמיתך במספר שני תבואת ימכר לך:
ויקרא כה טז	לפי רב השנים תרבה מקנתו ולפי מעט השנים תמעט מקנתו כי מספר תבואת הוא מכר לך:
ויקרא כה יא	יובל הוא שנת החמשים שנה תהיה לכם לא תזרעו ולא תקצרו את ספיחיה ולא תבצרו את נזריה:
ויקרא כה כב	וזרעתם את השנה השמינת ואכלתם מן התבואה ישן עד השנה התשיעת עד בוא תבואתה תאכלו ישן:
ויקרא כה לט	וכי ימוך אחיך עמך ונמכר לך לא תעבד בו עבדת עבד:
ויקרא כו י	ואכלתם ישן נושן וישן מפני חדש תוציאו:
במדבר ה טו	והביא האיש את אשתו אל הכהן והביא את קרבנה עליה עשירת האיפה קמח שערים לא יצק עליו שמן ולא יתן עליו לבנה כי מנחת קנאות הוא מנחת זכרון מזכרת עון:
במדבר ו ד	כל ימי נזרו מכל אשר יעשה מגפן היין מחרצנים ועד זג לא יאכל:
במדבר יח יב	כל חלב יצהר וכל חלב תירוש ודגן ראשיתם אשר יתנו לה' לך נתתים:
במדבר יח טו	כל פטר רחם לכל בשר אשר יקריבו לה' באדם ובבהמה יהיה לך אך פדה תפדה את בכור האדם ואת בכור הבהמה הטמאה תפדה:

במדבר יט ב	זאת חקת התורה אשר צוה ה' לאמר דבר אל בני ישראל ויקחו אליך פרה אדמה תמימה אשר אין בה מום אשר לא עלה עליה על:
במדבר כו נד	לרב תרבה נחלתו ולמעט תמעט נחלתו איש לפי פקדיו יתן נחלתו:
במדבר כח ט	וביום השבת שני כבשים בני שנה תמימים ושני עשירים סלת מנחה בלולה בשמן ונסכו:
במדבר לא ל	וממחצת בני ישראל תקח אחד אחז מן החמשים מן האדם מן הבקר מן החמרים ומן הצאן מכל הבקמה ונתתה אתם ללויים שמרי משמרת משכן ה':
דברים ה יג	ויום השביעי שבת לה' אלהיך לא תעשה כל מלאכה אתה ובנך ובתך ועבדך ואמתך ושורך וחמרך וכל בהמתך וגרך אשר בשעריך למען ינוח עבדך ואמתך כמון:
דברים יד ד	זאת הבקמה אשר תאכלו שור שם כשבים ושה עזים:
דברים יד כב	עשר תעשה את כל תבואת זרעך היצא השדה שנה שנה:
דברים טו א	מקץ שבע שנים תעשה שמטה:
דברים טו יט	כל הבכור אשר יולד בבקרך ובצאנך הזכר תקדיש לה' אלהיך לא תעבד בבקר שורך ולא תגזז בכור צאנך:
דברים יט ה	ואשר יבא את רעהו ביער לחטב עצים ונדחה ידו בגרזן לכרת העץ ונשל הבדל מן העץ ומצא את רעהו ומת הוא ינוס אל אחת הערים האלה וחי:
דברים כ ו	ומי האיש אשר נטע כרם ולא חללו ילך וישב לביתו פן ימות במלחמה ואיש אחר יחללנו:
דברים כ כ	רק עץ אשר תדע כי לא עץ מאכל הוא אותו תשחית ונכרת ובנית מצור על העיר אשר הוא עשה עמך מלחמה עד רדתה:
דברים כב א	לא תראה את שור אחיך או את שיו נדחים והתעלמת מהם השב תשיבם לאחיך:
דברים כב ד	לא תראה את חמור אחיך או שורו נפלים בדרך והתעלמת מהם הקם תקים עמו:
דברים כב ו	כי יקרא קו צפור לפניך בדרך בכל עץ או על הארץ אפרחים או ביצים והאם רבצת על האפרחים או על הביצים לא תקח האם על הבנים:
דברים כב ט	לא תזרע כרמך פלאים פן תקדש המלאה הזרע אשר תזרע ותבואת הכרם:
דברים כב יא	לא תלבש שעטני צמר ופשתים יחדו:
דברים כג כה	כי תבא בכרם רעך ואכלת ענבים כנפשת שבועך ואל פליך לא תתן:

דברים כג כו	כי תבא בקמת רעך וקטפת מלילת בידך וחרמש לא תניף על קמת רעך :
דברים כד ו	לא יחבל רחיס ורכב כי נפש הוא חבל :
דברים כד יט	כי תקצר קצירך בשדך ושכחת עמר בשדה לא תשוב לקחתו לגר ליתום ולא למנה יהיה למען יברכך ה' אלהיך בכל מעשה ידיך :
דברים כד כ	כי תחבט זיתך לא תפאר אחריו לגר ליתום ולא למנה יהיה :
דברים כד כא	כי תבצר פרמך לא תעולל אחריו לגר ליתום ולא למנה יהיה :
דברים כה ד	לא תחסם שור בדישו :
דברים כו ב	ולקחת מראשית כל פרי האדמה אשר תביא מארצך אשר ה' אלהיך נתן לך ושמת בטנא והלכת אל המקום אשר יבחר ה' אלהיך לשכון שמו שם :
דברים כו יב	כי תכלה לעשר את כל מעשר תבואתך בשנה השלישית שנת המעשר ונתתה ללוי לגר ליתום ולא למנה ואכלו בשעריך ושבעו :
דברים כח ל	אשה תארש ואיש אחר <ישגלנה> ישכבנה בית תבנה ולא תשב בו פרם תטע ולא תחלקנו :
נחמיה י לו	ולהביא את בכורי אדמתנו ובכורי כל פרי כל עץ שנה בשנה לבית ה' :
נחמיה י לו	ואת בכרות בנינו ובהמתינו כפתוב בתורה ואת בכורי בקרינו וצאנינו להביא לבית אלהינו לכהנים המשחרתים בבית אלהינו :
נחמיה יג יג	ואוצרה על אוצרות שלמיה הכהן וצדוק הסופר ופדיה מן הלויים ועל ידם חנו בן זכור בן מתניה כי נאמנים נחשבו ועליהם לחלק לאחיהם :
דברי הימים א' כז כה	ועל אצרות המלך עזמות בן עדיאל ס ועל האצרות בשדה בערים ובכפרים ובמגדלות יחונתן בן עזיהו :
דברי הימים א' כז כז	ועל הכרמים שמעי הרמתי ועל שבכרמים לאצרות חנין זבדי השפמי :
דברי הימים א' כז כח	ועל הזיתים והשקמים אשר בשפלה בעל חנו הגדרי ועל אצרות השמן יועש :
דברי הימים א' כז כט	ועל הבקר הרעים בשרון <שטרי> שרטי השרוני ועל הבקר בעמקים שפט בן עדלי :
דברי הימים א' כז לא	ועל הצאן יזיז ההגרי כל אלה שרי הרכוש אשר למלך דויד :
דברי הימים ב' לא ו	ובני ישראל ויהודה היושבים בערי יהודה גם הם מעשר בקר וצאן ומעשר קדשים המקדשים לה' אלהיהם הביאו ויתנו ערמות ערמות :

ג. מועדים ועבודת המקדש	
וְחַג הַקִּצִּיר בַּכּוֹרִי מַעֲשִׂיךְ אֲשֶׁר תִּזְרַע בַּשָּׂדֶה וְחַג הָאָסֹף בְּצֹאת הַשָּׂנָה בְּאֶסְפֹּךְ אֶת מַעֲשִׂיךְ מִן הַשָּׂדֶה :	שמות כג טז
וְלֶחֶם מִצּוֹת וְחֻלֵּת מִצּוֹת בְּלוּלֹת בַּשֶּׂמֶן וּרְקִיקֵי מִצּוֹת מִשְׁחִים בַּשֶּׂמֶן סֵלֶת חֲטִיִּם תַּעֲשֶׂה אֹתָם :	שמות כט ב
וְחַג שִׁבְעַת תַּעֲשֶׂה לָךְ בַּכּוֹרִי קִצִּיר חֲטִיִּם וְחַג הָאָסִיף תִּקּוּפַת הַשָּׂנָה :	שמות לד כב
כָּל הַמִּנְחָה אֲשֶׁר תִּקְרִיבוּ לַה' לֹא תַעֲשֶׂה חֲמֵץ כִּי כָּל שְׂאֹר וְכָל דָּבֵשׁ לֹא תִקְטִירוּ מִמֶּנּוּ אֵשָׁה לַה' :	ויקרא ב יא
וְאִם תִּקְרִיב מִנְחַת בַּכּוֹרִים לַה' אֲבִיב קִלּוֹי בָּאֵשׁ גֵּרֶשׁ כְּרָמֶל תִּקְרִיב אֶת מִנְחַת בַּכּוֹרִיךְ :	ויקרא ב יד
וְהִבִּיא אֶת אֲשָׁמוֹ לַה' עַל חֲטָאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא נִקְבָּה מִן הַצֹּאן כִּשְׂפָה אוֹ שְׁעִירַת עִזִּים לְחֲטָאת וְכֹפֶר עָלָיו הַכֹּהֵן מַחֲטָאתוֹ :	ויקרא ה ו
אִם עַל תּוֹדָה יִקְרִיבֶנּוּ וְהִקְרִיב עַל זֶבַח הַתּוֹדָה חֲלוֹת מִצּוֹת בְּלוּלֹת בַּשֶּׂמֶן וּרְקִיקֵי מִצּוֹת מִשְׁחִים בַּשֶּׂמֶן וְסֵלֶת מִרְבֶּכֶת חֲלֹת בְּלוּלֹת בַּשֶּׂמֶן :	ויקרא ז יב
עַל חֲלֹת לֶחֶם חֲמֵץ יִקְרִיב קֶרֶבֶנוּ עַל זֶבַח תּוֹדַת שְׁלָמֵינוּ :	ויקרא ז יג
וַיִּקַּח אֶת הַחֶלֶב וְאֶת הָאֵלֶיּה וְאֶת כָּל הַחֶלֶב אֲשֶׁר עַל הַקֶּרֶב וְאֶת יִתְרֹת הַכֹּהֵן וְאֶת שְׁתֵּי הַכִּלִּיֹּת וְאֶת חֲלֶבֶתוֹ וְאֶת שׁוֹק הַזִּמְיוֹן :	ויקרא ח כה
וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי יִקַּח שְׁנֵי כִבָּשִׁים תְּמִימִים וְכִבְשָׂה אַחַת בֵּת שְׁנֵתָהּ תְּמִימָה וּשְׁלֹשָׁה עֶשְׂרִינִים סֵלֶת מִנְחָה בְּלוּלָה בַּשֶּׂמֶן וְלֵג אֶחָד שֶׂמֶן :	ויקרא יד י
וְלָקַח הַכֹּהֵן אֶת הַכֹּבֵשׁ הָאֶחָד וְהִקְרִיב אוֹתוֹ לְאַשֶׁם וְאֶת לֵג הַשֶּׂמֶן וְהִנִּיף אֹתָם תְּנוּפָה לִפְנֵי ה' :	ויקרא יד יב
וְאִם דָּל הוּא וְאִין יָדוֹ מִשְׁגָּת וְלָקַח כֹּבֵשׁ אֶחָד אֲשֶׁם לְתִנוּפָה לְכַפֵּר עָלָיו וְעֲשֹׂרוֹן סֵלֶת אֶחָד בְּלוּל בַּשֶּׂמֶן לְמִנְחָה וְלֵג שֶׂמֶן :	ויקרא יד כא
בְּזֹאת יִבָּא אַהֲרֹן אֶל הַקֹּדֶשׁ בְּפָר בֶּן בָּקָר לְחֲטָאת וְאֵיל לְעֹלָה :	ויקרא טז ג
מִמּוֹשְׁבֵי תִיכֶם תָּבִיאוּ לֶחֶם תְּנוּפָה שְׁתֵּים שְׁנֵי עֶשְׂרִינִים סֵלֶת תִּהְיֶינָה חֲמֵץ תֹּאפִינָה בַּכּוֹרִים לַה' :	ויקרא כז יז
וְלָקַחְתֶּם לָכֶם בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן פְּרִי עֵץ הָדָר כַּפֹּת תְּמָרִים וְעֶגְנֵף עֵץ עֲבֹת וְעֶרְבֵי נָחַל וּשְׁמַחְתֶּם לִפְנֵי ה' אֱלֹהֵיכֶם שִׁבְעַת יָמִים :	ויקרא כג מ
וְלָקַחְתָּ סֵלֶת וְאַפִּיתָ אוֹתָהּ שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה חֲלוֹת שְׁנֵי עֶשְׂרִינִים יִהְיֶה הַחֲלָה הָאֶחָת :	ויקרא כד ה
וְהִקְרִיב אֶת קֶרְבָּנוֹ לַה' כֹּבֵשׁ בֶּן שְׁנָתוֹ תְּמִים אֶחָד לְעֹלָה וְכִבְשָׂה אַחַת בֵּת שְׁנֵתָהּ תְּמִימָה לְחֲטָאת וְאֵיל אֶחָד תְּמִים לְשִׁלְמִים :	במדבר ו יד

במדבר ז פג	וּלְזָבַח הַשְּׁלָמִים בָּקָר שְׁנַיִם אֵילִם חֲמִשָּׁה עֶתְדִים חֲמִשָּׁה כִּבְשִׁים בְּנֵי שָׁנָה חֲמִשָּׁה זֶה קֶרֶבֶן אַחִירָע בֶּן עֵינָן :
במדבר טו כ	רֹאשִׁית עֲרֹסֹתֵכֶם חֶלֶה תָּרִימוּ תְרוּמָה כְּתֻרֹמֶת גֶּרֶן בֶּן תָּרִימוּ אֹתָהּ :
במדבר טו כז	וְאִם נֶפֶשׁ אַחַת תִּחַטָּא בְּשִׁגְגָה וְהִקְרִיבָה עֹז בֵּת שְׁנֵתָה לַחֲטָאת :
במדבר יח כז	וְנִחָשֵׁב לָכֶם תְּרוּמַתְכֶם כַּדָּגָן מִן הַגֶּרֶן וְכַמְלָאָה מִן הַיָּקֵב :
במדבר יח ל	וְאָמַרְתָּ אֱלֹהִים בְּהַרִימְכֶם אֶת חֶלְבּוֹ מִמֶּנּוּ וְנִחָשֵׁב לָלוּיִם כְּתֻבּוֹאֹת גֶּרֶן וְכְתֻבּוֹאֹת יָקֵב :
במדבר כח ה	וַעֲשִׂירִית הָאִיפָה סֵלֶת לַמִּנְחָה בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן כְּתִית רְבִיעִת הַהֵינָן :
במדבר כח יא	וּבְרָאשֵׁי חֲדָשֵׁיכֶם תִּקְרִיבוּ עֹלָה לַה' פָּרִים בְּנֵי בָּקָר שְׁנַיִם וְאֵיל אֶחָד כִּבְשִׁים בְּנֵי שָׁנָה שִׁבְעָה תְּמִימִם :
במדבר כט ג	וּמִנְחָתָם סֵלֶת בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן שְׁלֹשָׁה עֶשְׂרִינִים לִפְרֹשֵׁי עֶשְׂרִינִים לְאֵיל :
במדבר כט יא	שְׁעִיר עֹזִים אֶחָד חֲטָאת מִלֶּבֶד חֲטָאת הַכֹּהֲנִים וְעֹלֹת הַתְּמִיד וּמִנְחָתָה וְנִסְכֶּיהֶם :
במדבר כט לו	וְהִקְרַבְתֶּם עֹלָה אִשָּׁה רֵיחַ נִיחֹחַ לַה' פָּר אֶחָד אֵיל אֶחָד כִּבְשִׁים בְּנֵי שָׁנָה שִׁבְעָה תְּמִימִם :
דברים יד כג	וְאָכַלְתָּ לִפְנֵי ה' אֱלֹהֶיךָ בְּמָקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר לָשֶׁכֶן שְׁמוֹ שֶׁם מַעֲשֵׂר דָּגָנְךָ תִּירֹשְׁךָ וַיִּצְהָרְךָ וּבִכּוֹרֹת בָּקָרְךָ וְצֹאנְךָ לְמַעַן תִּלְמַד לִירְאָה אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ כָּל הַיָּמִים :
דברים טז ג	לֹא תֹאכַל עָלֶיךָ חֶמֶץ שִׁבְעַת יָמִים תֹּאכַל עָלֶיךָ מִצּוֹת לֶחֶם עֲנִי כִּי בַחֲפוּזֶן יֵצֵאתָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְמַעַן תִּזְכֹּר אֶת יוֹם צֵאתְךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם כָּל יְמֵי חַיֶּיךָ :
דברים טז ט	שִׁבְעָה שָׁבָעַת תִּסְפֹּר לָךְ מִהַחֵל חֶרְמֶשׁ בִּקְמָה תַּחֲלֵל לִסְפֹּר שִׁבְעָה שָׁבָעוֹת :
דברים טז יג	חַג הַסֻּכּוֹת תַּעֲשֶׂה לָּךְ שִׁבְעַת יָמִים בְּאַסְפֹּךָ מִגְרָנְךָ וּמִיִּקְבְּךָ :
דברים יח ד	רֹאשִׁית דָּגָנְךָ תִּירֹשְׁךָ וַיִּצְהָרְךָ וְרֹאשִׁית גִּזְ צֹאנְךָ תִּתֵּן לוֹ :
יחזקאל מג כה	שִׁבְעַת יָמִים תַּעֲשֶׂה שְׁעִיר חֲטָאת לַיּוֹם וּפָר בֶּן בָּקָר וְאֵיל מִן הַצֹּאן תְּמִימִים יַעֲשֻׂוּ :
יחזקאל מה יג	זֹאת הַתְּרוּמָה אֲשֶׁר תָּרִימוּ שְׁשִׁית הָאִיפָה מִחֶמֶר הַחֲטִים וְשִׁשִּׁיתָם הָאִיפָה מִחֶמֶר הַשְּׁעִרִים :
יחזקאל מה כב	וַעֲשֶׂה הַנְּשִׂיא בַיּוֹם הַהוּא בַּעֲדוֹ וּבַעֲד כָּל עַם הָאֶרֶץ פָּר חֲטָאת :
יחזקאל מו יא	וּבַחֲגִים וּבַמּוֹעֲדִים תִּהְיֶה הַמִּנְחָה אִיפָה לִפְרֹשֵׁי וְאִיפָה לְאֵיל וְלִכְבָּשִׁים מִתַּת יָדוֹ וְשֶׁמֶן הֵינָן לְאִיפָה :

נחמיה ח טו	וְאֲשֶׁר יִשְׁמְעוּ וַיַּעֲבִירוּ קוֹל בְּכָל עָרֵיהֶם וּבִירוּשָׁלַם לֵאמֹר צֹאוּ הָהָר וְהִבִּיאוּ עָלַי זֵית וְעָלִי עֵץ שָׁמֶן וְעָלִי הַדָּס וְעָלִי תַמָּרִים וְעָלִי עֵץ עֵבֶת לַעֲשׂוֹת סִכָּת כַּפְתּוֹב :
נחמיה י לח	וְאֵת רֹאשִׁית עֲרִיסֹתֵינוּ וְתִרְוּמֹתֵינוּ וּפְרִי כָל עֵץ תִּירוּשׁ וַיִּצְהַר נְבִיא לַכְּהֲנִים אֶל לְשָׁכוֹת בֵּית אֱלֹהֵינוּ וּמַעֲשֵׂר אֲדָמָתָנוּ לָלוּיִם וְהֵם הַלְוִיִּם הַמַּעֲשָׂרִים בְּכָל עָרֵי עִבְדָּתָנוּ :
	ד. חכמה ודרך ארץ
דברים ח ג	וַיַּעֲנֶךָ וַיַּרְעִבְךָ וַיֹּאכַלְךָ אֶת הַמֶּן אֲשֶׁר לֹא יָדַעְתָּ וְלֹא יָדָעוּן אֲבֹתֶיךָ לִמְעַן הוֹדַעְךָ כִּי לֹא עַל הַלֶּחֶם יִחְיֶה הָאָדָם כִּי עַל כָּל מוֹצֵא פִי ה' יִחְיֶה הָאָדָם :
דברים כה יד	לֹא יִהְיֶה לָּךְ בְּבִיתְךָ אֵיפָה וְאֵיפָה גְדוֹלָה וּקְטָנָה :
דברים כה טו	אָבֹן שְׁלֵמָה וְצִדֵּק יִהְיֶה לָּךְ אֵיפָה שְׁלֵמָה וְצִדֵּק יִהְיֶה לָּךְ לִמְעַן יֵאָרִיכוּ יָמֶיךָ עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר ה' אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָּךְ :
ישעיהו נח ז	הֲלוֹא פָרַס לְרַעֲב לַחֲמֵץ וְעֲנִיִּים מְרוּדִים תָּבִיא בֵּית כִּי תִרְאֶה עָרִם וְכִסִּיתוּ וּמִבְּשָׂרְךָ לֹא תִתְעַלֵּם :
ירמיהו ג טו	וְנִתַּתִּי לָכֶם רַעִים כְּלָבִי וְרָעוּ אֶתְכֶם דָּעָה וְהִשְׁפִּיל :
ירמיהו לא כח	בְּיָמִים הָהֵם לֹא יֵאמְרוּ עוֹד אַבּוֹת אֲכָלוּ בֶּסֶר וְשִׁנֵּי בָנִים תִּקְהִינָה :
עמוס ה כד	וַיִּגַּל כַּמִּים מִשְׁפָּט וּצְדָקָה כִּנְחָל אֵיתָן :
תהלים לב ט	אַל תִּהְיוּ כַסּוֹס כִּפְרָד אִין הָבִין בְּמַתָּג וּרְסָן עֲדִיו לְבָלוֹם בַּל קָרַב אֵלַיִךְ :
תהלים לג יז	שָׁקֵר חֲסוֹס לַתְּשׁוּעָה וּבִרְבַּח חִילוֹ לֹא יִמָּלֵט :
תהלים לו כה	נַעַר הֵייתִי גַם זָקְנָתִי וְלֹא רָאִיתִי צָדִיק נִעְזֵב וְזָרְעוֹ מִבִּקְשׁ לַחֵם :
תהלים קד טו	וַיֵּן יִשְׁמַח לִבָּב אֲנוּשׁ לְהַצְהִיל פָּנִים מִשָּׁמֶן וּלְחֵם לִבָּב אֲנוּשׁ יִסְעֵד :
תהלים קכו ה	הַזֹּרְעִים בְּדַמְעָה בָּרְנָה יִקְצְרוּ :
תהלים קכו ו	הַלּוֹךְ יֵלֵךְ וּבִכָּה נִשָּׂא מִשֶּׁךְ הַזֶּרַע בֹּא יָבוֹא בָרְנָה נִשָּׂא אֲלֻמָּתָיו :
משלי ו ח	תִּכְוֶן בִּקְנִיץ לַחֲמָה אֲגִרָה בִּקְצִיר מֵאֲכָלָה :
משלי י ה	אֲגִר בִּקְנִיץ בֶּן מִשְׁכִּיל נִרְדָּם בִּקְצִיר בֶּן מְבִישׁ :
משלי יב ג	לֹא יִכּוֹן אָדָם בְּרָשָׁע וְשֹׂרֵשׁ צְדִיקִים בַּל יִמוּט :
משלי יד ג	בְּפִי אֲוִיל חֲטָר גֵּאֹנָה וּשְׁפָתַי חֲכָמִים תִּשְׁמֹרֶם :
משלי טו יז	טוֹב אֲרַחֲת יָרֵק וְאֶהְבָּה שֵׁם מִשׁוֹר אָבוֹס וְשִׁנְאָה בּוֹ :
משלי טז ח	טוֹב מַעַט בְּצִדְקָה מֵרַב תְּבוּאוֹת בְּלֹא מִשְׁפָּט :
משלי יז א	טוֹב פֶּת חֲרָבָה וְשִׁלּוֹה בָּה מִבֵּית מְלֹא זִבְחֵי רִיב :
משלי כ ד	מִחוּרָף עֶצֶל לֹא יִחַרֵּשׁ <יִשְׁאָל> וְשֹׂאֵל בִּקְצִיר וְאִין :
משלי כ יג	אַל תִּתְּאֶהֱב שְׂנֵה פֶן תִּנְרָשׁ פֶּקַח עֵינֶיךָ שְׁבַע לַחֵם :

משלי כ כו	מְזַרְהָ רָשָׁעִים מִלֶּךְ חָכֵם וְיֹשֵׁב עֲלֵיהֶם אוֹפֵן :
משלי כא יז	אִישׁ מַחְסֹר אֱהָב שְׂמִיחָה אֱהָב וְשֹׁמֵן לֹא יַעֲשִׂיר :
משלי כב ח	זוֹרֵעַ עוֹלָה < יקצור > יִקְצֹר אֶן וְשֹׁבֵט עֲבָרְתּוֹ יִכְלֶה :
משלי כג ו	אַל תִּלְחֹם אֶת לָחֶם כֵּעֵין וְאַל < תתאו > תִּתְאַוּ לְמִטְעַמְתָּיו :
משלי כד טו	אַל תִּתְאַרֵב כְּשֶׁעַל לִנְוָה צָדִיק אֶל תִּשְׁדָּד רָבִצוֹ :
משלי כה כא	אִם רָעַב שִׁנְאָתְךָ הֶאֱכִלְהוּ לָחֶם וְאִם צָמָא הִשְׁקָהוּ מַיִם :
משלי כז ט	שֹׁמֵן וּקְטֹרֶת יִשְׂמַח לֵב וּמִתֵּק רָעָהוּ מַעֲצַת נָפֶשׁ :
משלי כז טז	צַפְנִיָּה צָפֵן רוּחַ וְשֹׁמֵן יִמְיֵנוּ יִקְרָא :
משלי כח ז	נוֹצֵר תוֹרָה בֶּן מִבִּין וְרָעָה זוֹלָלִים וְכָלִים אָבִיו :
משלי כח יט	עֹבֵד אֲדָמָתוֹ יִשְׁבַּע לָחֶם וּמִרְדֹּף רָקִים יִשְׁבַּע רִישׁ :
משלי כט ד	מִלֶּךְ בְּמִשְׁפָּט יַעֲמִיד אֶרֶץ וְאִישׁ תְּרוּמוֹת יִהְרֹסָנָה :
משלי ל כה	הַנְּמָלִים עִם לֹא עֹז וְיִכְיֵנוּ בְּקִיץ לַחֲמָם :
משלי לא ו	תָּנוּ שֹׁכֵר לְאוֹבֵד וְיִין לְמָרִי נָפֶשׁ :
איוב ד ח	כְּאֲשֶׁר רָאִיתִי חֲרָשִׁי אֶן וְזֹרְעֵי עֵמֶל יִקְצְרֵהוּ :
איוב ה ג	אֲנִי רָאִיתִי אֵוִיל מִשְׁרִישׁ וְאֶקוֹב נוֹהוּ פְתָאִים :
איוב ה ו	כִּי לֹא יֵצֵא מִעֶפֶר אֶן וּמֵאֲדָמָה לֹא יִצְמַח עֵמֶל :
איוב כד י	עָרוֹם הִלְכוּ בְּלִי לְבוּשׁ וּרְעֵבִים נִשְׂאוּ עֹמֶר :
קהלת ג ב	עֵת לָלֶדֶת וְעֵת לָמוֹת עֵת לְטַעַת וְעֵת לַעֲקוֹר נְטוּעַ :
קהלת ה ח	וַיִּתְּרוֹן אֶרֶץ בְּכָל < היא > הוּא מִלֶּךְ לְשֹׁדָה נִעְבָּד :
קהלת ה יא	מְתוּקָה שְׁנֵת הַעֲבָד אִם מַעֲט וְאִם הִרְבָּה יֵאָכֵל וְהַשְׁבַּע לְעֹשִׂיר אֵינְנוּ מִנִּיחַ לוֹ לִישׁוֹן :
קהלת ז א	טוֹב שֵׁם מִשֹּׁמֵן טוֹב יוֹם הַמָּוֶת מִיּוֹם הַנִּלְדוֹ :
קהלת ט ח	בְּכָל עֵת יִהְיוּ בְּגִדֶיךָ לְבָנִים וְשֹׁמֵן עַל רֹאשְׁךָ אֶל יַחְסָר :
קהלת י ז	רָאִיתִי עֲבָדִים עַל סוּסִים וְשָׂרִים הֹלְכִים כְּעֲבָדִים עַל הָאָרֶץ :
קהלת י ח	חִפְרֵי גוֹמָץ בּוֹ יִפּוֹל וּפִרְץ גִּדֵּר יִשְׁכְּנוּ נָחֹשׁ :
קהלת י יט	לְשֹׁחֹק עֹשִׂים לָחֶם וְיִין יִשְׂמַח חַיִּים וְהַכֶּסֶף יַעֲנֶה אֶת הַכֹּל :
קהלת יא א	שִׁלַּח לַחֲמֶךָ עַל פְּנֵי הַמַּיִם כִּי בָרֵב הַיָּמִים תִּמְצָאָנּוּ :
קהלת יא ד	שֹׁמֵר רוּחַ לֹא יִזְרַע וְרֹאֵה בְּעֵבִים לֹא יִקְצֹר :
קהלת יא ו	בְּבִקֹּר זֶרַע אֶת זֶרַעַךְ וְלַעֲרֹב אֶל תֵּנַח יָדְךָ כִּי אֵינְךָ יוֹדֵעַ אִי זֶה יִכְשֹׁר הַזֶּה אוֹ זֶה וְאִם שְׁנִיָּהֶם כְּאֶחָד טוֹבִים :
קהלת יב יא	דַּבְּרֵי חֲכָמִים כְּדִרְבָּנוֹת וּכְמִשְׁמְרוֹת נְטוּעִים בְּעֲלֵי אֶסְפוֹת נִתְּנוּ מִרְעָה אֶחָד :

ה. דברי הלל ואמונה	
בראשית ח כב	עד כל ימי הארץ זרע וקציר וקר וחם וקיץ וחורף ויום ולילה לא ישבתו:
שמות טו ז	וברב גאונך תהרס קמין תשלח חרנך יאכלמו פקש :
שופטים ה ד	ה' בצאתך משעיר בצעדך משדה אדום ארץ רעשה גם שמים נטפו גם עבים נטפו מים:
ישעיהו מג כ	תכבדני חית השדה תנים ובנות יענה כי נתתי במדבר מים נהרות בשימן להשקות עמי בחירי:
ישעיהו נה י	כי כאשר ירד הגשם והשלג מן השמים ושמה לא ישוב כי אם הרנה את הארץ והולידה והצמיחה ונתן זרע לזרע ולחם לאכל:
ישעיהו ס כא	ועמד כלם צדיקים לעולם יירשו ארץ נצר <מטעו> מטעי מעשה ידי להתפאר:
ירמיהו ח כג	מי יתן ראשי מים ועיני מקור דמעה ואבכה יומם ולילה את חללי בת עמי:
ירמיהו יג יז	ואם לא תשמעוה במסתרים תבכה נפשי מפני גוה ודמע תדמע ותרד עיני דמעה כי נשבה עדר ה':
יונה ב ו	אפפוני מים עד נפש תהום יסבבני סוף חבוש לראשי:
עמוס ח יא	הנה ימים באים באים נאם אדני ה' והשלחתי רעב בארץ לא רעב ללחם ולא צמא למים כי אם לשמע את דברי ה':
תהלים ח ח	צנה ואלפים כלם וגם בהמות שדי:
תהלים יט יא	הנחמדים מזהב ומפז רב ומתוקים מדבש ונפת צופים:
תהלים כג א	מזמור לדוד ה' רעי לא אחסר:
תהלים כט ה	קול ה' שבר ארזים וישבר ה' את ארזי הלבנון :
תהלים כט ו	וירקידם כמו עגל לבנון ושרין כמו בן ראמים:
תהלים מב ד	היתה לי דמעת ללחם יומם ולילה באמר אלי כל היום איזה אלהיך:
תהלים נא כא	אז תחפץ זבחי צדק עולה וכליל אז יעלו על מזבחך פרים:
תהלים סה יא	תלמיה כוה נחת גדודיה ברביבים תמגגנה צמחה תברך:
תהלים סה יג	ירעמו נאות מדבר וגיל גבעות תחגרנה:
תהלים סח י	גשם נדבות תניף אלהים נחלתך ונלאה אתה כוננתה:
תהלים סט לב	ותיטב לה' משור פר מקרן מפריס:
תהלים צב יד	שתולים בבית ה' בחצרות אלהינו יפריחו :
תהלים קב יב	ימי כצל נטוי ואני כעשב איבש:
תהלים קב יח	פנה אל תפלת הערער ולא בזה את תפלתם:
תהלים קד י	המשלח מעינים בנחלים בין הרים יהלכון:

תהלים קד יג	מִשְׁקָה הָרִים מַעֲלִיזוּתוֹ מִפָּרִי מַעֲשֵׂיךָ תִּשְׁבַּע הָאָרֶץ :
תהלים קד יד	מִצְמִיחַ חֲצִיר לְבַהֲמָה וְעֹשֶׂב לְעִבְדֹת הָאָדָם לְהוֹצִיא לֶחֶם מִן הָאָרֶץ :
תהלים קז לה	יֵשׁם מִדְּבַר לְאָגָם מִיָּם וְאָרֶץ צִיָּה לְמִצְאֵי מַיִם :
תהלים קיד ו	הַהָרִים תִּרְקְדוּ כְּאֵילִים גְּבַעוֹת כְּבִנֵּי צֹאן :
תהלים קכו ד	שׁוּבָה ה' אֵת <שְׁבוּתָנוּ> שְׁבִיתָנוּ פְּאִפְיָקִים בְּנִגְבִּי :
תהלים קמו ח	הַמְכַסֶּה שָׁמַיִם בְּעָבִים הַמְכִּין לָאָרֶץ מָטָר הַמְצַמֵּחַ הָרִים חֲצִיר :
תהלים קמח ט	הַהָרִים וְכָל גְּבַעוֹת עַץ פָּרִי וְכָל אֲרָזִים :
משלי ג כ	בְּדַעְתּוֹ תִּהְיוּמוֹת נִבְקָעוּ וּשְׁחָקִים יִרְעָפוּ טַל :
איוב יב ז	וְאוֹלָם שָׂאֵל נָא בַּהֲמוֹת וְתִרְדָּךָ וְעוֹף הַשָּׁמַיִם וַיִּגְדֵּל לָךְ :
איוב יד ט	מֵרִיחַ מִיָּם יִפְרַח וְעֹשֶׂה קֶצֶיר כְּמוֹ נָטַע :
איוב כט יט	שְׁרָשִׁי פְתוּחַ אֲלֵי מַיִם וְטַל יִלִּין בְּקִצְרִי :
איוב לח כז	לְהַשְׁבִּיעַ שָׂאָה וּמִשְׁאָה וּלְהַצְמִיחַ מִצָּא דָשָׂא :
איוב לח לד	הַתָּרִים לְעֵב קוֹלֶךָ וְשִׁפְעַת מַיִם תִּכְסֹּךְ :
איוב לט ח	יְתוֹר הָרִים מִרְעָהוּ וְאַחֵר כָּל יְרוֹק יִדְרוֹשׁ :
איוב מ כא	תַּחַת צִאֲלִים יִשְׁכַּב בְּסִתְרֵךָ וּבִצָּה :
איוב מ כב	יִסְכְּחוּ צִאֲלִים צִלָּלוּ יִסְבוּהוּ עֲרִבֵי נַחַל :
איכה ג מח	פִּלְגֵי מַיִם תִּרְדַּע עֵינַי עַל שֹׁבֵר בֵּית עַמִּי :
דברי הימים א' טז לג	אֲזַי יִרְנְנוּ עֲצֵי הַיַּעַר מִלִּפְנֵי ה' כִּי בָא לְשָׁפוֹט אֶת הָאָרֶץ :
ו. חִינוּךְ וְתוֹכַחָה	
בראשית ג יט	בָּזַעַת אִפְיֶךָ וְתָאֵכַל לֶחֶם עַד שׁוֹבֶנְךָ אֶל הָאֲדָמָה כִּי מִמֶּנָּה לָקַחְתָּ כִּי עֹפֶר אֶתָּה וְאֶל עֹפֶר תִּשׁוּב :
ויקרא יט לו	מֵאֲזֵנִי צֹדֵק אֲבִי צֹדֵק אִיפֹת צֹדֵק וְהִין צֹדֵק יִהְיֶה לָכֶם אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם :
ויקרא כו כו	בְּשִׁבְרִי לָכֶם מָטָה לֶחֶם וְאָפוּ עֹשֶׂר נָשִׁים לַחֲמֻכָּם בְּתַנּוּר אֶחָד וְהִשִּׁיבוּ לַחֲמֻכָּם בְּמִשְׁקַל וְאָכְלֹתֶם וְלֹא תִשְׁבְּעוּ :
במדבר יד לג	וּבְנֵיכֶם יִהְיוּ רָעִים בְּמִדְבָּר אֲרָבָעִים שָׁנָה וְנִשְׂאוּ אֶת זְנוּתֵיכֶם עַד תֵּם פְּגָרֵיכֶם בְּמִדְבָּר :
דברים טו ט	הַשֹּׁמֵר לָךְ כֹּן יִהְיֶה דְבָר עִם לְבָבְךָ בְּלִיעַל לֵאמֹר קִרְבָּה שְׁנַת הַשְּׁבַע שְׁנַת הַשְּׁמִטָּה וְרָעָה עֵינֶךָ בְּאַחִיד הָאֲבִיוֹן וְלֹא תִתֵּן לוֹ וְקִרְאָה עָלֶיךָ אֵל ה' וְהָיָה בְּךָ חֲטָא :

דברים כט יז	פֶּן יֵשׁ בָּכֶם אִישׁ אוֹ אִשָּׁה אוֹ מְשֻׁפָּחָה אוֹ שֹׁבֵט אֲשֶׁר לָבְבוּ פִנֵּה הַיּוֹם מֵעַם ה' אֱלֹהֵינוּ לָלֶכֶת לַעֲבֹד אֶת אֱלֹהֵי הַגּוֹיִם הֵהֱם פֶּן יֵשׁ בָּכֶם שֹׁרֵשׁ פְּרָה רָאשׁ וְלַעֲנָה :
יהושע ט כג	וְעַתָּה אֲרוּרִים אַתֶּם וְלֹא יִכְרַת מִכֶּם עֶבֶד וְחֹטְבֵי עֲצִים וְשֹׁאֲבֵי מַיִם לְבֵית אֱלֹהֵי :
שופטים ה טז	לָמָּה יִשְׁבֹּת בֵּין הַמְּשֻׁפָּתִים לִשְׁמֹעַ שְׁרָקוֹת עֲדָרִים לִפְלָגוֹת רְאוּבֵן גְּדוֹלִים חֲקָרֵי לֵב :
שמואל א טו כב	וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל הַחֹפֶץ לֵה' בַּעֲלוֹת וּזְבָחִים כְּשִׁמְעַ בְּקוֹל ה' הִנֵּה שָׁמַעַ מְזֻבָּח טוֹב לְהַקְשִׁיב מִחֶלֶב אֵילִים :
שמואל א יב ג	הִנְנִי עָנוּ בִּי נָגֵד ה' וְנָגֵד מְשִׁיחוֹ אֶת שׁוֹר מִי לְקַחְתִּי וְחִמּוֹר מִי לְקַחְתִּי וְאֶת מִי עָשִׂקְתִּי אֶת מִי רְצוֹתִי וּמִיִּד מִי לְקַחְתִּי כִּכָּר וְאַעֲלִים עֵינִי בּוֹ וְאֲשִׁיב לָכֶם :
שמואל א יב יז	הֲלוֹא קָצִיר חֲטִים הַיּוֹם אֶקְרָא אֶל ה' וַיִּתֵּן קִלּוֹת וּמָטָר וַדְּעוּ וּרְאוּ כִּי רַעַתְכֶם רַבָּה אֲשֶׁר עָשִׂיתֶם בְּעֵינֵי ה' לְשֹׂאוֹל לָכֶם מֶלֶךְ :
ישעיהו א ג	יָדַע שׁוֹר קִנְהוֹ וְחִמּוֹר אֲבוֹס בָּעֲלָיו יִשְׁרָאֵל לֹא יָדַע עָמִי לֹא הִתְבּוֹנֵן :
ישעיהו א יא	לָמָּה לִּי רֹב זְבָחִיכֶם יֹאמַר ה' שְׁבַעְתִּי עֲלוֹת אֵילִים וְחֶלֶב מְרִיאִים וְדָם פָּרִים וּכְבָּשִׁים וְעִתּוּדִים לֹא חִפְצָתִי :
ישעיהו א יח	לָכֵן נָא וְנִנְכְּחָה יֹאמַר ה' אִם יִהְיוּ חֲטָאֵיכֶם כְּשָׁנִים כְּשֶׁלֶג יִלְבִּינוּ אִם יֶאֱדִימוּ כִּתּוּלָּע כְּצֶמֶר יִהְיוּ :
ישעיהו ג א	כִּי הִנֵּה הָאָדוֹן ה' צָבָאוֹת מְסִיר מִירוּשָׁלַם וּמִיהוּדָה מִשְׁעָן וּמִשְׁעֲנָה כָּל מִשְׁעָן לָחֶם וְכָל מִשְׁעָן מַיִם :
ישעיהו יז י	כִּי שִׁכַּחַת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל וְצוּר מַעֲזָךְ לֹא זָכַרְתָּ עַל כֵּן תִּטָּעִי נִטְעֵי נַעֲמָנִים וּזְמֶרֶת זָר תִּזְרְעֵנִי :
ישעיהו יז יא	בַּיּוֹם נִטְעַךְ תִּשְׁגְּשְׁגִי וּבִבְקָר זֶרַעַךְ תִּפְרִיחִי גַם קָצִיר בַּיּוֹם נִחְלָה וּכְאֵב אָנוּשׁ :
ישעיהו כב יג	וְהִנֵּה שְׂשׁוֹן וְשִׁמְחָה הָרֹג בְּקָר וְשַׁחֲט צֹאן אֲכַל בָּשָׂר וְשִׁתוֹת יֵין אֲכֹל וְשִׁתּוֹ כִּי מִחֵר נָמוֹת :
ישעיהו כז יא	בִּיבֹשׁ קָצִירָה תִּשְׁבְּרֶנָּה נָשִׁים בָּאוֹת מֵאִירוֹת אוֹתָהּ כִּי לֹא עִם בִּינוֹת הוּא עַל כֵּן לֹא יִרְחֲמֶנּוּ עֲשָׂהוּ וַיִּצְרוּ לֹא יִחַנְּנוּ :
ישעיהו כח א	הוּא עֲטָרַת גָּאוֹת שִׁכְרֵי אֶפְרַיִם וְצִיץ נִבֵּל צָבִי תִפְאָרְתּוֹ אֲשֶׁר עַל רֹאשׁ גִּיא שְׁמָנִים הִלּוּמִי יֵין :
ישעיהו לב יב	עַל שְׂדֵים סְפָדִים עַל שְׂדֵי חֶמֶד עַל גֶּפֶן פְּרִיָּה :

ישעיהו מג כד	לא קניית לי בכסף קנה ו ^{חלב} זבחתיך לא הרוייתיך אך העבדתי פחטאותיך הוגעתני בעונתיך:
ישעיהו נה ב	למה תשקלו כסף בלוא ^{לחם} ויגיעכם בלוא לשבעה שמעו שמוע אלי ואכלו טוב ותתענג בדשן נפשכם:
ירמיהו ב ז	ואביא אתכם אל ארץ הפרמל לאכל ^{פריה} וטובה ותבאו ותטמאו את ארצי ונחלתי שמתם לתועבה:
ירמיהו ב כא	ואנכי נטעתך שרק בלה זרע אמת ואיך נהפכת לי סורי ^{הגפן} נכריה:
ירמיהו ב לא	הדור אתם ראו דבר ה' ^{המדבר} הייתי לישראל אם ארץ מאפליה מדוע אמרו עמי כדנו לוא נבוא עוד אליך:
ירמיהו ג ג	וימנעו רבבים ו ^{מלקוש} לוא היה ומצח אשה זונה היה לך מאנת הפלים:
ירמיהו ד ג	כי כה אמר ה' לאיש יהודה ולירושלם ^{נירו} לכם ניר ואל תזרעו אל קוצים:
ירמיהו ה ח	^{סוסים} מיננים משפים היו איש אל אשת רעהו יצהלו:
ירמיהו ה כד	ולא אמרו בלבבם נירא נא את ה' אלהינו הנתן גשם <וירה> יורה ומלקוש בעתו שבעות חקות קציר ישמר לנו:
ירמיהו ו כ	למה זה לי ^{לבונה} משבא תבוא וקנה הטוב מארץ מרחק עלותיכם לא לרצון וזבחיכם לא ערבו לי:
ירמיהו יא יז	וה' צבאות ^{הנוטע} אותך דבר עליך רעה בגלל רעת בית ישראל ובית יהודה אשר עשו להם להכעסני לקטר לבצל:
ירמיהו יב ב	^{נטעתם} גם שרשו ילכו גם עשו פרי קרוב אתה בפיהם ורחוק מפליותיהם:
ירמיהו יז יג	מקנה ישראל ה' כל עזבך יבשו <יסורי> וסורי בארץ יפתבו פי עזבו מקור ^{מים} חיים את ה':
ירמיהו כב ו	כי כה אמר ה' על בית מלך יהודה גלעד אתה לי ראש הלבנון אם לא אשיתך ^{מדבר} ערים לא <נושבה> נושבו:
ירמיהו כב כב	כל ^{רעין} תרעה רוח ומאהביך בשבי ילכו כי אז תבשי ונכלמת מכל רעתך:
ירמיהו כג א	הוי רעים מאבדים ומפצים את ^{צאן} מרעיתי נאם ה':
ירמיהו כג טו	לכן כה אמר ה' צבאות על הנבאים הנני מאכיל אותם ^{לענה} והשקתים מי ראש כי מאת נביאי ירושלם יצאה חנפה לכל הארץ:
ירמיהו כה י	והאבדתי מהם קול ששון וקול שמחה קול חתן וקול בלה קול ^{רמים} ואור נר:

יחזקאל ד טז	וַיֹּאמֶר אֵלַי בֶּן אָדָם הִנְנִי שֹׁבֵר מִטָּה לָחֶם בִּירוּשָׁלַם וְאָכְלוּ לֶחֶם בְּמִשְׁקָל וּבִדְאָגָה וּמִים בְּמִשׁוֹרָה וּבְשִׁמְמוֹן יֵשְׁתּוּ :
יחזקאל ד יב	וַעֲגַת שְׁעָרִים תֹּאכְלֶנָה וְהִיא בְּגִלְלִי צֹאת הָאָדָם תַּעֲגֶנָה לְעִינֵיהֶם :
יחזקאל ד יג	וַיֹּאמֶר ה' כֹּכָה יֹאכְלוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת לֶחֶמָם טֶמֶא בַּגּוֹיִם אֲשֶׁר אֲדִיחִם שָׁם :
יחזקאל יב יח	בֶּן אָדָם לֶחֶמְךָ בִּרְעֵשׁ תֹּאכַל וּמִימֶיךָ בִּרְגִזָּה וּבִדְאָגָה תֵּשֶׁתָּה :
יחזקאל יב יט	וְאִמְרָתְךָ אֶל עַם הָאָרֶץ כֹּה אָמַר אֲדֹנִי ה' לְיוֹשְׁבֵי יְרוּשָׁלַם אֵל אֲדַמַת יִשְׂרָאֵל לֶחֶמָם בִּדְאָגָה יֹאכְלוּ וּמִימֵיהֶם בְּשִׁמְמוֹן יֵשְׁתּוּ לְמַעַן תֵּשֶׁם אֶרְצָה מִמְּלָאָה מִחֲמַס כָּל הַיֹּשְׁבִים בָּהּ :
יחזקאל כב ל	וְאִבְקֵשׁ מֵהֶם אִישׁ גִּדְרָךְ וְעִמֵּד בְּפָרְךָ לִפְנֵי בַעַד הָאָרֶץ לְבִלְתִּי שַׁחֲתָהּ וְלֹא מִצָּאֲתִי :
יחזקאל לד יח	הַמַּעֲט מִכֶּם הַמְרַעָה הַטּוֹב תִּרְעוּ וְיִתֵּר מִרְעֵיכֶם תִּרְמְסוּ בְּרִגְלֵיכֶם וּמִשְׁקַע מִים תֵּשְׁתּוּ וְאֵת הַנּוֹתָרִים בְּרִגְלֵיכֶם תִּרְפְּשׁוּן :
הושע ד יג	עַל רֹאשֵׁי הַהָרִים יִזְבְּחוּ וְעַל הַגְּבְעוֹת יִקְטְרוּ תַּחַת אֶלֶון וְלִבְנָה וְאֵלֶּה כִּי טוֹב צִלָּה עַל כֵּן תִּזְנֶינָה בְּנוֹתֵיכֶם וְכִלּוֹתֵיכֶם תִּנְאַפְנָה :
הושע ט י	כַּעֲבָדִים בְּמִדְבָּר מִצָּאֲתִי יִשְׂרָאֵל כְּבִכּוּרָה בְּתֹאנָה בְּרֹאשִׁיתָה רֹאֲתִי אֲבוֹתֵיכֶם הֵמָּה בָּאוּ בַעַל פְּעוֹר וַיִּזְנְרוּ לַבִּשָּׁת וַיִּהְיוּ שְׁקוּצִים כְּאֹהֲבֵם :
הושע י א	גִּפּוֹר בּוֹקֵק יִשְׂרָאֵל פְּרִי יִשׁוּנָה לּוֹ כָּרֵב לִפְרִיו הִרְבָּה לַמִּזְבְּחוֹת כְּטוֹב לְאֶרְצוֹ הִיטִיבוּ מִצְבּוֹת :
הושע י יב	זִרְעוּ לָכֶם לַצִּדְקָה קְצְרוּ לִפִּי חֶסֶד נִירוּ לָכֶם נִיר וְעַת לְדְרוֹשׁ אֶת ה' עַד יָבוֹא וַיִּרָּה צֶדֶק לָכֶם :
הושע י יג	חֲרִשְׁתֶּם רִשָּׁע עוֹלְתָה קִצְרֹתֶם אֲכַלְתֶּם פְּרִי כֹחַשׁ כִּי בְטַחַת בְּדֶרֶךְךָ בָּרֵב גִּבּוֹרֶיךָ :
הושע יב ב	אֲפָרִים רַעָה רוּחַ וְרֹדֶף קָדִים כָּל הַיּוֹם כְּזָב נֶשֶׁד יִרְבֶּה וּבְרִית עִם אֲשׁוּר יִכְרְתוּ וְשִׁמּוֹן לְמַצְרִים יוֹבֵל :
הושע יד ג	קָחוּ עִמָּכֶם דְּבָרִים וְשׁוּבוּ אֵל ה' אֲמָרוּ אֱלֹהֵינוּ כָּל תִּשְׁאָ עוֹן וְקַח טוֹב וַיִּשְׁלַמְהָ פָּרִים שִׁפְתֵינוּ :
זכריה יא ח	וְאִכְחַד אֶת שְׁלֹשֶׁת הָרָעִים בִּיְרֵחַ אֶחָד וַתִּקְצַר נַפְשִׁי בָהֶם וְגַם נַפְשִׁי בַחֲלָה בִּי :
זכריה יא ט	וְאָמַר לֹא אֶרְעָה אֶתְכֶם הַמָּתָה תִּמּוֹת וְהִנֵּכְחַדְתָּ תִּכְחַד וְהִנֵּשְׂאָרוֹת תֹּאכְלֶנָה אִשָּׁה אֶת בֶּשֶׂר רַעוּתָהּ :
חגי ב יז	הַכִּיתִי אֶתְכֶם בַּשִּׁדְפוֹן וּבִיִּירְקוֹן וּבִבְבֶּדֶת אֶת כָּל מַעֲשֵׂה יְדֵיכֶם וְאִין אֶתְכֶם אֵלַי נָאִם ה' :

מלאכי א ג	וְאֵת עֲשׂוֹ שְׁנֵאתַי וְאֲשִׁים אֶת הָרִיו שְׁמָמָה וְאֵת נִחְלָתוֹ לְתַנּוֹת מִדְּבָר :
עמוס ב יג	הֲיֵנָה אֲנֹכִי מַעֲיֵק תַּחְתִּיתֶיכֶם בְּאֲשֶׁר תַּעֲיֵק הַעֲגֻלָּה הַמְּלֵאָה לָהּ עֲמִיר :
עמוס ד א	שְׁמָעוּ הַדְּבָר הַזֶּה פְּרוּת הַבֶּשֶׂן אֲשֶׁר בָּהֶר שְׁמֵרוֹן הַעֲשֻׁקוֹת דָּלִים הֶרְצָצוֹת אֲבִיוֹנִים הָאִמֹּרֶת לֹאֲדַנִּיהֶם הִבִּיֵּאָה וְנִשְׁתָּה :
עמוס ד ט	הִכִּיתִי אֶתְכֶם בַּשֹּׁדֶפֶן וּבִיִּרְקוֹן הַרְבוֹת גְּנוֹתֶיכֶם וְכַרְמֵיכֶם וּתְאֲגִיכֶם וְזִיתֵיכֶם יֹאכַל הַגָּזֶם וְלֹא שִׁבְתֶּם עַדִּי נֹאֵם ה' :
עמוס ו ו	הַשֹּׁתִים בְּמִזְרְקֵי יֵין וְרַאשִׁית שְׂמָנִים יִמְשְׁחוּ וְלֹא נָחְלוּ עַל שֹׁבֵר יוֹסֵף :
עמוס ו יב	הִירְצוּן בַּסֵּלַע סוֹסִים אִם יִחְרוֹשׁ בַּבְּקָרִים כִּי הִפְכֹּתֶם לְרֹאשׁ מִשְׁפָּט וּפְרִי צִדְקָה לְלַעְנָה :
עמוס ח ה	לֵאמֹר מָתִי יַעֲבֹר הַחֹדֶשׁ וְנִשְׁבִּירָה שֹׁבֵר וְהַשִּׁבְתָּ וְנִפְתָּחָה פֶּרֶךְ לְהַקְטִין אֵיפָה וּלְהַגְדִּיל שֶׁקֶל וּלְעוֹת מֵאֲזִנֵּי מֶרְמָה :
צפניה ב ב	בְּטָרֶם לָדֶת חֶק כְּמֶץ עֲבַר יוֹם בְּטָרֶם לֹא יָבֹא עֲלֵיכֶם חֲרוֹן אָף ה' בְּטָרֶם לֹא יָבֹא עֲלֵיכֶם יוֹם אָף ה' :
תהלים עה ט	כִּי כוֹס בִּיד ה' וַיִּין חֲמֹר מְלֵא מִסֶּךְ וַיַּגֵּר מִזֶּה אֶת שְׁמֶרְיָה וַיִּמָּצוּ וַשִּׁתּוּ כָּל רִשְׁעֵי אֶרֶץ :
משלי ה טו	שְׁתֵּה מַיִם מִבּוֹרֶךְ וְנִזְלִים מִתּוֹךְ בְּאֵרֶךְ :
	ז. מסר לעמים
שופטים ח ז	וַיֹּאמֶר גִּדְעוֹן לָכֵן בָּתַת ה' אֶת זִבְחָ וְאֵת צִלְמֹנֶעַ בִּידֵי וְדִשְׁתִּי אֶת בְּשָׂרְכֶם אֶת קוֹצֵי הַמִּדְבָּר וְאֵת הַבְּרִקָּנִים :
ישעיהו ז יט	וּבָאוּ וְנָחוּ כָּלֶם בְּנִחְלֵי הַבְּתוֹת וּבְנִקִּי הַסִּלְעִים וּבְכָל הַנַּעֲצוּצִים וּבְכָל הַנְּחָלִים :
ישעיהו י יד	וַתִּמָּצָא כֶּקֶן יָדִי לַחִיל הָעַמִּים וְכֹאסֹף בִּיצִים עֲזָבוֹת כָּל הָאֶרֶץ אֲנִי אֶסְכֶּתִּי וְלֹא הָיָה נִדָּד כֶּנֶף וּפִצָּה פֶּה וּמִצַּפְצָף :
ישעיהו י יח	וּכְבוֹד יַעֲרֹ וְכִרְמֵלוֹ מִנְּפֶשׁ וְעַד בָּשָׂר יִכְלָה וְהָיָה כְּמַסֵּס נֶסֶס :
ישעיהו י לג	הֲיֵנָה הָאָדוֹן ה' צְבָאוֹת מְסַעֵף פֶּאֶרָה בְּמַעֲרָצָה וְרָמִי הַקּוֹמָה גְּדוּעִים וְהַגְּבִהִים יִשְׁפְּלוּ :
ישעיהו יג כ	לֹא תֵשֵׁב לְנֶצַח וְלֹא תִשְׁכַּן עַד דּוֹר וָדוֹר וְלֹא יִהְיֶה שֵׁם עַרְבִי וְרַעִים לֹא יִרְבְּצוּ שָׁם :
ישעיהו יג כא	וְרִבְצוּ שָׁם צִיִּים וּמִלְאוּ בְתִיתָהֶם אֲחִים וְשָׁכְנוּ שָׁם בָּנוֹת יַעֲנָה וּשְׁעִירִים יִרְקְדּוּ שָׁם :
ישעיהו יד ח	גַּם בְּרוּשִׁים שְׁמָחוּ לְךָ אֶרְצֵי לְבוֹנוֹן מֵאִז שִׁכְבַּתָּ לֹא יַעֲלֶה הַכֹּרֶת עָלֵינוּ :
ישעיהו יד ל	וְרָעוּ בְכוֹרֵי דָלִים וְאֲבִיוֹנִים לְבִטָּח יִרְבְּצוּ וְהַמְתִּי בְרָעֵב שֶׁרֶשֶׁת וּשְׁאֲרֵיתָךְ יִהְרָג :

ישעיהו טו ו	כי מי נמרים משמות יהיו כי יבש חציר כלה דשא ירק לא היה :
ישעיהו טז ו	שמענו גאון מואב גא מאד גאותו וגאוונו ועברתו לא כן בדיו :
ישעיה טז ח	כי שדמות חשבון אמלל גפן שבמה בעלי גוים הלמו שרוקיה עד יעזר נגעו תעו מדבר שלחותיה נטשו עברו ים :
ישעיהו טז ט	על כן אבכה בבכי יעזר גפר שבמה ארינך דמעת חשבון ואלעלה כי על קיצך ועל קצירך הידד נפל :
ישעיהו יז ב	עזבות ערי ערער לעדרים תהינה ורכצו ואין מחריד :
ישעיהו יז יג	לאמים כשאון מים רבים ישאון וגער בו ונס ממרחק ורדף כמץ הרים לפני רוח וכגלגל לפני סופה :
ישעיהו יט ו	והאזניחו נהרות דללו וחרבו יארי מצור קנה נסוף קמלו :
ישעיהו יט ז	ערות על יאור על פי יאור וכל מזרע יאור ייבש נדף ואיננו :
ישעיהו יט טו	ולא יהיה למצרים מעשה אשר יעשה ראש וזנב כפה ואגמום :
ישעיהו כא י	מדשתי וכן גרני אשר שמעתי מאת ה' צבאות אלהי ישראל הגדתי לכם :
ישעיהו כג ג	ובמים רבים זרע שחר קציר יאור תבואתה ותהי סחר גוים :
ישעיהו כה ו	ועשה ה' צבאות לכל העמים בהר הזה משתה שמנים משתה שמרים שמנים ממחים שמרים מזקקים :
ישעיהו כה י	כי תנוח יד ה' בהר הזה ונדוש מואב תחתיו כהדוש מתבן <במי> במו מדמנה :
ישעיהו ל כח	ורוחו כנחל שוטף עד צנאר יחצה להנפה גוים בנפת שוא ורסן מתעה על לחיי עמים :
ישעיהו לג ד	ואסף שללכם אסף החסיל כמשק גבים שוקק בו :
ישעיהו לג יא	תהרו חשש תלדו קש רוחכם אש תאכלכם :
ישעיהו לד ד	ונמקו כל צבא השמים ונגלו כספר השמים וכל צבאם יבול כנבל עלה מגפן וכנבלת מתאנה :
ישעיהו לד ו	חרב לה' מלאה דם הדשנה מחלב מדם פרים ועתודים מחלב כליות אילים כי זבח לה' בבצרה וטבח גדול בארץ אדום :
ישעיהו לד ז	וירדו ראמים עמם ופרים עם אבירים וריתה ארצם מדם ועפרם מחלב ידשן :
ישעיהו לד יג	ועלתה ארמנותיה סירים קמוש נחום במבצריה והיתה נוה תנים חציר לבנות יענה :
ישעיהו לו כד	ביד עבדיך חרפת אדני ותאמר ברב רכבי אני עליתי מרום הרים ירכתי לבנון ואכרות קומת ארצו מבחר ברשיו ואבוא מרום קצו יער פרמלו :

ישעיהו מא ב	מי העיר ממזרח צדק וקראהו לרגלו יתן לפניו גוים ומלכים ירד יתן כעפר חרבו כקש נדף קשתו :
ישעיהו מג יז	המוציא רכב וסוס חיל ועוזו יחדו ישפכו בל יקומו דעכו כפשתה כבו :
ישעיהו מז ב	קחי רחים וטחני קמח גלי צמתך חשפי שבל גלי שוק עברי נהרות :
ישעיהו מז יד	הנה היו כקש אש שרפתם לא יצילו את נפשם מיד להבה אין גחלת לחמם אור לשבת נגדו :
ירמיהו מו כב	קולה בנחש ילך כי בחיל ילכו ובקרדמות באו לה כחטבי עצים :
ירמיהו מח לב	מבכי יעזר אבכה לך הגפן שבמה נטשת יך עברו ים עד ים יעזר נגעו על קיצך ועל בצירך שדך נפל :
ירמיהו נ טז	כרתו זורע מבבל ותפש מגל בעת קציר מפני חרב היונה איש אל עמו יפנו ואיש לארצו ינסו :
ירמיהו נ יז	שה פזורה ישראל אריות הדיחו הראשון אכלו מלך אשור וזה האחרון עצמו נבוכדראצר מלך בבל :
ירמיהו נ לח	חרב אל מימיה ויבשו כי ארץ פסלים היא ובאימים יתהללו :
ירמיהו נא כא	ונפצתי בך סוס ורכבו ונפצתי בך רכב ורכבו :
ירמיהו נא כג	ונפצתי בך רעה ועדרו ונפצתי בך אפר וצמדו ונפצתי בך פחות וסגנים :
ירמיהו נא מ	אורידם ככרים לטבוח כאילים עם עתודים :
יחזקאל כה ה	ונתתי את רבה לננה גמלים ואת בני עמון למרפץ צאן וידעתם כי אני ה' :
יחזקאל כט ו	וידעו כל ישבי מצרים כי אני ה' יען היותם משענת קנה לבית ישראל :
יחזקאל לא ד	מים גדלוהו תהום רממתהו את נהרתיה הלך סביבות מטעה ואת תעלתיה שלחה אל כל עצי השדה :
יחזקאל לא ז	ויף בגדלו בארץ דליותיו כי הנה שרשו אל מים רבים :
יחזקאל לא ח	ארוזים לא עממהו בגן אלהים ברושים לא דמו אל סעפתיו וערמנים לא היו כפארתי כל עץ בגן אלהים לא דמה אליו ביפיו :
יחזקאל לא י	לכן כה אמר אדני ה' יען אשר גבהת בקומה ויתן צמרתו אל בין עבותים ורם לבבו בגבהו :
יחזקאל לא טו	כה אמר אדני ה' ביום רדתו שאולה האבלתי כסתי עליו את תהום ואמנע נהרותיה ויפלאו מים רבים ואקדר עליו לבנון וכל עצי השדה עליו עלפה :
זכריה י ג	על הרעים חרה אפי ועל העתודים אפקוד כי פקד ה' צבאות את עדרו את בית יהודה ושם אותם כסוס הודו במלחמה :

זכריה יב ו	בַּיּוֹם הַהוּא אָשִׁים אֶת אֲלֹפֵי יְהוּדָה כְּכִיּוֹר אֵשׁ בְּעֵצִים וְכִלְפִּיד אֵשׁ בְּעֵמִיר וְאָכְלוּ עַל יְמִין וְעַל שְׂמֹאֹל אֶת כָּל הָעַמִּים סָבִיב וַיֵּשְׁבָה יְרוּשָׁלַם עוֹד תַּחְתֶּיהָ בִּירוּשָׁלַם :
יואל ד יג	שְׁלַחוּ מַגֵּל כִּי בָשָׁל קָצִיר בָּאוּ רָדוּ כִּי מְלָאָה גַת הַשִּׁיקוּ הַיִּקְבִּים כִּי רַבָּה רָעָתָם :
מיכה ד יב	וְהִמָּה לֹא יָדְעוּ מַחֲשָׁבוֹת ה' וְלֹא הִבִּינוּ עֲצָתוֹ כִּי קִבְּצָם בְּעֵמִיר גִּרְנָה :
מיכה ד יג	קוֹמִי נְדוּשִׁי בֵּת צִיּוֹן כִּי קִרְנְךָ אָשִׁים בְּרָזָל וּפְרִסְתִּיךָ אָשִׁים נְחוּשָׁה וְהִדְקוֹת עַמִּים רַבִּים וְהִחְרַמְתִּי לָהּ בְּצַעַם וְחִילָם לֹאֲדוֹן כָּל הָאָרֶץ :
נחום א י	כִּי עַד סִירִים סִבְכִּים וּכְסָבָאִם סְבוּאִים אָכְלוּ כֶקֶשׁ יָבֵשׁ מְלֵא :
נחום ג יב	כָּל מְבַצְרֶיךָ תֹּאנִים עִם בְּכוֹרִים אִם יִנּוּעוּ וְנִפְלוּ עַל פִּי אוֹכַל :
נחום ג יד	מִי מִצּוֹר שְׂאֲבִי לָךְ חֲזָקִי מְבַצְרֶיךָ בְּאֵי בְטִיט וְרִמְסִי בַחֲמֵר הַחֲזִיקִי מִלְּבָן :
נחום ג טו	שָׁם תֵּאכְלֶךָ אֵשׁ תִּכְרִיתֶךָ חֶרֶב תֵּאכְלֶךָ כִּילֶךָ הַתִּכְבֵּד כִּילֶךָ הַתִּכְבְּדִי כְּאַרְבָּה :
נחום ג יז	מִנְזֶרֶךְ כְּאַרְבָּה וְטַפְסֶרֶךָ כְּגֹב גְּבֵי הַחוֹנִים בְּגִדְרוֹת בַּיּוֹם קָרָה שֶׁמֶשׁ זָרְחָה וְנוֹדַד וְלֹא נֹדַע מְקוֹמוֹ אֵינִי :
עובדיה א ה	אִם גִּנְבִּים בָּאוּ לָךְ אִם שׁוֹדֵדִי לִזְלָה אֵינְךָ נִדְמִיתָה הֲלוֹא יִגְנוּבוּ דֵּינִי אִם בְּצָרִים בָּאוּ לָךְ הֲלוֹא יִשְׁאִירוּ עֲלֵלוֹת :
עמוס א ג	כֹּה אָמַר ה' עַל שְׁלֹשָׁה פְּשָׁעֵי דְמָשֶׁק וְעַל אֲרֻבָּעָה לֹא אֲשִׁיבֶנּוּ עַל דְּוָשָׁם בְּחֲרָצוֹת הַבְּרָזָל אֶת הַגִּלְעָד :
עמוס ב ט	וְאַנְכִי הַשְׁמִדְתִּי אֶת הָאֱמֹרִי מִפְּנֵיהֶם אֲשֶׁר כָּגְבָה אֲרָזִים גָּבְהוּ וְחֹסֶן הוּא כְּאֵלוֹנִים וְאֲשָׁמִיד פְּרִיז מִמַּעַל וְשִׁרְשָׁיו מִתַּחַת :
צפניה ב ט	לָכֵן חִי אֲנִי נְאֻם ה' צְבָאוֹת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל כִּי מוֹאֵב כָּסַדְתָּ תִּהְיֶה וּבְנֵי עַמּוֹן כְּעַמְרָה מִמָּשֶׁק חֲרוּל וּמִכְרָה מָלַח וּשְׁמָמָה עַד עוֹלָם שְׁאֲרִית עַמִּי יִבְּאוּ וַיִּתֶּר <גוֹי> גוֹיֵי יִנְחָלוּם :
צפניה ב טו	זֹאת הָעִיר הַעֲלִיזָה הַיּוֹשֶׁבֶת לְבִטָּח הָאֲמָרָה בְּלִבָּבָה אֲנִי וְאַפְסִי עוֹד אֵינִי הִיָּתָה לְשִׁמָּה מְרַבֵּץ לַחֲיָה כָּל עוֹבֵר עָלֶיהָ יִשְׂרָק יִנִּיעַ יָדוֹ :
תהלים עח מז	יִהְיֶה גִּפְּרִד גִּפְּנָם וְשִׁקְמוֹתָם בְּחִנְמָל :
תהלים עח מח	וַיִּסְגֵּר לַבְּרָד בְּעִירָם וּמִקְנֵיהֶם לָרָשָׁפִים :
תהלים קכט ו	יִהְיוּ כְּחֲצִיר גִּגּוֹת שֶׁקֶדְמָת שֶׁלֶף יָבֵשׁ :
	ח. מסר של פורענות
בראשית ג יח	וְקוֹץ וְדִרְדֹר תִּצְמִיחַ לָךְ וְאָכַלְתָּ אֶת עֵשֶׂב הַשָּׂדֶה :
שמות ט כה	וַיִּן הַבְּרָד בְּכָל אֶרֶץ מִצְרַיִם אֶת כָּל אֲשֶׁר בַּשָּׂדֶה מֵאֲדָם וְעַד בְּהֵמָה וְאֶת כָּל עֵשֶׂב הַשָּׂדֶה הִכָּה הַבְּרָד וְאֶת כָּל עֵץ הַשָּׂדֶה שִׁבֵּר :

שמות י ה	וכסה את עין הארץ ולא יוכל לראות את הארץ ואכל את יתר הפלטה הנשארת לכם מן הבדד ואכל את כל העץ הצמח לכם מן השדה:
ויקרא כו לג	ואתכם אורה בגוים והריקתי אחריכם חרב והיתה ארצכם שממה ועריכם יהיו חרבה:
ויקרא כו לו	והנשארים בכם והבאתי מרד בלבבם בארצות איביהם ורדף אתם קול עלה נדף ונסו מנסת חרב ונפלו ואין רדף:
דברים יא יז	וחרה אף ה' בכם ועצר את השמים ולא יהיה מטר והאדמה לא תתן את בולה ואבדתם מהרה מעל הארץ הטבה אשר ה' נתן לכם:
דברים כח יח	ארוור פרי בטונך ופרי אדמתך שגר אלפיך ועשתרת צאנך:
דברים כח כב	יפכה ה' בשחפת ובקדחת ובדלקת ובחרחר ובחרב ובשדפון ובירקון ורדפון עד אבדתך:
דברים כח לא	שורד טבוח לעיניך ולא תאכל ממנו חמרד גזול מלפניך ולא ישוב לך צאנך נתנות לאיביך ואין לך מושיע:
דברים כח לג	פרי אדמתך וכל גיעד יאכל עם אשר לא ידעת והיית רק עשוק ורצוץ כל הימים:
דברים כח לח	זרע רב תוציא השדה ומעט תאסף כי יחסלנו הארבה:
דברים כח לט	פכמים תטע ועבדת ויין לא תשתה ולא תאגר כי תאכלנו התלעת:
דברים כח מ	זיתים יהיו לך בכל גבולך ושמן לא תסונ כי ישל זיתך:
דברים כח מב	כל עצד ופרי אדמתך יירש הצלצל:
דברים כח נא	ואכל פרי בהמתך ופרי אדמתך עד השמדך אשר לא ישאיר לך דגן תירוש ויצהר שגר אלפיך ועשתרת צאנך עד האבדו אתך:
מלכים א' ח לו	רעב כי יהיה בארץ דבר כי יהיה שדפון ירקון ארבה חסיל כי יהיה כי יצר לו איבו בארץ שערכיו כל נגע כל מחלה:
מלכים א' יד טו	והכה ה' את ישראל כאשר ינוד הקנה במים ונתש את ישראל מעל האדמה הטובה הזאת אשר נתן לאבותיהם וזרם מעבר לנהר יען אשר עשו את אשריהם מכעיסים את ה':
ישעיהו ג כד	והיה תחת בשם מק יהיה ותחת חגורה נקפה ותחת מעשה מקשה קרחה ותחת פתיגיל מחגרת שק כי תחת יפי:
ישעיהו ה ו	ואשיתהו בנה לא יזמר ולא יעדר ועלה שמיר ושית ועל העבים אצנה מהמטיר עליו מטר:
ישעיהו ה י	כי עשרת צמדי כרם יעשו בת אחת וזרע חמר יעשה איפה:

ישעיהו ה כד	לְכוּ כָּאֵכֶל קֵשׁ לְשׁוֹן אֵשׁ וְחֹשֶׁשׁ לְהִבָּה יִרְפָּה שְׂרָשָׁם כַּמֶּקֶּי יִהְיֶה וּפְרָחָם כָּאֵבֶק יַעֲלֶה כִּי מֵאִסּוֹ אֶת תּוֹרַת ה' צְבָאוֹת וְאֶת אִמְרַת קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל נֶאֱצוּ:
ישעיהו ו יג	וְעוֹד בָּה עֲשֵׂרֶיּה וְשָׁבָה וְהִיִּתָּה לְבָעֵר כְּאֵלֶּה וְכֵאלֹוֹן אֲשֶׁר בְּשִׁלְכָת מִצִּבְתָּ בָּם זָרַע קֹדֶשׁ מִצִּבְתָּה:
ישעיהו ז כג	וְהָיָה בַּיּוֹם הַהוּא יִהְיֶה כָּל מְקוֹם אֲשֶׁר יִהְיֶה שֵׁם אֱלֹהִי נֶפֶן בְּאֶלֶף כֶּסֶף לְשֹׁמֵר וְלִשְׂתִּית יִהְיֶה:
ישעיהו ז כד	בַּחֲצִים וּבִבְקֻשֶׁת יָבוֹא שָׁמָּה כִּי שְׁמִיר וְשִׂית תִּהְיֶה כָּל הָאָרֶץ:
ישעיהו טז י	וְנִאֲסַף שְׁמִיחָה וְגִיל מִן הַכֶּרְמֶל וּבִכְרָמִים לֹא יִרְגָּן לֹא יִרְעַע יֵין בִּיקְבִּים לֹא יִדְרֹךְ הַדְרֹךְ הַיִּדְד הַשְּׁבִתִּי:
ישעיהו יז ה	וְהָיָה כְּאִסּוֹף קֶצִיר קָמָה וְזָרְעוֹ שְׂבָלִים יִקְצוֹר וְהָיָה כְּמִלְקֻט שְׂבָלִים בְּעֶמֶק רְפָאִים:
ישעיהו יז ו	וְנִשְׁאָר בּוֹ עוֹלֵלַת כְּנֻקָּף זִית שְׁנִים שְׁלֹשָׁה גִּרְגָּרִים בְּרֹאשׁ אֲמִיר אֲרֻבָּעָה חֲמִשָּׁה בְּסַעֲפֶיהָ פְּרִיָּה נָאֵם ה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל:
ישעיהו יז ט	בַּיּוֹם הַהוּא יִהְיוּ עָרֵי מַעֲזוֹ כַּעֲזוּבַת הַחֹרֶשׁ וְהָאֲמִיר אֲשֶׁר עָזְבוּ מִפְּנֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְהִיִּתָּה שְׁמָמָה:
ישעיהו יט ה	וְנִשְׁתּוֹ מִיָּם מֵהֵימָּן וְנָהָר יִחְרַב וְיִבֹּשׁ:
ישעיהו כד א	הִנֵּה ה' בּוֹקֵק הָאָרֶץ וּבּוֹלֵקָה וְעוֹהָ פָּנֶיהָ וְהַפִּיץ יִשְׁבִּיָּהָ:
ישעיהו כד יג	כִּי כֹה יִהְיֶה בְּקֶרֶב הָאָרֶץ בְּתוֹךְ הָעַמִּים כְּנֻקָּף זִית פְּעוֹלֵלַת אִם כָּלָה בְּצִיר:
ישעיהו כז י	כִּי עִיר בְּצוּרָה בְּדָד נֹה מְשֻׁלַּח וְנִעְזָב כַּמִּדְבָּר שֵׁם יִרְעָה עֵגֶל וְשֵׁם יִרְבֹּץ וְכָלָה סַעֲפֶיהָ:
ישעיהו לב י	יָמִים עַל שָׁנָה תִּרְגָּזְנָה בְּטָחוֹת כִּי כָלָה בְּצִיר אִסּוֹף בְּלִי יָבוֹא:
ישעיהו לב יג	עַל אֲדָמַת עַמִּי קוֹץ שְׁמִיר תַּעֲלֶה כִּי עַל כָּל בְּתִי מְשׁוֹשׁ קִרְיָה עֲלִיזָה:
ישעיהו לג יב	וְהָיוּ עַמִּים מְשׁוֹרְפוֹת שִׂיד קוֹצִים כְּסוֹחִים בְּאֵשׁ יִצְתּוּ:
ישעיהו מ כד	אֵף בַּל נִטְעוּ אֵף בַּל זָרְעוּ אֵף בַּל שָׂרַשׁ בְּאָרֶץ גִּזְעָם וְגַם נָשָׁף בָּהֶם וַיִּבְשׁוּ וַיִּסְעָרָה כִּקְשׁ תִּשְׁאָם:
ישעיהו סא ה	וְעָמְדוּ זָרִים וְרָעוּ צִאֲנָכֶם וּבְנֵי נֶכֶר אֲפָרִיכֶם וְכִרְמִיכֶם:
ישעיהו סד ה	וְנָהִי כִטְמֵא כָּלְנוּ וּכְבֻּד עֲדִים כָּל צִדְקוֹתֵינוּ וְנִבֵּל כְּעֵלָה כָּלְנוּ וְעוֹנֵינוּ כְּרוּחַ יִשָּׁאֵנוּ
ישעיהו סד ט	עָרֵי קֹדֶשׁ הָיוּ מִדְּבָר צִיּוֹן מִדְּבָר הִיִּתָּה יִירוּשָׁלַם שְׁמָמָה:
ירמיהו ד יא	בָּעֵת הַהִיא יֹאמַר לָעָם הַזֶּה וְלִירוּשָׁלַם רוּחַ צַח שְׁפִיִּים בַּמִּדְבָּר דֶּרֶךְ בֵּית עַמִּי לֹא לָזָרוֹת וְלֹא לְהִבָּר:
ירמיהו ד כו	רְאִיתִי וְהִנֵּה הַכֶּרְמֶל הַמִּדְּבָר וְכָל עָרָיו נִתְּצוּ מִפְּנֵי ה' מִפְּנֵי חֲרוֹן אַפּוֹ:

ירמיהו ה יז	וְאָכַל קָצִירָךְ וְלַחֲמֶךְ יֹאכְלוּ בָנֶיךָ וּבְנוֹתֶיךָ יֹאכְלוּ צֹאנְךָ וּבְקָרְךָ יֹאכְלוּ גִפְנֶךָ וּתְאֵנֶיךָ יִרְשָׁשׁ עָרִי מִבְצָרֶיךָ אֲשֶׁר אַתָּה בּוֹטֵחַ בַּהֲנָה בַּחֲרָב׃
ירמיהו ח יג	אֲסֹף אֲסִיפָם נֶאֱמַר ה' אֵין עֲנָבִים בְּגִפְנוֹ וְאֵין תְּאֵנִים בַּתְּאֵנָה וְהָעֵלָה נָבֵל וְאֵתֵן לָהֶם יַעֲבְרוּם׃
ירמיהו ח כ	עֲבַר קָצִיר כָּלָה קִיץ וְאַנְחֵנוּ לוֹא נוֹשְׁעֵנוּ׃
ירמיהו ט כא	דִּבֶּר כֹּה נֶאֱמַר ה' וְנִפְלָה נִבְלַת הָאָדָם כְּדָמֹן עַל פְּנֵי הַשָּׂדֶה וּכְעֵמִיר מֵאַחֲרֵי הַקָּצִיר וְאֵין מֵאֶסֶף׃
ירמיהו יא טז	זִית רָעַן יִפֹּה פְּרִי תֵּאֵר קָרָא ה' שְׁמֶךָ לְקוֹל הַמוֹלָה גְּדֹלָה הַצִּית אֵשׁ עָלֶיהָ וְרָעוּ דָלִיּוֹתָיו׃
ירמיהו יב יג	זָרְעוּ חֲטִיִּים וְקָצִים קָצְרוּ נִחְלוּ לֹא יוֹעִלוּ וּבִשּׁוֹ מִתְּבוּאֹתֵיכֶם מִחֲרוֹן אֶף ה'׃
ירמיהו יג כד	וְאַפִּיצֶם כְּקֶשׁ עוֹבֵר לְרוּחַ מִדְבָּר׃
ירמיהו יד ג	וְאִדְרִיָּהֶם שָׁלְחוּ <צִעוּרֵיהֶם> צִעִירֵיהֶם לִמְיָם בָּאוּ עַל גְּבִים לֹא מִצְאוּ מַיִם שָׁבוּ כְּלִיָּהֶם רִיקִם בִּשּׁוֹ וְהִכְלִמוּ וְחָפוּ רֹאשָׁם׃
ירמיהו יד ד	בַּעֲבוּר הָאֲדָמָה חֲתָה כִּי לֹא הָיָה גֶשֶׁם בְּאַרְצָךְ בִּשּׁוֹ אֲכָרִים חָפוּ רֹאשָׁם׃
ירמיהו יז ו	וְהָיָה כַּעֲרָעַר בַּעֲרָבָה וְלֹא יִרְאֶה כִּי יָבוֹא טוֹב וְשָׁכֹן חֲרָרִים בְּמִדְבָּר אֲרָץ מַלְחָה וְלֹא תֵשֵׁב׃
ירמיהו כה לד	הִילִילוּ הָרָעִים וְזַעֲקוּ וְהִתְפַּלְּשׁוּ אֲדִירֵי הַצֹּאן כִּי מָלְאוּ יְמִיכֶם לְטְבוּחַ וּתְפֹצוֹתֵיכֶם וּנְפִלְתֶּם כְּכָלִי חֲמֹדָה׃
יחזקאל יט יג	וְעַתָּה שְׁתוּלָה בְּמִדְבָּר בְּאַרְצָךְ צִיָּה וְצִמָּא׃
יחזקאל כא ג	וְאִמְרַת לִיעֵזֶר הַנֶּגֶב שְׁמַע דְּבַר ה' כֹּה אָמַר אֲדֹנָי ה' הִנְנִי מַצִּית בֶּדֶךָ אֵשׁ וְאֹכְלָה בֶּדֶךָ כָּל עֵץ לַח וְכָל עֵץ יָבֵשׁ לֹא תִכְבֶּה לַהֲבַת שְׁלֵהֲבַת וְנִצְרְבוּ בָּהּ כָּל פְּנִים מִנֶּגֶב צְפוֹנָה׃
יחזקאל לא יב	וַיִּכְרַתְהוּ זָרִים עָרִיצֵי גוֹיִם וַיִּטְשֻׁהוּ אֶל הַחֲרָדִים וּבְכָל גְּאִיוֹת נָפְלוּ דָלִיּוֹתָיו וַתִּשְׁבְּרֶנָּה פִּאֲרֹתָיו בְּכָל אֲפִיקֵי הָאָרֶץ וַיִּרְדּוּ מִצְלוֹ כָּל עַמֵּי הָאָרֶץ וַיִּטְשֻׁהוּ׃
הושע ב ח	לָכֵן הִנְנִי שֹׁךְ אֶת דִּרְכְּךָ בַּסִּירִים וְגִדְרֹתַי אֶת גְּדֵרָה וּנְתִיבוֹתֶיהָ לֹא תִמָּצָא׃
הושע ב יד	וְהִשְׁמַתִּי גִפְנָה וּתְאֵנָתָה אֲשֶׁר אִמְרָה אֶתְנָה הִמָּה לִי אֲשֶׁר נָתַנּוּ לִי מֵאֲהָבִי וּשְׁמַתִּים לִיעֵזֶר וְאֹכְלֹתֶם חֵיט הַשָּׂדֶה׃
הושע ח ז	כִּי רוּחַ יִזְרְעוּ וְסוּפָתָה יִקְצְרוּ קִמָּה אֵין לוֹ צֶמַח בְּלִי יַעֲשֶׂה קֶמַח אוֹלִי יַעֲשֶׂה זָרִים יִבְלְעוּהוּ׃
הושע ט ב	גֵּרֹן וְיִקָּב לֹא יִרְעֶם וְתִירוּשׁ יִכְחַשׁ בָּהּ׃
הושע ט ו	כִּי הִנֵּה הִלְכוּ מִשָּׁד מִצָּרִים תִּקְבָּצֶם מִן תִּקְבָּרֶם מִחֲמַד לְכַסְפָּם קִמּוּשׁ יִירָשֶׁם חוּחַ בְּאֶהְלִיהֶם׃

הושע ט טז	הכה אפרים שרשם יבש פרי >בלי< בל יעשון גם כי ילדון והמתי מחמדי בטנם :
הושע י ח	ונשמדו במות און חטאת ישראל קוץ ונדדר יעלה על מזבחותם ואמרו להרים פסונו ולגבעות נפלו עלינו :
הושע יג ג	לכן יהיו פגעו בקר וכטל משכים הלך כמץ יסער מגרן וכעשן מארבה :
הושע יג טו	כי הוא בן אחים יפריא יבוא קדים רוח ה' ממדבר עלה ויבוש מקורו ויחרב מעינו הוא ישסה אוצר כל כלי חמדה :
זכריה יא ג	קול יללת הרעים כי שדה אדרתם קול שאגת כפירים כי שדד גאון הירדן :
חבקוק ג יז	כי תאנה לא תפרח ואין יבול בגפנים כחש מעשה זית ושדמות לא עשה אכל גזר ממכלה צאן ואין בקר ברפתים :
חגי א י	על בן עליכם כלאו שמים מטל והארץ פלאה יבולה :
חגי א יא	ואקרא חרב על הארץ ועל ההרים ועל הדגן ועל התירוש ועל היצהר ועל אשר תוציא האדמה ועל האדם ועל הבהמה ועל כל יגיע כפים :
יואל א ד	יתר הנזם אכל הארבה ויתר הארבה אכל הילק ויתר הילק אכל החסיל :
יואל א י	שדד שדה אבלה אדמה כי שדד דגן הוביש תירוש אמלל יצהר :
יואל א יא	הבישו אפרים הילילו כרמים על חטה ועל שערה כי אבד קציר שדה :
יואל א יב	הגפן הובישה והתאנה אמללה רמון גם תמר ותפוח כל עצי השדה יבשו כי הביש ששון מן בני אדם :
יואל א יז	עבשו פרדות תחת מגרפתיהם נשמו אצרות נהרסו ממגרות כי הביש דגן :
יואל א יח	מה נאנחה בהמה נבכו עדרי בקר כי אין מרעה להם גם עדרי הצאן נאשמו :
יואל א כ	גם בהמות שדה תערוג אליך כי יבשו אפיקי מים ואש אכלה נאות המדבר :
מיכה א ו	ושמתי שמרון לעי השדה למטעי כרם והגרתי לגי אבניה ויסדיה אגלה :
מיכה ג יב	לכן בגללכם ציון שדה תחרש וירושלם עיין תהיה והר הבית לבמות יער :
מיכה ו טו	אתה תזרע ולא תקצור אתה תדרך זית ולא תסוך שמן ותירוש ולא תשתה יין :
מלאכי ג יט	כי הנה היום בא בער כתנור והיו כל זדים וכל עשה רשעה קש ולהט אתם היום הבא אמר ה' צבאות אשר לא יעזב להם שרש וענף :
נחום א ד	גוער בים ויבשהו וכל הנהרות חריב אמלל בשן וכרמל ופרח לבנון אמלל :

עמוס א ב	וַיֹּאמֶר ה' מַצִּיּוֹן יִשְׁאָג וּמִירוּשָׁלַם יִתֵּן קוֹלוֹ וְאַבְלוּ נְאוֹת הָרָעִים וַיִּבֶשׁ רֹאשׁ הַכְּרָמָל:
עמוס ד ז	וְגַם אֲנֹכִי מְנַעַתִּי מִכֶּם אֶת הַגֶּשֶׁם בְּעוֹד שְׁלֹשָׁה חֳדָשִׁים לִקְצִיר וְהַמְטַרְתִּי עַל עֵיר אַחַת וְעַל עֵיר אַחַת לֹא אֲמַטִּיר חֻלְקָה אַחַת תִּמָּטֵר וְחֻלְקָה אֲשֶׁר לֹא תִמָּטֵר עָלֶיהָ תִּיבֶשׁ:
עמוס ה יא	לָכֵן יַעַן בּוֹשְׁסֶכֶם עַל דָּל וּמִשְׁאֵת בֵּר תִּקְחוּ מִמֶּנּוּ בְּתִי גְזִית בְּנִיתֶם וְלֹא תֵשְׁבוּ בָּם כְּרָמִי חֲמָד נִטְעַתֶם וְלֹא תִשְׁתּוּ אֶת יַיִן :
עמוס ט ט	כִּי הִנֵּה אֲנֹכִי מַצִּוֶּה וְהִנְעוֹתִי בְּכָל הַגּוֹיִם אֶת בֵּית יִשְׂרָאֵל כַּאֲשֶׁר יִנּוּעַ בְּכַבְרָה וְלֹא יִפּוֹל צָרוֹר אֶרֶץ:
תהלים לו ב	כִּי כִחְצִיר מִהֶרָה יִמְלוּ וּכְיֶזְרַק דָּשָׁא יְבוֹלוּ :
תהלים מט טו	כִּצְאֹן לִשְׂאוֹל שְׁתּוּ מִוֶּת יָרַעַם וַיִּרְדּוּ בָּם יִשְׂרָיִם לְבָקָר <וּצִירִם> וְצוֹרֶם לְבִלּוֹת שְׂאוֹל מִזֶּבֶל לוֹ:
תהלים עח מו	וַיִּתֵּן לְחִסִּיל יְבוֹלֵם וַיִּגִּיעַם לְאַרְבָּה:
תהלים צב ח	בְּפֶרֶחַ רִשְׁעִים כָּמוֹ עֵשֶׂב וַיִּצְיָצוּ כָּל פֹּעֲלֵי אֹן לְהַשְׁמָדָם עַד־עַד:
תהלים קז לד	אֶרֶץ פְּרִי לְמַלְחָה מִרְעַת יִשְׁבִּי בָּהּ:
איוב יח טז	מִתַּחַת שְׁרָשְׁיוֹ יִבָּשׁוּ וּמִמַּעַל יִמָּל קִצִּירוֹ:
איוב לא מ	תַּחַת חֲטָה יֵצֵא חוֹחַ וְתַחַת שְׁעָרָה בְּאִשָּׁה תִּמּוּ דְּבָרֵי אִיּוֹב:
איוב לו ו	אֲשֶׁר שָׁמַתִּי עֲרֶבָה בֵּיתוֹ וּמִשְׁכְּנוֹתָיו מִלְחָה:
איכה ב ו	וַיִּחַמֶּס כֶּגֶן שִׁפּוֹ שְׁחַת מוֹעֲדוֹ שִׁכַח ה' בְּצִיּוֹן מוֹעֵד וְשִׁבְתָּ וַיִּנְאַץ בְּזַעַם אָפוֹ מֶלֶךְ וַיִּכְהֹן:
איכה ד ט	טוֹבִים הָיוּ חֲלָלֵי חֶרֶב מִחֲלָלֵי רָעַב שֶׁהֵם יְזוּבוּ מִדְּקָרִים מִתְּנוּבוֹת שְׂדֵי:
	ט. בִּרְכָה
בראשית א יב	וַתּוֹצֵא הָאֶרֶץ דָּשָׁא עֵשֶׂב מִזֵּרִיעַ זֶרַע לְמִינֵהוּ וְעֵץ עֹשֶׂה פְּרִי אֲשֶׁר זָרְעוּ בוֹ לְמִינֵהוּ וַיִּרְא אֱלֹהִים כִּי טוֹב:
בראשית ב ו	וְאֵד יַעֲלֶה מִן הָאֶרֶץ וְהַשִּׁקָּה אֶת כָּל פְּנֵי הָאֲדָמָה:
בראשית יג י	וַיִּשָּׂא לוֹט אֶת אֶתְנֵי וַיִּרְא אֶת כָּל כְּפַר הַיִּרְדֵּן כִּי כָּלָה מִשְׁקָה לִפְנֵי שְׁחַת ה' אֶת סֻדָּם וְאֶת עֲמֻרָה כֶּגֶן ה' כְּאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּאַכָּה צֹעַר:
בראשית כז כח	וַיִּתֵּן לָהּ הָאֱלֹהִים מַטְל הַשָּׁמַיִם וּמִשְׁמַנֵּי הָאֶרֶץ וְרֹב דָּגָן וְתִירָשׁ:
בראשית כז לו	וַיַּעַן יִצְחָק אָבִיו וַיֹּאמֶר אֵלָיו הִנֵּה מִשְׁמַנֵּי הָאֶרֶץ יִהְיֶה מוֹשָׁבֶךָ וּמִטְל הַשָּׁמַיִם מֵעַל:
בראשית מט יב	חֲכָלִילֵי עֵינַיִם מִזֵּין וּלְבָן שִׁנַּיִם מִחֻלָּב:
בראשית מט כ	מִאֲשֶׁר שְׁמֵנָה לְחֻמוֹ וְהוּא יִתֵּן מִעֲדָנֵי מֶלֶךְ:

שמות ג יז	וְאָמַר אֶעֱלֶה אֶתְכֶם מֵעַנֵי מִצְרַיִם אֶל אֶרֶץ הַכְּנַעֲנִי וְהַחֲתִי וְהָאֱמֹרִי וְהַפְּרִזִי וְהַחִוִּי וְהִיבֹסִי אֶל אֶרֶץ זָבֹת חֶלֶב וּדְבָשׁ :
ויקרא כו ד	וְנָתַתִּי גֶשְׁמִיכֶם בְּעֵתָם וְנִתְּנָה הָאֶרֶץ יְבוּלָה וְעָץ הַשָּׂדֶה יִתֵּן פִּרְיוֹ :
ויקרא כו ה	וְהִשִּׁיג לָכֶם דִּישׁ אֶת בָּצִיר וּבָצִיר יִשָּׁיג אֶת זֶרַע וְאָכַלְתֶּם לַחֲמֻכְם לְשִׁבְעַ וְיִשְׁבַּתֶּם לְבֶטֶח בְּאַרְצְכֶם :
במדבר כד ז	יִזַּל מַיִם מִדִּלְיוֹ וְזָרְעוּ בְּמִים רַבִּים וְיָרִם מֵאֲגַג מֶלֶכּוֹ וְתִנְשֹׂא מַלְכָּתּוֹ :
דברים ז יג	וְאַהֲבֶךָ וּבִרְכֶךָ וְהִרְבֶּךָ וּבִרְכָּךָ פְּרִי בִטְנְךָ וּפְרִי אֲדָמָתְךָ דִּגְגֶנְךָ וְתִירְשֶׁךָ וְיִצְהָרְךָ שֹׁגַר אֱלֹפִיךָ וְעִשְׂתִּירַת צֹאנְךָ עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאַבְרָהָם לֵאמֹר לְךָ :
דברים ח ח	אֶרֶץ חֲטָה וְשֹׁעֲרָה וְגִפֹּן וְתֹאנָה וְרִמּוֹן אֶרֶץ זֵית שָׁמֶן וּדְבָשׁ :
דברים ח יג	וּבִקְרָנְךָ וּצֹאנְךָ יִרְבִּין וְכֶסֶף וְזָהָב יִרְבֶּה לְךָ וְכָל אֲשֶׁר לְךָ יִרְבֶּה :
דברים יא יא	וְהָאֶרֶץ אֲשֶׁר אַתֶּם עֹבְרִים שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ אֶרֶץ הָרִים וּבִקְעוֹת לְמִטַּר הַשָּׁמַיִם תִּשְׁתָּה מַיִם :
דברים יא יד	וְנָתַתִּי מִטַּר אֲרָצְכֶם בְּעֵתוֹ יוֹרֶה וּמִלְקוֹשׁ וְאַסְפֹּת דִּגְגֶנְךָ וְתִירְשֶׁךָ וְיִצְהָרְךָ :
דברים יא טו	וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשָׂדֶךָ לְבִהֲמֹתֶךָ וְאָכַלְתָּ וְשִׂבַּעְתָּ :
דברים כו טו	הַשְׂקִיפָה מִמַּעוֹן קִדְשְׁךָ מִן הַשָּׁמַיִם וּבִרְכָּךָ אֶת עַמְּךָ אֶת יִשְׂרָאֵל וְאֶת הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נָתַתָּה לָנוּ כְּאֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתָּ לְאַבְרָהָם אֶרֶץ זָבֹת חֶלֶב וּדְבָשׁ :
דברים כח ד	בְּרוּךְ פְּרִי בִטְנְךָ וּפְרִי אֲדָמָתְךָ וּפְרִי בְהֵמָתְךָ שֹׁגַר אֱלֹפִיךָ וְעִשְׂתִּירוֹת צֹאנְךָ :
דברים כח ה	בְּרוּךְ טִנְאֶךָ וּמִשְׁאֲרֹתֶיךָ :
דברים לב יג	יִרְכְּבֶהוּ עַל <בְּמוֹתִי> בְּמָתִי אֶרֶץ וַיֹּאכַל תְּנוּבוֹת שְׂדֵי וַיִּנְקְהוּ דָּבֵשׁ מִסָּלַע וְשֶׁמֶן מִחֲלָמִישׁ צוּר :
דברים לב יד	חֲמָאֵת בָּקָר וְחֶלֶב צֹאן עִם חֶלֶב פָּרִים וְאֵילִים בְּנֵי בָשָׁן וְעִתּוּדִים עִם חֶלֶב כָּלִיֹּת חֲטָה וְדָם עֵגֶב תִּשְׁתָּה חֲמֹר :
דברים לג טו	וּמִרְאֵשׁ הָרָבִי קָדָם וּמִמְּגֵד גְּבֻעוֹת עוֹלָם :
דברים לג טז	וּמִמְּגֵד אֶרֶץ וּמִלֵּאָה וּרְצוֹן שְׂכָנֵי סִנְה תְּבוֹאָתָה לְרֹאשׁ יוֹסֵף וּלְקִדְקֵד נֹזֵיר אַחִיו :
דברים לג יג	וּלְיוֹסֵף אָמַר מִבְּרַכְתָּ ה' אֲרָצוֹ מִמְּגֵד שְׁמִים מִסָּל וּמִתְּהוֹם רִבְצָת תַּחַת :
דברים לג יד	וּמִמְּגֵד תְּבוֹאֹת שְׁמֶשׁ וּמִמְּגֵד גֶּרֶשׁ יִרְחִים :
דברים לג כח	וַיִּשְׁכֹּן יִשְׂרָאֵל בְּטַח בְּדָד עֵין יַעֲקֹב אֶל אֶרֶץ דִּגְן וְתִירוֹשׁ אֵף שְׁמִיו יַעֲרֹפוּ טַל :
יהושע כד יג	וְאַתָּן לָכֶם אֶרֶץ אֲשֶׁר לֹא יִגְעֶתָּ בָּהּ וְעָרִים אֲשֶׁר לֹא בְּנִיתֶם וְתִשְׁבוּ בָּהֶם כְּרֻמִּים וְזִיתִים אֲשֶׁר לֹא נִטְעַתֶם אַתֶּם אֲכָלִים :
שמואל ב' כג ד	וּכְאוּר בָּקָר יִזְרַח שְׁמֶשׁ בָּקָר לֹא עֲבוֹת מִנְּגַה מִמָּטָר דָּשָׁא מֵאֶרֶץ :

מלכים א' ה ה	וַיָּשֶׁב יְהוּדָה וַיִּשְׂרָאֵל לְבִטָּח אִישׁ תַּחַת גִּפְנוֹ וְתַחַת תְּאֲנָתוֹ מִדָּן וְעַד בָּאָר שָׁבַע כָּל יְמֵי שְׁלֹמֹה:
מלכים א' יז יד	כִּי כֹה אָמַר ה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל כִּד הַקֶּמַח לֹא תִכְלֶה וְצִפְחַת הַשֶּׁמֶן לֹא תִחְסַר עַד יוֹם <תתן> תַּת ה' גִּשְׁם עַל פְּנֵי הָאָדָמָה:
ישעיהו ב ד	וְשִׁפְט בֵּין הַגּוֹיִם וְהוֹכִיחַ לְעַמִּים רַבִּים וְכִתְּתוּ חֲרֻבוֹתֵם לְאֲתִים וְחִנִּיתוּתֵיהֶם לְמִזְמֵרוֹת לֹא יִשָּׂא גּוֹי אֶל גּוֹי חֶרֶב וְלֹא יִלְמְדוּ עוֹד מִלְחָמָה:
ישעיהו ד ו	וְסִכָּה תִהְיֶה לְצַל יוֹמָם מַחְרָב וּלְמַחֲסָה וּלְמַסְתוֹר מִזֶּרֶם וּמִמָּקָר:
ישעיהו ז כא	וְהָיָה בַּיּוֹם הַהוּא יַחֲיָה אִישׁ עִגְלַת בָּקָר וְשִׁתִּי צֶאֱן:
ישעיהו ז כב	וְהָיָה מִרְבַּע עֲשׂוֹת חֶלֶב יֹאכַל חֲמֵאָה כִּי חֲמֵאָה וּדְבַשׁ יֹאכַל כָּל הַנוֹתֵר בְּקֶרֶב הָאָרֶץ:
ישעיהו ז כה	וְכָל הַהָרִים אֲשֶׁר בַּמַּעֲדָר יַעֲדְרוּן לֹא תִבּוֹא שָׁמָּה יִרְאֵת שְׁמִיר וְנִשִּׁית וְהָיָה לְמִשְׁלַח שׁוֹר וּלְמִרְמָס שָׂה:
ישעיהו ט ט	לְבָנִים נָפְלוּ וְגִזִּית נִבְנָה שְׁקָמִים גָּדְעוּ וְאַרְזִים נִחְלִיף:
ישעיהו יב ג	וְשִׂאֲבָתָם מִיָּם בְּשִׁשּׁוֹן מִמַּעֲיָנִי הִישׁוּעָה:
ישעיהו כז ו	הַבָּאִים יִשְׂרָשׁ יַעֲקֹב יִצְיָץ וּפְרַח יִשְׂרָאֵל וּמִלֵּאוּ פָנָי תִּבֵּל תִּנּוּכָה:
ישעיהו ל כ	וְנָתַן לָכֶם אֲדֹנָי לֶחֶם צָר וּמִיָּם לַחֹץ וְלֹא יִכְנֹף עוֹד מוֹרִיךְ וְהָיוּ עֵינֶיךָ רְאוּת אֶת מוֹרִיךְ:
ישעיהו ל כג	וְנָתַן מִטָּר זֶרַעַךְ אֲשֶׁר תִּזְרַע אֶת הָאָדָמָה וְלֶחֶם תִּבּוֹאֵת הָאָדָמָה וְהָיָה דָשֵׁן וְשָׁמֶן יִרְעָה מִקִּינֶיךָ בַּיּוֹם הַהוּא כִּי נִרְחַב:
ישעיהו ל כד	וְהָאֱלֹפִים וְהָעִזִּים עֲבָדֵי הָאָדָמָה בְּלִיל חֲמִיץ יֹאכְלוּ אֲשֶׁר זָכָה בְּרַחַת וּבִמְזֹכָה:
ישעיהו לב טו	עַד יַעֲרָה עָלֵינוּ רוּחַ מִמָּרוֹם וְהָיָה מִדְּבָר לִכְרָמְל <וכרמל> וְהַכְרָמַל לִיעֵר יִחְשָׁב:
ישעיהו לב טז	וְשָׁכֵן בַּמִּדְבָּר מִשְׁפָּט וְצִדְקָה בַּכְרָמַל תֵּשֵׁב:
ישעיהו לב כ	אֲשֶׁר־יִכֶּם זֶרַעִי עַל כָּל מְיָם מִשְׁלַחִי רֶגֶל הַשׁוֹר וְהַחֲמוֹר:
ישעיהו לה א	יִשְׁשׁוּם מִדְּבָר וְצִיָּה וְתִגַּל עֲרֶבָה וְתִפְרַח כַּחֲבַצְלֵת:
ישעיהו לה ב	פָּרִחַ תִּפְרַח וְתִגַּל אֶף גִּילַת וְרִנָּן כְּבוֹד הַלְבָנוֹן נָתַן לָהּ הַדָּר הַכְרָמַל וְהַשָּׁרוֹן הִמָּה יִרְאוּ כְבוֹד ה' הַדָּר אֱלֹהֵינוּ:
ישעיהו לה ו	אֲזִי יִדְלַג כְּאֵיל פֶּסֶחַ וְתִרֶן לָשׁוֹן אֵלֶם כִּי נִבְקְעוּ בַּמִּדְבָּר מִיָּם וּנְחָלִים בָּעֲרֶבָה:
ישעיהו לה ז	וְהָיָה הַשָּׂרֵב לְאֵגֶם וְצִמְאוֹן לְמִבְּעֵי מַיִם בְּנוֹה תִּנִּים רַבָּצָה חֲצִיר לִקְנָה וְגִמָּא:

ישעיהו לו יז	עד באי ולקחתני אתכם אל ארץ פארצכם ארץ דגן ותירוש ארץ לחם וכרמים :
ישעיהו לו לא	ויספה פליטת בית יהודה הנשארה שרש למטה ועשה פרי למעלה :
ישעיהו מא יח	אפתח על שפיים נהרות ובתוך בקעות מעינות אשים מדבר לאגם מים וארץ ציה למוצאי מים :
ישעיהו מט י	לא ירעבו ולא יצמאו ולא יכס שרב ושמש כי מרחמם ינהגם ועל מבועי מים ינהלם :
ישעיהו נח יא	ונחך ה' תמיד והשביע בצחצחות נפשך ועצמתיד יחליץ והיית פנו רוח וכמוצא מים אשר לא יכזבו מימיו :
ישעיהו ס ז	כל צאן קדר יקבצו לך אילי נביות ושרתונך יעלו על רצון מזבחי ובית תפארתתי אפאר :
ישעיהו ס יג	כבוד הלבנון אליך יבוא ברוש תדהר ותאשור יחדו לפאר מקום מקדשי ומקום רגלי אכבד :
ישעיהו סא יא	כי כארץ תוציא צמחה וכגנה זרועיה תצמיח בן אדני ה' יצמיח צדקה ותהלה נגד כל הגוים :
ישעיהו סה י	והיה השרון לגנה צאן ועמק עכור לרבץ בקר לעמי אשר דרשוני :
ירמיהו יז כו	ובאו מערי יהודה ומסביבות ירושלים ומארץ בנימין ומן השפלה ומן ההר ומן הנגב מבאים עולה וזבח ומנחה ולבונה ומבאי תודה בית ה' :
ירמיהו כד ה	כה אמר ה' אלהי ישראל פתאנים הטבות האלה בן אפיר את גלות יהודה אשר שלחתי מן המקום הזה ארץ פשדים לטובה :
ירמיהו לא א	כה אמר ה' מצא חן במדבר עם שרידי חרב הלוך להרגיעו ישראל :
ירמיהו לא ד	עוד תטעי כרמים בהרי שמרון נטעו נטעים וחללו :
ירמיהו לא יא	ובאו ורננו במרום ציון ונהרו אל טוב ה' על דגן ועל תירוש ועל יצהר ועל בני צאן ובקר והיתה נפשם כגן רנה ולא יוסיפו לדאבה עוד :
ירמיהו לא יג	ורויתי נפש הכהנים דשן ועמי את טובי ישבעו נאם ה' :
ירמיהו לא כו	הנה ימים באים נאם ה' וזרעתי את בית ישראל ואת בית יהודה זרע אדם וזרע בהמה :
ירמיהו לג יב	כה אמר ה' צבאות עוד יהיה במקום הזה החרב מאין אדם ועד בהמה ובכל עריו נה רעים מרבצים צאן :
ירמיהו לג יג	בערי ההר בערי השפלה ובערי הנגב ובארץ בנימין ובסביבי ירושלים ובערי יהודה עד תעברנה הצאן על ידי מונה אמר ה' :
ירמיהו נ יט	ושבתי את ישראל אל נהו ורעה הכרמל והבשן ובהר אפרים והגלעד תשבע נפשו :

יחזקאל טז יג	וַתַּעֲדִי זָהָב וְכֶסֶף וּמִלְבוּשֶׁיךָ <ששי> שֵׁשׁ וּמָשִׁי וְרִקְמָה סֵלֶת וּדְבֹשׁ וְשִׁמּוֹן <אכלתי> אֶכְלֶתָּ וַתִּיפִי בְּמֵאֵד מֵאֵד וַתַּצְלַחִי לְמִלּוּכָה :
יחזקאל לד יב	כְּבִקְרַת רָעָה עֲדָרוּ בְּיוֹם הַיּוֹתָו בְּתוֹךְ צֹאֲנוֹ נִפְרָשׁוֹת כֹּן אֲבָקָר אֶת צֹאֲנִי וְהִצַּלְתִּי אֶתְהֶם מִכָּל הַמְּקוֹמוֹת אֲשֶׁר נִפְצוּ שָׁם בְּיוֹם עָנֹן וְעֶרְפֹּל :
יחזקאל לד יג	וְהוֹצֵאתִים מִן הָעַמִּים וְקִבְּצַתִּים מִן הָאֲרָצוֹת וְהִבִּיאֲתִים אֶל אֲדֻמָּתָם וַיִּרְעִיתִים אֶל הָרִי יִשְׂרָאֵל בְּאַפִּיקִים וּבְכָל מוֹשְׁבֵי הָאָרֶץ :
יחזקאל לד כז	וְנָתַן עֶץ הַשָּׁדָה אֶת פְּרִיו וְהָאָרֶץ תִּתֵּן יְבוּלָהּ וְהָיוּ עַל אֲדֻמָּתָם לְבֹטֵחַ וַיִּדְּעוּ כִּי אֲנִי ה' בְּשִׁבְרִי אֶת מְטוֹת עֲלָם וְהִצַּלְתִּים מִיַּד הָעֹבְדִים בָּהֶם :
יחזקאל לו כט	וְהוֹשַׁעְתִּי אֶתְכֶם מִכָּל טְמֵאוֹתֵיכֶם וְקִרְאתִי אֶל הַדָּגָן וְהִרְבִּיתִי אֹתוֹ וְלֹא אֶתֵּן עֲלֵיכֶם רָעָב :
יחזקאל לו ל	וְהִרְבִּיתִי אֶת פְּרִי הָעֵץ וְתִנּוּבַת הַשָּׁדָה לְמַעַן אֲשֶׁר לֹא תִקְחוּ עוֹד חֶרֶפַת רָעָב בְּגוֹיִם :
יחזקאל לו לד	וְהָאָרֶץ הַנִּשְׁמָה תַעֲבֹד תַּחַת אֲשֶׁר הִיְתָה שְׂמָמָה לְעֵינַי כָּל עוֹבֵר :
יחזקאל לו לח	כָּצֹאֵן קִדְּשִׁים כָּצֹאֵן יְרוּשָׁלַם בְּמוֹעֲדֶיהָ כֹּן תִּהְיֶינָה הָעָרִים הַחֲרוּבוֹת מְלֹאוֹת צֹאֵן אָדָם וַיִּדְּעוּ כִּי אֲנִי ה' :
יחזקאל מז יב	וְעַל הַנֶּחֱל יַעֲלֶה עַל שָׂפְתוֹ מִזָּה וּמִזָּה כָּל עֶץ מֵאֲכָל לֹא יָבוֹל עָלֵהוּ וְלֹא יִתֵּם פְּרִיו לְחֻדְשָׁיו יִבְכֹּר כִּי מִימִיו מִן הַמִּקְדָּשׁ הִמָּה יוֹצֵאִים <והיו> וְהָיָה פְּרִיו לְמֵאֲכָל וְעָלֵהוּ לְתִירוֹפָה :
הושע ב יז	וְנָתַתִּי לָהּ אֶת כְּרִמְיָהּ מִשֶּׁם וְאֶת עֵמֶק עֲכוֹר לְפֶתַח תִּקְוָה וְעֲנִתָה שְׂמָה כִּימִי נְעוּרֶיהָ וּכְיוֹם עֲלֵתָה מֵאָרֶץ מִצְרַיִם :
הושע ב כד	וְהָאָרֶץ תַּעֲנֶה אֶת הַדָּגָן וְאֶת הַתִּירוֹשׁ וְאֶת הַיִּצְהָר וְהֵם יַעֲנוּ אֶת יִזְרְעֵאל :
הושע ב כה	וַיִּזְרְעֵתִיהָ לִּי בְּאָרֶץ וְרַחֲמַתִּי אֶת לֹא רַחֲמָהּ וְאִמְרַתִּי לֹלֵא עַמִּי עַמִּי אֶתָּה וְהוּא יֹאמַר אֱלֹהִי :
הושע יד ח	יִשְׁבוּ יֹשְׁבֵי בְצֵלוֹ יַחֲיוּ דָגָן וַיִּפְרְחוּ כִגְפֹן זָכְרוּ כִיִּין לְבָנוֹן :
זכריה ב ח	וַיֹּאמֶר אֵלָיו רַח דְּבַר אֵל הַנֶּעַר הַלֵּז לֵאמֹר פְּרִזּוֹת תִּשָּׁב יְרוּשָׁלַם מֵרֵב אָדָם וּבִהֶמָּה בְּתוֹכָהּ :
זכריה ג י	בְּיוֹם הַהוּא נֹאֵם ה' צְבָאוֹת תִּקְרְאוּ אִישׁ לְרֵעֵהוּ אֶל תַּחַת נֶפֶךְ וְאֶל תַּחַת תֵּאֲנֶה :
זכריה ו יב	וְאִמְרַתְּ אֵלָיו לֵאמֹר כֹּה אָמַר ה' צְבָאוֹת לֵאמֹר הִנֵּה אִישׁ צִמַּח שְׁמוֹ וּמִתַּחֲתָיו יִצְמַח וּבִנָּה אֶת הֵיכַל ה' :
זכריה ט ט	גִּילִי מֵאֵד בֵּת צִיּוֹן הִרְיעִי בֵּת יְרוּשָׁלַם הִנֵּה מִלִּכְךָ יָבוֹא לָךְ צָדִיק וְנוֹשָׁע הוּא עֲנִי וְרָכַב עַל חֲמוֹר וְעַל עִיר כֹּן אֶתְנוֹת :

זכריה ט י	והכרתי רכב מאפרים וסוס מירושלם ונכרתה קשת מלחמה ודבר שלום לגוים ומשלו מים עד ים ומנהר עד אפסי ארץ :
זכריה י א	שאלו מה' מטר בעת מלקוש ה' עשה חזיונים ומטר גשם יתן להם לאיש עשב בשדה :
זכריה יב ד	ביום ההוא נאם ה' אפה כל סוס בתמהון ורכבו בשגעון ועל בית יהודה אפקח את עיני וכל סוס העמים אפה בעורון :
יואל ב כב	אל תיראו בהמות שדי כי דשא נאות מדבר כי עץ נשא פריו תאנה וגפן נתנו חילם :
יואל ב כג	ובני ציון גילו ושמחו בה' אלהיכם כי נתן לכם את המורה לצדקה ניורך לכם גשם מורה ומלקוש בראשון :
יואל ב כד	ומלאו הגרנות בר והשיקו היקבים תירוש ויצהר :
יואל ב כה	ושלמתי לכם את השנים אשר אכל הארבה הנלק והחסיל והגזם חילי הגדול אשר שלחתי בכם :
יואל ד יח	והיה ביום ההוא יטפו ההרים עסיס והגבעות תלכנה חלב וכל אפיקי יהודה ילכו מים ומעין מבית ה' יצא והשקה את נחל השטים :
מיכה ב יב	אסף אסף יעקב כלך סבץ אקבץ שארית ישראל יחד אשימנו פצאן בצרה כעדר בתוך הדברו תהימנה מאדם :
מיכה ד ג	ושפט בין עמים רבים והוכיח לגוים עצמים עד רחוק וכתתו חרבתיהם לאתים וחניתתיהם למזמרות לא ישאו גוי אל גוי חרב ולא ילמדון עוד מלחמה :
מיכה ה ו	והיה שארית יעקב בקרב עמים רבים פטל מאת ה' כרביבים עלי עשב אשר לא יקנה לאיש ולא ייחל לבני אדם :
מיכה ה ז	והיה שארית יעקב בגוים בקרב עמים רבים פאריה בבהמות יצר ככפיר בעדרי צאן אשר אם עבר ורמס וטרף ואין מציל :
מיכה ז יד	רעה עמך בשבטך צאן נחלתך שכני לבדך יצר בתוך פרמל ירעו בשן וגלעד כימי עולם :
נחום ב ג	כי שב ה' את גאון יעקב כגאון ישראל כי בקקום בקקים וזמריהם שחתו :
עמוס ט טו	ונטעתים על אדמתם ולא ינתשו עוד מעל אדמתם אשר נתתי להם אמר ה' אלהיך :
עמוס ט יא	ביום ההוא אקים את ספת דויד הנפלת וגדרתי את פרציהו והרסתי אקים ובניתיקה כימי עולם :

עמוס ט יג	הִנֵּה יָמִים בָּאִים נֹאֵם ה' וְנִגַּשׁ חֹרֶשׁ בִּקְצֵר וְדֶרֶךְ עֲנָבִים בְּמִשַּׁךְ הַזֶּרַע וְהִטִּיפוּ הַהָרִים עָסִיס וְכָל הַגְּבָעוֹת תִּתְמוּגְגֶנָּה :
עמוס ט יד	וְשִׁבְתִּי אֶת שְׁבוֹת עַמִּי יִשְׂרָאֵל וּבְנוּ עָרִים נִשְׁמוֹת וַיֵּשְׁבוּ וְנָטְעוּ כִרְמִים וְשָׂתוּ אֶת יַיִנָם וַעֲשׂוּ גִּנוֹת וְאָכְלוּ אֶת פְּרִיהֶם :
צפניה ג יג	שְׂאֲרִית יִשְׂרָאֵל לֹא יַעֲשׂוּ עוֹלָה וְלֹא יִדְבְּרוּ כֶזֶב וְלֹא יִמְצֵא בְּפִיהֶם לְשׁוֹן תַּרְמִית כִּי הִמָּה יָרְעוּ וְרָבְצוּ וְאִין מִחְרִיד :
תהלים כג ה	תַּעֲרֹךְ לִפְנֵי שְׁלַחַן נֶגֶד צִרְיִי דִּשְׁנָת בְּשֶׁמֶן רֹאשִׁי כוֹסֵי רוֹנָה :
תהלים סה י	פָּקֻדֹת הָאָרֶץ וּתְשׁוּקָהּ רַבַּת תַּעֲשֶׂרָנָה פֶּלֶג אֱלֹהִים מָלֵא מִים תִּכְוֶן דִּגְגָם כִּי כֹן תִּכְיֶנָּה :
תהלים סה יב	עֲטֹרֹת שֹׁנֹת טוֹבֶתֶךָ וּמַעֲגָלֶיךָ יִרְעִפוּ דָּשָׁן :
תהלים סה יד	לִבְשׁוּ כְּרִים הַצֹּאן וְעַמְּקִים יַעֲטֹפוּ בָר יִתְרוֹעְעוּ אֵף יִשִּׁירוּ :
תהלים עב ו	יֵרֵד כְּמָטָר עַל גֹּז כְּרִבִּיבִים זֶרְזִיר אָרֶץ :
תהלים עב טז	יְהִי פֶסֶת בָּר בְּאֶרֶץ בְּרֹאשׁ הָרִים יִרְעֵשׂ כְּלָבָנוֹן פְּרִי וַיִּצִּיצוּ מַעִיר כְּעֶשֶׂב הָאָרֶץ :
תהלים פ יב	תִּשְׁלַח קִצִּירָהּ עַד יָם וְאֵל נָהָר יוֹנְקוֹתֶיהָ :
תהלים פא יז	וַיִּאֲכִילֵהוּ מִחֶלֶב חֶטֶה וּמִצּוֹר דִּבֶּשׂ אֲשַׁבִּיעֶךָ :
תהלים פד ז	עֲלֵבְרִי בַעֲמֶק הַכָּבֵא מַעֲנֶן וְשִׁיתוּהוּ גַם בְּרִכּוֹת יַעֲטָה מוֹרָה :
תהלים צו יב	יַעֲלֹז שָׂדֵי וְכָל אֲשֶׁר בּוֹ אֵז יִרְנְנוּ כָּל עֲצֵי יַעַר :
תהלים קז לז	וַיִּזְרְעוּ שָׂדוֹת וַיִּטְעוּ כִרְמִים וַיַּעֲשׂוּ פְּרִי תְבוּאָה :
תהלים קמו יד	הַשֶּׁם גְּבוּלֶךָ שְׁלוֹם חֶלֶב חֲטִים יִשְׁבִּיעֶךָ :
משלי ג י	וַיִּמְלֵאוּ אֶסְמֶיךָ שֶׁבַע וְתִירוֹשׁ יִקְבֶּיךָ יִפְרָצוּ :
משלי טז כד	צוּף דִּבֶּשׂ אִמְרֵי נֶעֱם מִתּוֹק לִנְפֶשׁ וּמִרְפָּא לְעַצָּם :
משלי כז כה	גֵּלָה חֲצִיר וְנִרְאָה דִּשָּׂא וְנֶאֱסַפּוּ עֲשָׂבוֹת הָרִים :
משלי כז כו	כְּבָשִׁים לְלִבוֹשֶׁךָ וּמַחִיר שָׂדֶה עֲתוּדִים :
משלי כז כז	וְדִי חֶלֶב עֲזִים לְלַחֲמֶךָ לְלַחֵם בֵּיתֶךָ וְחַיִּים לְנַעֲרוֹתֶיךָ :
איוב כא כד	עֲטִינִיו מָלְאוּ חֶלֶב וּמַחַ עֲצֻמוֹתָיו יִשְׁקָה :
שיר השירים ב יב	הַנֶּצְנִים נִרְאוּ בְּאֶרֶץ עֵת הַזִּמְרִיר הַגִּיעַ וְקוֹל הַתּוֹר נִשְׁמַע בְּאַרְצָנוּ :
שיר השירים ב יג	הַתְּאֵנָה חֲנֻטָּה פָּגִיָּה וְהַגִּפְנִים סִמְדָר נָתַנוּ רֵיחַ קוֹמִי <לִכִּי> לָךְ רַעֲיָתִי יָפְתִי וְלִכִּי לָךְ :
שיר השירים ד טז	עוֹרֵי צִפּוֹן וּבּוֹאֵי תִימָן הִפִּיחִי גִנִּי יָזְלוּ בְּשִׁמְיוֹ יִבֹּא דוֹדִי לָגֹנוּ וַיֹּאכֵל פְּרִי מִגְדִּיו :

נחמיה ט כה	וַיִּלָּכְדוּ עָרִים בְּצָרוֹת וְאַדְמָה שְׁמֹנֶה וַיִּירָשׁוּ בְּתִים מְלָאִים כָּל טוֹב בָּרוֹת חֲצוּבִים כְּרָמִים וְזִיתִים וְעֵץ מֵאֵל כָּל לָרֵב וַיֹּאכְלוּ וַיִּשְׁבְּעוּ וַיִּשְׁמִינוּ וַיִּתְעַדְנוּ בְּטוֹבָתָהּ הַגָּדוֹל:
עזרא ט ט	כִּי עֲבָדִים אָנַחְנוּ וּבַעֲבָדְתָנוּ לֹא עֲזָבָנוּ אֱלֹהֵינוּ וַיֵּט עָלֵינוּ חֶסֶד לִפְנֵי מַלְכִי פָּרַס לָתֶת לָנוּ מַחִיָּה לְרוֹמָם אֶת בֵּית אֱלֹהֵינוּ וּלְהַעֲמִיד אֶת חֲרֻבְתֵּנוּ וְלָתֶת לָנוּ גֹדֶר בִּיהוּדָה וּבִירוּשָׁלַם:
דברי הימים א' טז לב	יָרַעַם הָיִם וּמְלוֹאֵז יַעֲלֶץ הַשָּׂדֶה וְכָל אֲשֶׁר בּוֹ:
דברי הימים ב כו י	וַיָּבֹן מִגְדָּלִים בַּמִּדְבָּר וַיַּחֲצֹב בָּרוֹת רַבִּים כִּי מִקְנֶה רֵב הָיָה לוֹ וּבִשְׁפִלָּה וּבְמִישׁוֹר אִפְרִים וְכֹרְמִים בְּהָרִים וּבְכַרְמֶל כִּי אָהַב אֲדָמָה הָיָה:
דברי הימים ב' לא ה	וְכִפְרָץ הַדְּבָר הִרְבּוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל רֹאשִׁית דָּגָן תִּירוֹשׁ וַיִּצְהָר וּדְבַשׁ וְכָל תְּבוּאֹת שָׂדֶה וּמַעֲשֵׂר הַכֹּל לָרֵב הֵבִיאוּ:
	י. מְשָׁלִים
בראשית לו ז	וַהֲנֵה אָנַחְנוּ מֵאֱלֹמִים אֲלֹמִים בְּתוֹךְ הַשָּׂדֶה וַהֲנֵה קָמָה אֶלְמָתִי וְגַם נֶצְבָּה וַהֲנֵה תִסְבֶּינָה אֶלְמָתֶיכֶם וּתִשְׁתַּחֲוֶינָה לְאֶלְמָתִי:
בראשית מא ב	וַהֲנֵה מִן הַיָּאֵר עֹלֶת שֶׁבַע פָּרוֹת יְפוֹת מְרֹאָה וּבְרִיאוֹת בָּשָׂר וַתִּרְעִינָה בְּאַחוּ:
בראשית מא ו	וַהֲנֵה שֶׁבַע שְׁבָלִים דְּקוֹת וּשְׂדוּפוֹת קָדִים צִמְחוֹת אַחֲרֵיהֶן:
בראשית מט יא	אֲסִירִי לִגְפוֹן <עִירָה> עִירוֹ וְלִשְׂרָקָה בְּנֵי אֶתְנֹו כָּפַס בֵּינָן לְבָשׁוּ וּבָדַם עֲנָבִים <סוֹתָה> סוֹתוֹ:
בראשית מט יד	יִשְׁשַׁכַּר חֲמֹר גֶּרֶם רֵבֶץ בֵּין הַמִּשְׁפָּתִים:
במדבר כד ו	כִּנְחָלִים נָטִיו כִּגְנַת עָלִי נָהָר כְּאֶהָלִים נָטַע ה' כְּאֶרְזִים עָלִי מִים:
דברים לב ב	יַעֲרֹף כַּמָּטָר לִקְחִי תֵזֶל כִּטֹּל אֲמָרְתִּי כִשְׁעִירִם עָלִי דָשָׂא וְכִרְבִּיבִים עָלִי עֲשֹׁב:
דברים לב לב	כִּי מִגְפוֹן סָדֵם גִּפְנִים וּמִשְׁדָּמֹת עֲמָרָה עֲנַבְמוֹ עֲנָבֵי רוֹשׁ אֲשַׁפֵּלֶת מְרֹרֶת לָמוֹ:
שופטים ח ב	וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם מָה עָשִׂיתִי עִתָּה כָּכֶם הֲלוֹא טוֹב עָלְלוֹת אִפְרַיִם מִבְּצִיר אֲבִיעֶזֶר:
שופטים ט ט	וַיֹּאמֶר לָהֶם הִזִּית הַחֲדָלְתִּי אֶת דִּשְׁנִי אֲשֶׁר בִּי וְכִבְדּוּ אֱלֹהִים וְאֲנָשִׁים וְהִלַּכְתִּי לְנוּעַ עַל הָעֲצִים:
שופטים ט יא	וַתֹּאמֶר לָהֶם הִתְאַנָּה הַחֲדָלְתִּי אֶת מִתְקִי וְאֶת תִּנּוּבֹתִי הַטּוֹבָה וְהִלַּכְתִּי לְנוּעַ עַל הָעֲצִים:
שופטים ט יג	וַתֹּאמֶר לָהֶם הִנֵּפוֹ הַחֲדָלְתִּי אֶת תִּירוֹשֵׁי הַמִּשְׁמַח אֱלֹהִים וְאֲנָשִׁים וְהִלַּכְתִּי לְנוּעַ עַל הָעֲצִים:
שופטים ט יד	וַיֹּאמְרוּ כָל הָעֲצִים אֶל הָאֲטָד לֵךְ אִתָּה מִלֶּךְ עָלֵינוּ:

שופטים יד יח	וַיֹּאמְרוּ לוֹ אֲנָשֵׁי הָעִיר בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי בְּטָרָם גִּבֹּא הַחֲרָסָה מֵהַמָּתוֹק מִדְּבַשׁ וּמָה עָז מֵאָרִי וַיֹּאמְרוּ לָהֶם לֹיֵלָה חֲרָשְׁתֶּם בְּעִגְלָתִי לֹא מִצֵּאתֶם חֵידָתִי :
מלכים א כב יז	וַיֹּאמְרוּ רֵאִיתִי אֶת כָּל יִשְׂרָאֵל נֹפְצִים אֶל הָהָרִים כִּצְאוֹן אֲשֶׁר אֵין לָהֶם רָעָה וַיֹּאמְרוּ ה' לֹא אֲדֹנִים לָאֱלֹהִים יָשׁוּבוּ אִישׁ לְבֵיתוֹ בְּשָׁלוֹם :
מלכים ב יח כא	עָתָה הִנֵּה בְּטַחַת לָךְ עַל מִשְׁעָנֶת הַקִּנָּה הַרְצוֹץ הַזֶּה עַל מִצְרַיִם אֲשֶׁר יִסְמַךְ אִישׁ עָלָיו וּבֹא בְּכַפּוֹ וּנְקָבָה כֹּן פְּרַעֲהַ מֶלֶךְ מִצְרַיִם לְכָל הַבְּטָחִים עָלָיו :
מלכים ב יט כו	וַיִּשְׁבִּיֶּהוּן קִצְרֵי יָד חֲתוּ וַיִּבְשׁוּ הָיוּ עֹשִׁב שְׂדֵה וִירַק דְּשָׂא חֲצִיר גִּגּוֹת וּשְׂדֵפָה לִפְנֵי קָמָה :
ישעיהו א ח	וְנוֹתְרָה בַּת צִיּוֹן כְּסִכָּה בְּכָרֶם כַּמְלוּנָה בְּמִקְשָׁה כְּעִיר נְצוּרָה :
ישעיהו א ל	כִּי תִהְיוּ כְּאֵלֶּה נִבְלָת עֹלָה וּכְגִנָּה אֲשֶׁר מִים אֵין לָהּ :
ישעיהו ה א	אֲשִׁיכָה נָא לִידידי שִׁירַת דֹּדִי לְכַרְמוֹ כָּרֶם הִזָּה לִידידי בְּקָרְנוֹ בֶּן שָׁמוֹ :
ישעיהו ה ב	וַיַּעֲזָקֶהוּ וַיִּסְקָלֶהוּ וַיִּטְעָהוּ שָׂרֵק וַיִּבֶן מִגְדָּל בְּתוֹכּוֹ וְגַם יָקַב חֲצֵב בּוֹ וַיִּקּוּ לַעֲשׂוֹת עֲנָבִים וַיַּעַשׂ בְּאֲשִׁים :
ישעיהו ה ד	מֵה לַעֲשׂוֹת עוֹד לְכַרְמִי וְלֹא עָשִׂיתִי בּוֹ מְדוּעַ קִוִּיתִי לַעֲשׂוֹת עֲנָבִים וַיַּעַשׂ בְּאֲשִׁים :
ישעיהו ה ה	וַעֲתָה אֹדִיעָה נָא אֶתְכֶם אֶת אֲשֶׁר אָנִי עֹשֶׂה לְכַרְמִי הִסֵּר מְשׁוֹכְתּוֹ וְהִזָּה לְבַעַר פֶּרֶץ גִּדְרוֹ וְהִזָּה לְמִרְמָס :
ישעיהו ה ז	כִּי כָרֶם ה' צִבְאוֹת בֵּית יִשְׂרָאֵל וְאִישׁ יְהוּדָה נָטַע שְׁעִשְׁוּעִיו וַיִּקּוּ לְמִשְׁפָּט וְהִנֵּה מִשְׁפָּח לַצִּדְקָה וְהִנֵּה צִעְקָה :
ישעיהו ה יז	וַרְעוּ כְּבָשִׁים כְּדַבְּרָם וְחֲרָבוֹת מַחִים גָּרִים יֹאכְלוּ :
ישעיהו ט יג	וַיִּכְרַת ה' מִיִּשְׂרָאֵל רֹאשׁ וְזִנְבַּ כֹּפֶה וְאַגְמוֹן יוֹם אֶחָד :
ישעיהו ט יז	כִּי בַעֲרָה כְּאֵשׁ רִשְׁעָה שְׁמִיר נְשִׁית תֹּאכַל וְתִצַּת בְּסִבְכֵי הַיַּעַר וַיִּתְאַבְּכוּ גֵאוֹת עֶשֶׂן :
ישעיהו יא א	וַיֵּצֵא חֲטֹר מִגֹּזַע יֶשִׁי וַנֶּצֶר מִשְׁרָשָׁיו יִפְרָה :
ישעיהו יח ה	כִּי לִפְנֵי קִצְרֵי כְתָם פָּרַח וּבִסֵּר גִּמְלָה יִהְיֶה נֹצֶה וְכִרְתִּי הַזֹּלְזָלִים בַּמִּזְמֹרוֹת וְאֶת הַנְּטִישׁוֹת הַסִּיר הַתִּז :
ישעיהו כד ז	אֲבַל תִּירוֹשׁ אֶמְלֹלָה גִּפּוֹן נֶאֱנָחוּ כָּל שְׂמַחֵי לֵב :
ישעיהו כד כ	נֹזַע תִּנּוּעַ אֶרֶץ כְּשִׁכּוֹר וְהִתְנוֹדְדָה כַּמְלוּנָה וְכָבֵד עָלֶיהָ פִּשְׁעָה וְנִפְלָה וְלֹא תִסִּיף קוֹם :
ישעיהו כז ב	בַּיּוֹם הַהוּא כָּרֶם חֲמָר עֲנוּ לָהּ :
ישעיהו כז ד	חֲמָה אֵין לִי מִי יִתְנַנֵּי שְׁמִיר שִׁית בְּמִלְחָמָה אֶפְשָׁעָה בָּהּ אֲצִיתֶנָּה יַחַד :
ישעיהו כז יב	וְהִזָּה בַּיּוֹם הַהוּא יַחְבֹּט ה' מִשְׁבֵּלֶת הַנֶּהָר עַד נַחַל מִצְרַיִם וְאַתֶּם תִּלְקָטוּ לְאַחַד אֶחָד בְּנֵי יִשְׂרָאֵל :

ישעיהו כח ד	והיתה ציצת נבל צבי תפארתו אשר על ראש גיא שמנים כבכורה בטרם קיץ אשר יראה הראה אותה בעודה בכפו יבלענה :
ישעיהו כח יז	ושמתי משפט לקו וצדקה למשקלת ויעה בךד מחסה כזב וסתר מים ישטפו :
ישעיהו כח כה	הלוא אם שנה פניה והפיץ קצח וכמן יזרק ושם חטה שורה ושערה נסמן וכסמת גבלתו :
ישעיהו כח כז	כי לא בחרוץ יודש קצח ואופן עגלה על כמן יוסב כי במטה יחבט קצח וכמן בשבט :
ישעיהו כט יז	הלוא עוד מעט מזער ושב לבנון לכרמל והכרמל ליצר יחשב :
ישעיהו ל ו	משא בהמות נגב בארץ צרה וצוקה לביא וליש מהם אפעה ושרף מעופף ישאו על כתף עגרים חילהם ועל דבשת גמלים אוצרתם על עם לא יועילו :
ישעיהו מ ז	יבש חציר נבל ציץ כי רוח ה' נשבה בו אכן חציר העם :
ישעיהו מא טו	הנה שמתין למורג חרוץ חדש בעל פיפיות תדוש הרים ותדק וגבעות כמץ תשים :
ישעיהו מא יד	אל תיראי תולעת יעקב מתי ישראל אני עזרתך נאם ה' וגאלך קדוש ישראל :
ישעיהו מב ג	קנה רצוץ לא ישבור ופשטה כהה לא יכבנה לאמת יוציא משפט :
ישעיהו מד ד	וצמחו בבין חציר כערבים על יבלי מים :
ישעיהו מד יד	לכרת לו ארזים ויסקח תרזה ואלון ויאמץ לו בעצי יער נטע ארן וגשם יגדל :
ישעיהו מה ח	הרעיפו שמים ממעל ויחקקים יזלו צדק תפתח ארץ ויפרו ישע וצדקה תצמיח יחד אני ה' בראתיו :
ישעיהו נא ח	כי כבגד יאכלם עש וכצמר יאכלם סס וצדקתי לעולם תהיה וישועתי לדור דורים :
ישעיהו נג ב	ויעל כיונק לפניו וכשרש מארץ צנה לא תאר לו ולא הדר ונראהו ולא מראה ונחמדהו :
ישעיהו נג ז	נגש והוא נענה ולא יפתח פיו כשה לטבח יובל וכרחל לפני גזיזה נאלמה ולא יפתח פיו :
ישעיהו נה א	הוי כל צמא לכו למים ואשר אין לו כסף לכו שברו ואכלו ולכו שברו בלוא כסף ובלוא מחיר יין וחלב :
ישעיהו נה יג	תחת הנעצוץ יעלה ברש <תחת> ותחת הסרפד יעלה הדס והיה לה' לשם לאות עולם לא יכרת :

ישעיהו סג יג	מוליכם בתהמות כסוס במדבר לא יכשלו:
ישעיהו סג יד	כבהמה בבקעה תרד ריח ה' תניחנו כן נהגת עמך לעשות לך שם תפארת:
ישעיהו סה ח	כה אמר ה' באשר ימצא התירוש באשכול ואמר אל תשחיתו כי ברכה בו כן אעשה למען עבדי לבלתי השחית הכל:
ישעיהו סה כה	זאב וטלה ירעו כאחד ואריה כבקר יאכל תבן ונחש עפר לחמו לא ירעו ולא ישחיתו בכל הר קדשי אמר ה':
ירמיהו א יא	ויהי דבר ה' אלי לאמר מה אתה ראה ירמיהו ואמר מקל שקד אני ראה:
ירמיהו ב ב	הלך וקראת באזני ירושלים לאמר כה אמר ה' זכרתי לך חסד נעורך אהבת כלולתיך לכתך אחרי במדבר בארץ לא זרועה :
ירמיהו ב יג	כי שתיים רעות עשה עמי אתי עזבו מקור מים חיים לחצב להם בארות בארות נשברים אשר לא יכלו המים:
ירמיהו ב כג	איך תאמרי לא נטמאתי אחרי הבעלים לא הלכתי ראי דרכך בגיא דעי מה עשית בכרה קלה משרכת דרכיה:
ירמיהו ה י	עלי בשרוטיה ושחתו וכלה אל תעשו הסירו נטישותיה כי לוא לה' המה:
ירמיהו ו ט	כה אמר ה' צבאות עולל יעוללו כגפן שארית ישראל השב ידך בבוצר על סלסלות:
ירמיהו יב י	רעים רבים שחתו כרמי בססו את חלקתי נתנו את חלקת חמדתי למדבר שממה:
ירמיהו טו ז	ואזרם במזרה בשערי הארץ שכלתי אבדתי את עמי מדרכיהם לוא שבו:
ירמיהו יז ח	והיה כעץ שתול על מים ועל יובל ישלח שרשיו ולא <ירא> יראה כי יבא חם והיה עלהו רענן ובשנת בצרת לא ידאג ולא ימיש מעשות פרי:
ירמיהו כג כח	הנביא אשר אתו חלום יספר חלום ואשר דברי אתו ידבר דברי אמת מה לתבן את הבר נאם ה':
ירמיהו כד ג	ויאמר ה' אלי מה אתה ראה ירמיהו ואמר תאנים התאנים הטבות טבות מאד והרעות רעות מאד אשר לא תאכלנה מרע:
ירמיהו כה לו	קול צעקת הרעים ויללת אדירי הצאן כי שדד ה' את מרעיתם :
ירמיהו לא ט	שמעו דבר ה' גוים והגידו באיים ממרחק ואמרו מזרה ישראל יקבצנו ושמרו כרעה עדו:
ירמיהו מט ט	אם בצרים באו לך לא ישארו עוללות אם גנבים בלילה השחיתו דים:
ירמיהו נ ו	צאן אבדות <היה> היו עמי רעיהם התעוים הרים <שובבים> שובבים מהר אל גבעה הלכו שִׁכְחוּ רבצם:

יחזקאל ג ג	וַיֹּאמֶר אֵלַי בֶּן אָדָם בְּטֹנֶךְ תֹּאכַל וּיִמַּעֲיֵךְ תִּמְלֹא אֶת הַמִּגְלָה הַזֹּאת אֲשֶׁר אָנִי נֹתֵן אֵלֶיךָ וְאָכְלָה וְתָהִי בְּפִי כְּדִבְשׁ לְמִתּוֹק :
יחזקאל ז י	הִנֵּה הַיּוֹם הַזֶּה בָּאָה וְיָצְאָה הַצִּפְרָה צָץ הַמָּטָה פָּרַח הַזָּדוֹן :
יחזקאל טו ו	לָכֵן כֹּה אָמַר אֲדֹנָי ה' כְּאֲשֶׁר עָץ הַגֶּפֶן בְּעָץ הַיַּעַר אֲשֶׁר נִתְּנִיו לְאִשׁ לְאָכְלָה כֹּן נִתְּנִי אֶת יֹשְׁבֵי יְרוּשָׁלַם :
יחזקאל טז ז	כְּרִבְבָה כְּצִמְחַח הַשָּׂדֶה נִתְּתִיךָ וְתִרְבִּי וְתִגְדְּלִי וְתִבְאִי בַעֲדֵי עַדְיִים שְׂדִים נִכְנוּ וּשְׁעָרְךָ צִמַּח וְאֶת עֵרֶם וְעָרְיָה :
יחזקאל יז ד	אֶת רֹאשׁ וַיִּקְוֹתֶיךָ קֶטֶף וַיְבִיֵּאֵהוּ אֶל אֶרֶץ כְּנָעַן בְּעִיר רְכָלִים שְׁמוֹ :
יחזקאל יז ה	וַיִּקַּח מִזְרַע הָאֶרֶץ וַיִּתְּנֵהוּ בַשָּׂדֶה זָרַע קֹחַ עַל מִים רַבִּים צִפְצָפָה שְׁמוֹ :
יחזקאל יז ז	וַיְהִי נָשִׁר אֶחָד גָּדוֹל גָּדוֹל כְּנָפָיִם וְרַב נֹצָה וְהִנֵּה הַגֶּפֶן הַזֹּאת כָּפְנָה שְׂרָשִׁיָּה עָלָיו וְדָלִיּוֹתָיו שָׁלַחָה לוֹ לְהַשְׁקוֹת אוֹתָהּ מִעֲרָגוֹת מִטָּעָה :
יחזקאל יז ח	אֶל שָׂדֶה טוֹב אֶל מִים רַבִּים הִיא שְׁתוּלָה לַעֲשׂוֹת עֹנָף וְלִשְׂאֵת פְּרִי לְהִיּוֹת לְגֶפֶן אֲדָרֶת :
יחזקאל יז ט	אָמַר כֹּה אָמַר אֲדֹנָי ה' תִּצְלַח הַלּוֹא אֶת שְׂרָשִׁיָּה וְנִתַּק וְאֶת פְּרִיָּהּ וַיְקוּסֶס וַיִּבֶשׂ כָּל טְרָפִי צִמְחָה תִּיבֶשׂ וְלֹא בִזְרַע גְּדוֹלָה וּבָעַם רַב לְמִשְׁאׁוֹת אוֹתָהּ מִשְׂרָשִׁיָּה :
יחזקאל יז י	וְהִנֵּה שְׁתוּלָה הַתִּצְלַח הַלּוֹא כָגַעַת בָּהּ רוּחַ הַקֳּדִים תִּיבֶשׂ יָבֵשׁ עַל עֲרָגָתָּה צִמְחָה תִּיבֶשׂ :
יחזקאל יז כב	כֹּה אָמַר אֲדֹנָי ה' וְלִקְחֹתִי אֲנִי מִצִּמְרַת הָאֶרֶץ הִרְמָה וְנִתְּתִי מִרְאֵשׁ יִנְקוֹתֶיךָ כִּךְ אֶקְטֹף וְשִׁתְלֹתִי אֲנִי עַל הָר גְּבוּהָ וְתִלּוּל :
יחזקאל יז כג	בְּהָר מְרוֹם יִשְׂרָאֵל אֲשִׁתְּלֶנּוּ וְנִשְׂאָ עֹנָף וְעֵשֶׂה פְרִי וְהִנֵּה לְאֶרֶץ אֲדִיר וְשָׁכְנוּ תַחֲתָיו כָּל צִפּוֹר כָּל כְּנָף בְּצֹל דָּלִיּוֹתֶיךָ תִּשְׁכְּנֶנָּה :
יחזקאל יז כד	וַיִּדְעוּ כָּל עַצֵּי הַשָּׂדֶה כִּי אֲנִי ה' הַשֹּׁפֵלִתִי עָץ גְּבוּהָ הַגְּבִהֹתִי עָץ שָׁפֵל הוֹבִשְׁתִּי עָץ לֹחַ וְהִפְרַחְתִּי עָץ יָבֵשׁ אֲנִי ה' דִּבַּרְתִּי וְעָשִׂיתִי :
יחזקאל יט י	אֲמַנְךָ כְּגֶפֶן בְּדָמְךָ עַל מִים שְׁתוּלָה פְרִיָּהּ וְעֵנֶפֶה הִיָּתָה מִמֵּיִם רַבִּים :
יחזקאל יט יא	וַיְהִיּוּ לָהּ מִטּוֹת עִזִּים אֶל שִׁבְטֵי מִשְׁלֵיִם וְתִגְבְּהָ קוֹמָתוֹ עַל בֵּין עֲבֹתִים וַיִּרְא בְּגִבְהוֹ בְּרַב דָּלִיּוֹתָיו :
יחזקאל כח כד	וְלֹא יִהְיֶה עוֹד לְבֵית יִשְׂרָאֵל סֶלֶוֹן מִמַּאִיר וְקוֹץ מִכָּאֵב מִכָּל סְבִיבֹתָם הַשְּׂאֲטִים אוֹתָם וַיִּדְעוּ כִּי אֲנִי אֲדֹנָי ה' :
יחזקאל לא ג	הִנֵּה אֲשׁוּר אָרְזוּ בְלִבְנוֹן יָפָה עֹנָף וְחֹרֶשׁ מִצֹּל וּגְבוּהָ קוֹמָה וּבֵין עֲבֹתִים הִיָּתָה צִמְרָתוֹ :
יחזקאל לד ג	אֶת הַחֲלָב תֹּאכְלוּ וְאֶת הַחֶמֶר תִּלְבָּשׁוּ הַבְּרִיָּאָה תִּזְבְּחוּ הַצֹּאֵן לֹא תִרְעוּ :

יחזקאל לד י	כֹּה אָמַר אֲדֹנָי ה' הִנְנִי אֶל הָרָעִים וְדִרְשָׁתִי אֶת צֹאנִי מִיָּדָם וְהִשְׁבֵּיתִים מִרְעוֹת צֹאן וְלֹא יִרְעוּ עוֹד הָרָעִים אוֹתָם וְהִצַּלְתִּי צֹאנִי מִפִּיָּהֶם וְלֹא תִהְיֶינָה לָהֶם לְאֻכָּלָה:
יחזקאל לד יד	בְּמִרְעָה טוֹב אֶרְעָה אֹתָם וּבְהָרֵי מְרוֹם יִשְׂרָאֵל יִהְיֶה נֹהֵם שֵׁם תִּרְבֹּצָנָה בְּנֹה טוֹב וּמִרְעָה שָׁמֶן תִּרְעֶינָה אֶל הָרֵי יִשְׂרָאֵל:
יחזקאל לד יז	וְאֵתָנָה צֹאנִי כֹה אָמַר אֲדֹנָי ה' הִנְנִי שֹׁפֵט בֵּין שֶׁה לָשֶׁה לְאֵילִים וְלַעֲתוּדִים:
יחזקאל לד כג	וְהִקְמַתִּי עֲלֵיהֶם רָעָה אֶחָד וְרָעָה אֶתְהֶן אֶת עַבְדֵי דְוִיד הוּא יִרְעָה אֹתָם וְהוּא יִהְיֶה לָהֶן לְרָעָה:
יחזקאל לו ו	לָכֵן הִנְבֵּא עַל אֲדֻמָּת יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ לַהֲרִים וְלִגְבְּעוֹת לְאִפְיָקִים וְלִגְאִיּוֹת כֹּה אָמַר אֲדֹנָי ה' הִנְנִי בִקְנָאֲתִי וּבִחְמַתִּי דִּבְרַתִּי נַעַן כְּלַמַּת גּוֹיִם נִשְׁאֲתָם:
הושע ג א	וַיֹּאמֶר ה' אֵלַי עוֹד לֹךְ אֲהַב אִשָּׁה אֲהַבְתָּ רַע וּמִנְאֻפֶּת כָּאֲהַבְתָּ ה' אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְהֵם פְּנִים אֶל אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְאֲהַבִּי אֲשִׁישִׁי עֲנָבִים:
הושע ד טז	כִּי כִפְרָה סִכְרָה סִכְרָה יִשְׂרָאֵל עָתָה יִרְעֶם ה' כְּכַבֵּשׁ בְּמִרְחָב:
הושע ו ג	וְנִדְעָה נִרְדְּפָה לְדַעַת אֶת ה' כְּשֹׁחַר נָכוֹן מוֹצְאוֹ וְיָבוֹא כְּגֶשֶׁם לָנוּ כְּמִלְקוֹשׁ יוֹרֵה אֶרֶץ:
הושע ז ד	כֹּלֶם מִנְאֻפִּים כְּמוֹ תַנּוּר בַּעֲרָה מֵאֻפָּה יִשְׁבּוֹת מַעִיר מְלוּשׁ בִּצְקָ עַד חֲמַצְתּוֹ:
הושע י ד	דִּבְרוּ דְבָרִים אֵלוֹת שׁוּא כֶּרֶת בְּרִית וּפְרַח כְּרֹאשׁ מִשְׁפָּט עַל תִּלְמִי שְׂדֵי:
הושע י יא	וְאִפְרַיִם עֲגָלָה מִלְמַדָּה אֲהַבְתִּי לְדוֹשׁ וְאֲנִי עֲבַרְתִּי עַל טוֹב צִנְאוֹרָה אֲרָפִיב אִפְרַיִם יִחְרוֹשׁ יְהוּדָה יִשְׁדָּד לֹו יַעֲקֹב:
הושע יד ו	אֲהִיָּה כִטֹּל לְיִשְׂרָאֵל יִפְרַח כְּשׁוֹשְׁנָה וַיֵּן שְׂרָשָׁיו כְּלָבָנוֹן:
הושע יד ז	יֵלְכוּ יִנְקוּתָיו וַיְהִי כִזְיֹת הוֹדוֹ וְרִיחַ לוֹ כְּלָבָנוֹן:
הושע יד ט	אִפְרַיִם מַה לִּי עוֹד לַעֲצָבִים אֲנִי עֲנִיתִי וְאֲשׁוּרְנוֹ אֲנִי כְּבוֹשׁ רַעְיוֹן מִמֶּנִּי פָרִיךְ נִמְצָא:
זכריה ח יב	כִּי זָרַע הַשָּׁלוֹם הִגֵּפֶן תִּתֵּן פְּרִיָּה וְהָאֶרֶץ תִּתֵּן אֶת יְבוּלָהּ וְהַשָּׂמִים יִתְּנוּ טֶלֶם וְהִנְחַלְתִּי אֶת שְׂאֵרֵית הָעָם הַזֶּה אֶת כָּל אֵלָה:
זכריה ט יז	כִּי מַה טוֹבוֹ וּמַה יָּפִיו דָּגָן בַּחוּרִים וְתִירוֹשׁ יְנוּבָב בְּתֵלוֹת:
זכריה יא א	פֶּתַח לְבָנוֹן דִּלְתֵיךְ וְתֹאכַל אֵשׁ בְּאֶרֶזֶיךָ:
זכריה יא ב	הִילַל בְּרוֹשׁ כִּי נָפַל אֶרֶז אֲשֶׁר אֲדָרִים שִׁדְדוּ הִילְלוּ אֱלֹהֵי בֶשֶׁן כִּי יָרַד יַעַר <הַבְּצוֹר> הַבְּצִיר:
זכריה יא ז	וְאֶרְעָה אֶת צֹאן הַהֲרָגָה לָכֵן עֲנִי הַצֹּאן וְאֶקַּח לִי שְׁנֵי מִקְלוֹת לְאֶחָד קָרָאתִי נָעַם וּלְאֶחָד קָרָאתִי חֲבָלִים וְאֶרְעָה אֶת הַצֹּאן:
יואל א ז	שֵׁם גִּפְנִי לְשִׁמְהָ וְתִאֲנַתִּי לְקִצְפָּה חֲשֹׁף חֲשֹׁפָה וְהַשְׁלִיךְ הַלְבִּינוֹ שְׂרִיגִיָּה:

יואל ב ד	כְּמֵרָאָה סוֹסִים מְרָאָהוּ וּכְפָרְשִׁים בֶּן יְרוּצוֹן :
מיכה ז א	אֶלְלִי לִי כִי הֵייתִי כְּאֶסְפִּי קִיץ כְּעֵלְלֶת בְּצִיר אִין אֶשְׁכּוֹל לֶאֱכֹל בְּכוֹרָה אוֹתָהּ נִפְשִׁי :
נחום ג ב	קוֹל שׁוֹט וְקוֹל רֹעֵשׂ אוֹפֵן וְסוֹס דְּהֵר וּמִרְכָּבָה מְרַקְדָּה :
נחום ג טז	הֲרַבִּית רַכְלִיךְ מִכּוֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם יִלָּק פֶּשֶׁט וְיַעֲף :
תהלים א ג	וְהִזֵּה כְּעֶץ שְׁתוּל עַל פִּלְגֵי מַיִם אֲשֶׁר פָּרִיו יִתֵּן בְּעֵתוֹ וְעִלְהוּ לֹא יִבּוֹל וְכָל אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה יִצְלִיחַ :
תהלים א ד	לֹא כֵן הִרְשָׁעִים כִּי אִם כְּמֶץ אֲשֶׁר תִּדְפְּנוּ רוּחַ :
תהלים כג ב	בְּנֵאוֹת דָּשָׁא יִרְבִּיצֵנִי עַל מֵי מְנַחוֹת וְיִנְהַלֵּנִי :
תהלים מב ב	כְּאֵיל תַּעֲרֹג עַל אֶפְיָקִי מַיִם בֶּן נִפְשִׁי תַעֲרֹג אֵלַיךְ אֱלֹהִים :
תהלים מד יב	תִּתְּנֵנִי כְּצֶאֱנָן מֵאֲכָל וּבְגוּזִים זָרִיתֵנִי :
תהלים נח י	בְּטָרֶם יִבְיֵנוּ סִירְתִּיכֶם אֶטֶד כְּמוֹ חֵי כְמוֹ חֲרוֹן יִשְׁעֵרְנוּ :
תהלים עג ז	יָצָא מִחֶלֶב עֵינַימוּ עָבְרוּ מִשְׁפִּיּוֹת לֵבָב :
תהלים עח נב	וַיִּסַּע כְּצֶאֱנָן עֲמוֹ וַיִּנְהָגֶם כְּעֶדֶר בַּמִּדְבָּר :
תהלים עח עא	מֵאַחֵר עָלוֹת הִבִּיאוּ לְרַעוֹת בִּנְעֻקֵּב עֲמוֹ וּבִישְׁרָאֵל נִחְלָתוֹ :
תהלים עט יג	וְאֶנְחֵנוּ עִמָּךְ וְצֶאֱנָן מִרְעִיתֶךָ נוֹדָה לָךְ לְעוֹלָם לְדֹר וְדֹר נִסְפָּר תִּהְלָתֶךָ :
תהלים פ ט	גִּפְּן מִמְצָרִים תִּסְיַע תִּגְרֹשׁ גּוֹיִם וְתִטְעֶהָ :
תהלים פ טז	וְכִנְהָ אֲשֶׁר נִטְעָה יִמִּינֶךָ וְעַל בֶּן אֲמֻצָּתָה לָךְ :
תהלים פ יא	כְּסוּ הָרִים צִלָּה וְעֲנַפֶּיהָ אֲרֻזֵי אֵל :
תהלים צ ו	בִּבְקָר יִצִּיץ וְחֶלֶף לָעָרֵב יִמּוֹלֵל וְיִבֹּשׁ :
תהלים צב יג	צָדִיק כְּתֹמֶר יִפְרַח כְּאֶרֶז בִּלְבָנוֹן יִשְׁגָּה :
תהלים צה ז	כִּי הוּא אֱלֹהֵינוּ וְאֶנְחֵנוּ עִם מִרְעִיתוֹ וְצֶאֱנָן יָדוּ הַיּוֹם אִם בָּקְלוּ תִשְׁמָעוּ :
תהלים קב ה	הוֹכֵחַ כְּעֹשֶׂב וַיִּבֹּשׁ לִבִּי כִי שָׁכַחְתִּי מֵאֲכָל לֶחֶמִי :
תהלים קז מא	וַיִּשְׁגֹּב אֲבִיוֹן מַעוֹנִי וַיִּשָּׂם כְּצֶאֱנָן מִשְׁפָּחוֹת :
תהלים קיד ד	הִהְרִים רָקְדוּ כְּאֵילִים גִּבְעוֹת כְּבִנֵי צֶאֱנָן :
תהלים קיח יב	סְבוּנֵי כְדָבוּרִים דָּעֲכוּ כְּאֵשׁ קוֹצִים בְּשֵׁם ה' כִּי אֲמִילָם :
תהלים קיט קעו	תַּעֲיִתִי כְּשֹׁה אֲבִיד בִּקְשׁ עֲבָדְךָ כִּי מִצּוֹתֶיךָ לֹא שָׁכַחְתִּי :
תהלים קכח ג	אֲשֶׁתְּךָ כְּגִפְּן פִּרְיָהּ בִּירְכָתִי בֵיתְךָ בְּנִיךָ כְּשִׁתְּלִי זִיתִים סְבִיב לְשִׁלְחָנְךָ :
תהלים קכט ג	עַל גְּבִי חֲרָשׁוֹ חֲרָשִׁים הֶאֱרִיכוּ <לַמַּעֲנוֹת> לְמַעֲנִיתָם :
תהלים קכט ז	שָׁלֹא מִלֵּא כְּפֹ קוֹצֶר וְחֻצְנוֹ מַעֲמָר :
משלי ה ג	כִּי נִפְתָּ תִטְפְּנָה שִׁפְתֵי זָרָה וְחֶלֶק מִשְׁמֹן חֲכָה :
משלי יא כו	מִנֵּעַ בָּר יִקְבְּהוּ לְאוֹם וּבִרְכָּה לְרֹאשׁ מִשְׁבִּיר :
משלי יב י	יודֵעַ צָדִיק נִפְשׁ בְּהֻמָּתוֹ וְרַחֲמֵי רִשְׁעִים אֲכַזְרִי :

משלי יד ד	בְּאֵין אֲלָפִים אָבוּס בָּר וְרַב תְּבוּאוֹת בְּכַח שׁוֹר :
משלי טז טו	בְּאוֹר פְּנֵי מֶלֶךְ חַיִּים וּרְצוֹנוֹ כָּעַב מִלְקוֹשׁ :
משלי יח כ	מִפְּרִי פִי אִישׁ תִּשְׁבַּע בְּטֶנוֹ תְּבוּאַת שְׁפָתָיו וְשִׁבַּע :
משלי כד יג	אָכַל בְּנֵי דָבֶשׁ כִּי טוֹב וְנִפְת מְתוֹק עַל חֶפֶץ :
משלי כד לא	וַחֲנָה עָלָה כָּלוּ קַמְשָׁנִים כְּסוּ פָּנָיו חֲרָלִים וַגִּדֵּר אֲבָנָיו נִהְרָסָה :
משלי כה יא	תְּפוּחֵי זָהָב בְּמִשְׁכִּיּוֹת כְּסוֹף דָּבָר דָּבָר עַל אִפְּנָיו :
משלי כה יג	כְּצִנֹּת שֶׁלֶג בְּיוֹם קָצִיר צִיר נֶאֱמָן לְשַׁלְּחֹוֹ וְנִפֶּשׁ אֲדָנָיו יָשִׁיב :
משלי כו א	כְּשֶׁלֶג בְּקִיץ וְכַמָּטָר בְּקָצִיר כֵּן לֹא נֶאֱמָה לְכִסִּיל כְּבוֹד :
משלי כו ג	שׁוֹט לְסוּס מֶתֵג לַחֲמוֹר וְשִׁבֵּט לָגוֹ כְּסִילִים :
משלי כו ט	חוֹם עָלָה בְּיַד שְׁכּוֹר וּמִשָּׁל בְּפִי כְּסִילִים :
משלי כז ז	נֶפֶשׁ שִׁבְעָה תְּבוּס נִפְת וְנֶפֶשׁ רַעֲבָה כָּל מֵר מְתוֹק :
משלי כז יח	נָצַר תֵּאֱמָנָה יֹאכֵל פְּרִיָּה וְשֹׁמֵר אֲדָנָיו יִכְבֹּד :
משלי כז כג	יָדַעַ תִּדַּע פְּנֵי צֹאנֶךָ שִׁית לִבְךָ לַעֲדָרִים :
איוב ה כו	תְּבוּא בְּכֹלֶח אֱלִי קִבֵּר כַּעֲלוֹת גְּדִישׁ בָּעֵתוֹ :
איוב ו ה	הִינֵהֱק פָּרָא עָלֵי דָשָׂא אִם יִגָּעָה שׁוֹר עַל בְּלִילוֹ :
איוב ו טו	אֲחִי בִגְדוֹ כְּמוֹ נָחַל כַּאֲפִיק נְחָלִים יַעֲבְרוּ :
איוב ח יא	הִיגָאָה גִּמָּא בְּלֹא בִצָּה יִשְׁגָּה אָחוֹ בְּלִי מַיִם :
איוב ח יז	עַל גַּל שְׁרָשׁוֹ יִסְבְּכוּ בֵּית אֲבָנִים יַחֲזָה :
איוב י י	הֵלֹא כְחֹלֵב תִּתִּיכֵנִי וְכִגְבִּנָה תִּקְפִּיאֵנִי :
איוב יג כה	הַעֲלָה נִדָּף תַּעֲרוֹץ וְאֵת קֶשׁ יִבֵּשׁ תִּרְדֹּף :
איוב יד ז	כִּי יֵשׁ לַעֲץ תִּקְוָה אִם יִכְרֹת וְעוֹד יַחֲלִיף וְיִנְקֶתוּ לֹא תִחַדָּל :
איוב כא יח	יִהְיוּ כְתִבָּן לִפְנֵי רוּחַ וְכִמָּץ גִּנְבָתוֹ סוּפָה :
איוב כד יא	בֵּין שׁוֹרֵתָם יִצְהִירוּ יְקָבִים דָּרְכוּ וַיִּצְמָאוּ :
איוב כט כג	וַיִּחַלוּ כַּמָּטָר לִי וּפִיָּהֶם פָּעְרוּ לְמִלְקוֹשׁ :
איוב לא לח	אִם עָלֵי אֲדָמָתִי תִּזְעַק וַיִּחַד תִּלְמִיָּה יִבְקִיוֹן :
איוב מא יט	יַחֲשֹׁב לְתִבְּו בְּרָזָל לַעֲץ רִקְבוֹן נְחוּשָׁה :
איוב מא כא	קָשׁ נְחֹשְׁבוֹ תוֹתַח וַיִּשְׁחַק לְרַעַשׁ בִּידוֹן :
שיר השירים א יד	אֲשָׁכַל הַכֶּפֶר דִּוְדִי לִי בְּכַרְמִי עֵין גְּדִי :
שיר השירים ב א	אֲנִי חִבַּצְלַת הַשָּׁרוֹן שׁוֹשַׁנַּת הָעֵמָקִים :
שיר השירים ב ב	כְּשׁוֹשַׁנָּה בֵּין הַחוֹחִים כֵּן רַעֲיָתִי בֵּין הַבָּנוֹת :
שיר השירים ד א	הֵנָּה יָפָה רַעֲיָתִי הֵנָּה יָפָה עֲיִנֶיךָ יוֹנִים מִבְּעַד לְצִמְתֶּךָ שְׁעָרֶךָ כְּעִדֵּר הָעֵזִים שְׁגָלְשׁוֹ מֵהָר גִּלְעָד :

שיר השירים ד ב	שניד כַּעֲדָר הַקְּצוּבוֹת שְׁעָלוּ מִן הַרְחָצָה שְׂכָלָם מִתְאַיְמוֹת וְשִׁכְלָה אֵין בָּהֶם :
שיר השירים ד יא	נִפְתַּת תִּטְפְּנָה שְׁפָתוֹתֶיךָ כֶּלֶה דְּבִשׁ וְחִלְבַּת תַּחַת לְשׁוֹנֶיךָ וְרִיחַ שְׁלִמְתֶּיךָ כְּרִיחַ לְבָנוֹן :
שיר השירים ד יב	גֵּן נָעוּל אַחֲתֵי כֶּלֶה גֵּל נָעוּל מִעֵין חֲתוּם :
שיר השירים ד יג	שְׁלַחֲךָ פְּרָדִים רְמוּנִים עִם פְּרִי מִגְדִּים כְּפָרִים עִם נֶרְדִּים :
שיר השירים ד טו	מִעֵין גָּנִים בָּאָר מִים חַיִּים וְנִזְלִים מִן לְבָנוֹן :
שיר השירים ה יב	עֵינָיו פְּיוֹנִים עַל אֶפְיָקִי מִים רַחְצוֹת בְּחִלְבַּת יִשְׁבוֹת עַל מְלֹאת :
שיר השירים ה יג	לְחִזּוֹ כְּעָרוֹנָת הַבֶּשֶׁם מִגְדָּלוֹת מְרַקְחִים שְׁפָתוֹתָיו שׁוֹשְׁנִים נִטְפוֹת מוֹר עֹבֵר :
שיר השירים ו ו	שניד כַּעֲדָר הַרְחִלִים שְׁעָלוּ מִן הַרְחָצָה שְׂכָלָם מִתְאַיְמוֹת וְשִׁכְלָה אֵין בָּהֶם :
שיר השירים ז ה	צִנְאָרְךָ כְּמִגְדָּל הַשֵּׁן עֵינֶיךָ בְּרִכּוֹת בְּחִשְׁבוֹן עַל שַׁעַר בַּת רַבִּים אַפֶּךָ כְּמִגְדָּל הַלְּבָנוֹן צוּפָה פָּנֵי דְמָשֶׁק :
שיר השירים ז ו	רֹאשֶׁךָ עָלֶיךָ כְּכַרְמֶל וְדֹלֶת רֹאשֶׁךָ כְּאַרְגָּמָן מֶלֶךְ אֲסוּר בְּרִהְטִים :
איכה ג יט	זָכַר עֲנִי וּמְרוּדִי לַעֲנָה נְרָאשׁ :
דניאל יא ז	וְעָמַד מִנְצָר שְׂרָשִׁיָּה כִּנּוּ וְנִבֵּא אֶל הַחִיל וְנִבֵּא בְּמַעוֹז מֶלֶךְ הַצָּפוֹן וְעָשָׂה בָהֶם וְהַחֲזִיק :
דברי הימים א' כא יז	וַיֹּאמֶר דָּוִיד אֶל הָאֱלֹהִים הֲלֹא אָנִי אָמַרְתִּי לְמִנּוֹת בָּעָם וְאָנִי הוּא אֲשֶׁר חֲטָאתִי וְהִרַע הִרְעוֹתִי וְאֵלֶּה הַצָּאֵן מֶה עָשׂוּ ה' אֱלֹהֵי תְהִי נָא יָדְךָ בִּי וּבְבֵית אָבִי וּבְעַמֶּךָ לֹא לְמַגָּפָה :
דברי הימים ב' כה יח	וַיִּשְׁלַח יוֹאָשׁ מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל אֶל אֲמַצְיָהוּ מֶלֶךְ יְהוּדָה לֵאמֹר הַחוּם אֲשֶׁר בִּלְבָנוֹן שָׁלַח אֶל הָאֲרָז אֲשֶׁר בִּלְבָנוֹן לֵאמֹר תִּנֶּה אֶת בֵּיתְךָ לְבָנִי לְאִשָּׁה וְתַעֲבֹר חֵית הַשָּׂדֶה אֲשֶׁר בִּלְבָנוֹן וְתִרְמָסֵּם אֶת הַחוּם :

חלק ב' המחקר החקלאי בימינו

המחקר החקלאי ותרומתו בשבעת המינים

המחקר המדעי בשבעת המינים בישראל, תוך שימוש במיטב הטכניקות מתחומי הגנטיקה, הפיסיולוגיה והאגרוטכניקה הוביל לתוצאות חשובות ביותר. נזכיר אך סימני דרך מובהקים לגישות והישגים בתחום זה: יצירת זני חיטה בעלי קומה נמוכה יחסית, העמידים לרביצה ובעלי כושר אפיה גבוה ע"י ד"ר יעקב אפרת ז"ל, פיתוח טכנולוגיה של תרבית רקמה (אמבריוגנזה) לריבוי כמותי של חטרי תמר ע"י ד"ר עודד ראובני ז"ל, יצירת זני זית המותאמים לממשק 'סופר-אינטנסיבי' ובעיקר התאמה למסיק מכני (בעזרת מנערת), ובתחום הטכנולוגי נציג כדוגמה גישה נועזת להאבקת-הפריית התמרים ע"י מטוס. אלו ועוד.

בכלל המינים נעשית עבודה חלוצית מתמדת ליצירת זנים חדשים תוך החדרת עמידות גנטית נגד מגוון מחלות. במקצוע ההשבחה, מקובל לבצע הכלאות רבות בין זנים שונים כדי להעביר תכונות חשובות אל זני היעד. כתוצאה מהכלאות שכאלו מרחיבים את הבסיס הגנטי של המין, עמו עובדים ונפרש לפנינו מגוון רחב של צאצאים, או חומר גנטי שממנו ניתן לברור, לבצע סלקציה לטיפוסי צמח מבוקשים. במהלך הכלאות בין צמחים שונים מעבירים אנו אבקה מהאבקנים של צמח מסוים אל הצלקות שבחלק הנקבי של צמח אחר, כאשר לכל מין מנגנון הפרייה ייחודי.

פרק א' החיטה והשעורה

החיטה והשעורה מייצגות את משפחת הדגניים, כאשר החיטה הינה הגידול החשוב ביותר כמזון בסיסי, ואילו השעורה מצויה במקום הרביעי בחשיבותו במשק העולמי, לאחר חיטה, אורז ותירס. בעברנו תרמה החיטה אף לעבודת המקדש כמנחת קמח או סולת לכל מגוון הקורבנות, ופְּלִיטֵי חיטה מהוות סמל ליבול מוצלח.

מכאן להבהרה קצרה ביסודות הגנטיקה: לכל מין מספר כרומוזומים בסיסי X המאפיין את **הגנום** ומכונה גם מצב הפלואידי. מספר בסיסי זה מצוי בתאי המין ובעולם הצומח בגרגרי האבקה ובביציות. מינים שעברו שינויים התפתחותיים במהלך האבולוציה, או שינויים מלאכותיים להגדלת מספר הכרומוזומים, מהמספר הבסיסי $2X$ ל- $3X$, $4X$, ו- $6X$ נושאים את הכינוי דיפלואידים, טריפלואידים, טטרפלואידים והקספלואידים בהתאמה.

חיטת הלחם (תמונות עמ' 84-86), בשונה מהשעורה שכל זניה התרבותיים דיפלואידים, עברה שינויים אבולוציוניים שהובילו להיותה בעלת שלושה גנומים (הקסאפלואידית), וזאת בנוסף למינים דיפלואידים וטטרפלואידים כמו חיטת הפסטה שקיימים בתוך סוג החיטה. בנוסף קיימת בחיטה התייחסות למספר הזרעים בשיבולית, ומכאן טיפוסים חד, דו עד 7 גרגרים לשיבולית. חיטת הלחם הינה כאמור הקספלואידית וכן גם חיטת הפֶּסְמִין, הסֶפֶלְטָה (Spelta), אשר מקמחה מקבלים את לחם הפֶּסְמִין. חיטה זו קדמה התפתחותית לחיטת הלחם המודרנית משום שלזרעיה צמודים עדיין מוצים וגלומות, מה שמחייב דיש מיוחד. אפיון נוסף בחיטה ובשעורה קשור למערך השיבוליות על ציר השבולת. לעומת דו-טוריות בחיטה, בשעורה יש גם שיבולים שש טוריות. ברוב זני החיטה נפרדים הזרעים בנקל ממעטפת המוצים בתהליך הדיש, וברוב זני השעורה המוצים מעורים בזרע.

ישראל, כחלק מאזור "הסהר הפורה", מהווה מרכז, מוצא ותפוצה של הדגניים, ומכאן שהיא בעלת מאגר גנטי ומקור חשוב לעמידויות נגד מחלות שונות. חיטת הבר הדו-גרגרית, "אם החיטה", אשר נמצאה ע"י אהרון אהרונסון, תרמה עמידות נגד מחלה עולמית, החלדון הצהוב. בדומה, חיטת בר עם גרגר אחד בשיבולית, נמצאה כ"אב" המוצא של החיטה בשל תרומתה למין התרבותי את הגנום הבסיסי (AA), המכיל שבעה זוגות כרומוזומים, ועדיין משמשת זו מקור מזון כדיסות. החיטה בימי המקרא מיוחסת למין הטטרפלואידי, החיטה הדו גרגרית-תרבותית. מחיטת הלחם ההקספלואידית מבקשים בימינו רמת חלבון גבוהה כאשר לחלבון הגלוטן, כמותו ואיכותו חשיבות רבה באפיית הלחם. כמו כן נדרשת עמידות למחלות וקמה ללא רביצה המתאימה לקציר מכני. תוך שימוש בחומר גנטי ננס וחצי ננס שיצר נורמן בורלוג, אבי 'המהפכה הירוקה' וחתן פרס נובל לשלום, נוצרו בעולם ובישראל בקצב מתמיד זני איכות לאפיה, עמידים למחלות שונות ולרביצה. זנים אלו הובילו להכפלה עד לשילוש היבול בארצות שנמצאו על סף רעב, וזאת בשל יתרונם ביבול איכותי, הענותם לדישון חנקני ובהם אין רביצה.

להשבחת החיטה משתמשים בימינו בשיטות מתקדמות, כמו למשל יצירת הפלואידים והכפלת הכרומוזומים, שיטה המקצרת בשנים את מסלול ההשבחה. בשיטה זו יוצרים מכלוא (בן כלאיים), דור ראשון בין הזן התרבותי-הקספלואידי שהוא הזן המסחרי, לבין מקור גנטי מן החיטה, בעל תכונה אותה מבקשים לצרף אל הזן המסחרי. את צמחי המכלוא מאביקים עם אבקה זרה ומסוג שונה, כאבקת תירס שאינה מסוגלת להפריה ולכן הצאצאים המתקבלים הינם הפלואידים. בצמחים אלו שחלקם נושאים את התכונה החדשה מכפילים את הכרומוזומים לקבלת צמחים הקסאפלואידים שאינם מתפצלים גנטית בדור הבא. צמחים אלו עוברים ברור, סלקציה לנוכחות התכונה החדשה וכל פרט שכזה מהווה פוטנציאל לזן חדש. בשיטה זו מתקיים קיצור דרך מאחר ואין צורך בהמתנה למספר דורות ושנים של ברור כדי להגיע לדור צמחים בעל אחידות הנדרשת בזן החדש.

השעורה פחותה מהחיטה בערכה התזונתי ומחירה כמחצית ממחיר החיטה וממנה מייצרים לחם פשוט, זול, לחם דל בערכו כלחם קלי. השעורה גם שימשה במקדש למנחת קנאות כדי לטהר אשת איש החשודה בניאוף. למרות יוקרתה הנמוכה ביחס לחיטה, זכתה השעורה לשמש כעומר ראשית התבואה למחרת חג הפסח וזאת בשל בכירותה, מבשילה כחודש ימים לפני החיטה ולכן נקראת גם אביב "...כי השערה אביב..." (תמונות עמ' 85). לשעורה שונות גנטית רחבה ומבחינה אקולוגית מצטיינת היא במערכת שרשים יחודית החודרת בקצב מהיר לעומק כ-1.5 מטר, ומכאן

יתרונה על החיטה בניצול אזורים שוליים שעל גבול הבצורת.

בסיוע אדמיניסטרציה מסודרת אוחסנו מוצרי הדגניים ובעיקר חיטה ושעורה באוצרות "וְאֶזְכְּרָה עַל אוֹצְרוֹת שְׁלֵמָיָה הַכֹּהֵן וְצִדּוֹק הַסּוֹפֵר..." (נחמיה יג יג). ובמקום נוסף "וְעַל אוֹצְרוֹת הַמֶּלֶךְ עֲזָמֹת בֶּן עֲדִיאל וְעַל הָאוֹצְרוֹת בְּשָׂדֵה בְּעָרִים וּבְכַפָּרִים וּבְמִגְדָּלוֹת הַחוּצוֹת בֶּן עֲזַיָּהוּ" (דברי הימים א' כז כה).

החיטה והשעורה מקימות הפריה עצמית ומכאן האחידות בנוף הקמה בשדות. הטכנולוגיה חדרה במלא כוחה אל הדגניים כאשר הקומבין (עמ' 84) מחליף באחת את הפעילות ה"קלאסית" המתוארת לפרטיה דלהלן:

- א. ... מִהֲחֵל חֲרִמֶשׁ בְּקֶמֶה... דברים טז ט
- ב. שְׁלַחוּ מִגֵּל כִּי בָשָׁל קֶצִיר... יואל ד יג
- ג. ... וְהִשִּׁיג לָכֶם דִּישׁ אֶת בְּצִיר... ויקרא כז ה
- ד. יִהְיוּ כְּתֻבִּים לִפְנֵי רוּחַ וְכַמֶּץ גָּנְבְתוּ סוּפָה. איוב כא יח
- ה. וּמִלְאוּ הַגִּרְנוֹת בָּר... יואל ב כד
- ו. ...הנה הוא זָרָה את גִּרְנֵן הַשְּׁעָרִים הַלֵּילָה...רות ג ב
- ז. וְאַזְכֶּם בְּמִזְרָה...ירמיהו טו ז
- ח. ...וְגִדְעוּן בְּנוֹ חֲבֵט חֲטִיִּם בְּגֵת...שופטים ו יא
- ט. ... וְאַרְגֵּן דִּשׁ חֲטִיִּם...דברי הימים א' כא כ
- י. שְׁלֵא מִלֵּא כְּפוֹ קוֹצֵר וְחִצְנוֹ מְעַמֵּר...תהלים קכט ז
- יא. ...אַלְקָטָה נָא וְאַסְפֹּתִי בְּעִמְרִים...רות ב ז

דומה שאחד עשרה האיזכורים הנ"ל מול הקומבין מציגים נאמנה את המרחק והקידמה הטכנולוגית-חקלאית מתמול שלשום לימינו.

” וַחַג שְׁבַעַת תַּעֲשֶׂה לָךְ בְּכוֹרֵי קִצִּיר חֲטִיטִים... ” (שמות לד כב)

קומביין קוצר בשדה חיטה

שיבולי חיטה

מבחן ראשוני של זני חיטה

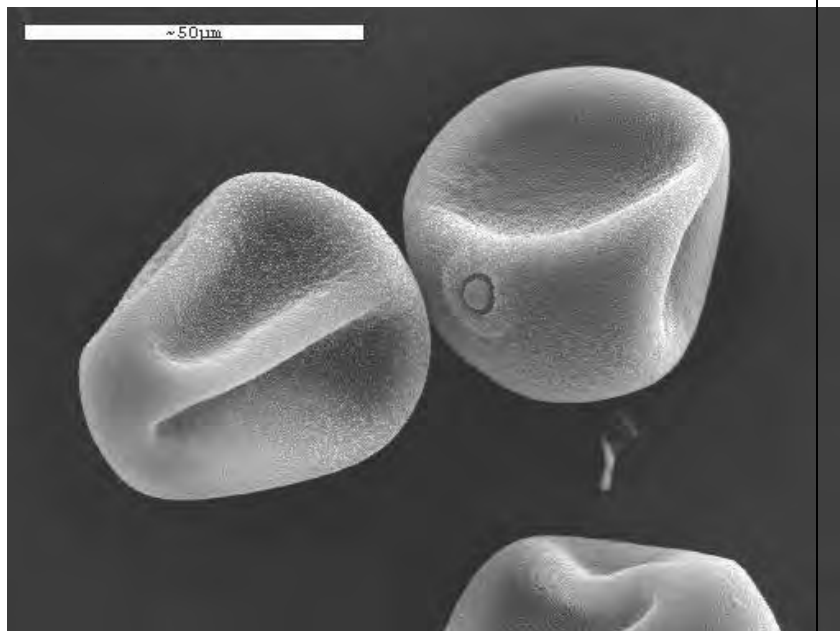
זן חיטה ללא מלענים

שבולים:
חיטה מימין ושעורה משמאל

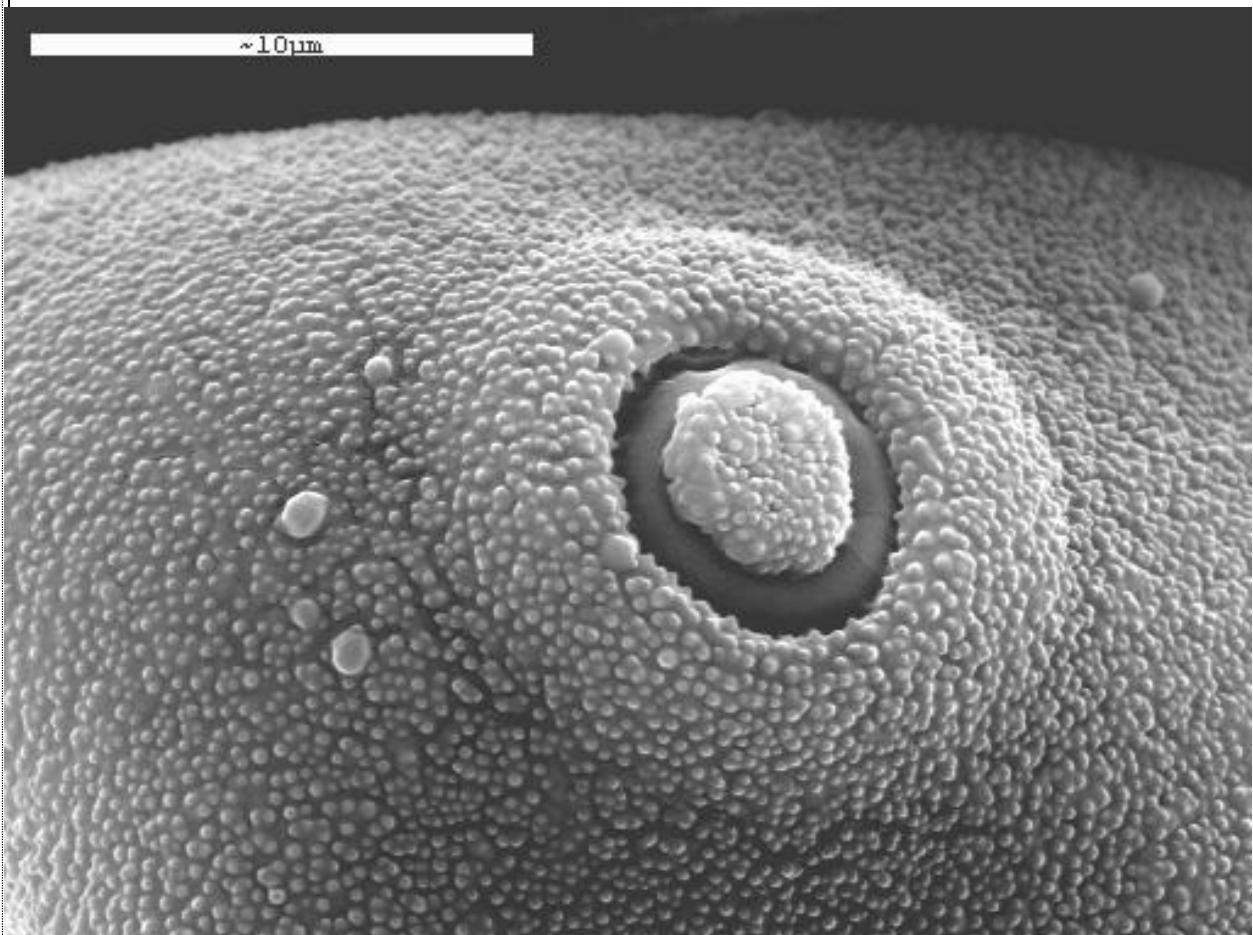

זרעי שעורה עטופי גלומות
מימין, וזרעי חיטה "ערומים"
משמאל

גרגרי אבקה של חיטה
מצילומי מיקרוסקופ
אלקטרוני

פני גרגר אבקה עם פתח הנביטה

פרק ב' הגפן

הגפן מופיעה בתנ"ך כמקור החשוב ביותר לידע חקלאי, הן כמותית והן במגוון הפעילות החקלאית הכרוכה בגידול זה. אלו מתבטאים במספר הגדול ביותר של מלות מפתח חקלאיות (טבלה - 1). משל הכרם של הנביא ישעיהו, עבודת הזמירה בגפן לקראת האביב, הבציר ודריכת הענבים ביקב, מגוון המוצרים כיון, תירוש וצמוקים, תפוצתו בכל אזורי הארץ, המחוללות בכרמים בט"ו באב ומגוון הזנים משורק ואדרת עד לגפן נכריה, סורחת, בוקקה או בואשת, כל אלו מעידים על מקומו

המיוחד של גידול זה. ובאשר לעבודת המקדש, מוצרי הגפן היין והתירוש משמשים לניסוך בכמויות גדולות וקבועות לכל סוגי הקרבנות. בנוסף, זנים בכירים של גפן שמשו גם כסמן בלוח השנה החקלאי "וְהַיָּמִים יָמֵי פִּיכּוּרֵי עֲנָבִים" (במדבר יג כ). גידול חשוב זה, בשל מורכבותו דרש ניהול צבורי "וְעַל הַפְּרָכִים שְׁמָעִי הֶרְמְתִּי וְעַל שְׂפָכְרָמִים לֹא צָרוֹת הָיִין זָבָדִי הַשְּׁפָמִי" (דברי הימים א' כז כז).

לגפן פרחים שלמים (אנדרוגינים) המשלימים הפריה עצמית ועם נשירת האבקנים ועלי העטיף מתקבל שלב **הסמדר** הוא ראשית צמיחת הענבים (תמונות עמ' 92, 93).

במחקר הגפן מתנהלת תכנית יחודית ליצירת זנים ללא חרצנים ולכן מתבצעות הכלאות בין זנים הנעדרים זרעים בפרי. בתמונה עמ' 93 רואים אנו יד המבצעת סרוס באשכול פריחה, עוקרת את כל האבקנים והופכת את הפרחים לנקביים בתיפקודם. לאחר מכן מצרפים אשכול דומה אך שופע אבקה מזן נבחר, סוגרים את השניים בשקית ניר, מטלטלים וכך מתבצעת ההפריה.

משלב זה, במסלול החנטה מתפתחים הפירות, הענבים ובתוכם חלה התפתחות מוגבלת של זרעים (תמונה עמ' 93). תמונה זו מציגה שלושה דגמים של התפתחות זרעים בענב: בטור הימני התפתחות נורמלית האופיינית לזנים מקובלים בעלי חרצנים, בטור השמאלי מתנוונים הזרעים משום המטען הגנטי של הוריהם כחסרי זרעים ומחומר זה מתקבלים זנים ללא זרעים. הטור האמצעי מציג מצב ביניים שאף הוא, במהלך התפתחות הפרי, מוביל לניוון הזרעים, ואולם מחומר זה ניתן לחלץ זרעים מתנוונים המכילים עדיין עוברים חיוניים ולגדלם על קרקע מזון (תמונות עמ' 95). הצאצאים, דור ראשון מההכלאה המקורית שגדלו על קרקע מזון, נבחנו לאחר מכן במטע כקבוצה גנטית ללא זרעים מאחר ואף בהם, בדומה להוריהם יתחולל תהליך ניוון הזרעים בשלבי התפתחות הענב.

את הגפן מרבים ע"י נטיעה "וְאֵנָכִי נִטְעֵתִיךָ שָׁרֶק..." , ע"י הרכבה וכן ע"י זריעה. הנטיעה כוללת הכנת יחורים במשתלה מזמורות הגפן ויש המבצעים הרכבות כבר בשלב המשתלה. לעיתים לשתילים מורכבים יתרון כאשר הכנות מצטינות בעמידות למחלות קרקע ובעצמת צמיחה. ניתן להרבות גם מזרעים אך זאת בעיקר למטרות מחקר והשבחה, "... כִּלְה זָרַע אֶמֶת וְאֵיךְ נְהַפְכֶתָּ לִי סוּרֵי הַגֶּפֶן נִכְרְיָה". מאחר וערכם החקלאי של זרעים, צמחים מזרעי גפן משובחת אינו צפוי, וצמחים אלו עשויים להתפצל לתכונות גנטיות שונות, או אז אפשר ויתקבל דור צאצאים המשול ל"סורי הגפן נִכְרְיָה".

גפן השרק, השרקה מקובל כמשובח ובעל פרי אדמדם. אפשר וצבע זה מצוי בקבוצת הזנים המוכרים לנו (תמונות עמ' 89,90). וכאשר מוכיח הנביא ברוח "עולל יעללוך כגפן...", הרי שבכל הזנים נמצא עדות לעוללות כחלק מאופי הפריחה והחנטה בגפן (תמונות 91). את הגפן מגדלים בשיטות שונות ובענבי יין נוטעים ברווח מתאים בין השורת לכניסת המכונה הבוצרת (תמונה עמ' 96). ענבי יין המגיעים ליקב, נדרכים ונסחטים לתירוש, והזג, החומר המוצק נפלט כפסולת החוצה (עמ' 96). בישראל תכנית מגוונת להשבחת הגפן הן למאכל טרי והן ליין ואלפי צאצאים מהכלאות שונות נבחנים מידי שנה על פי מדדים של יכול, עונת ניבה, מבנה האשכול, איכות הגרגר ועוד. כמו כן נבדקת השפעתם של חמרי צמיחה על התפתחות האשכול ואיכות הגרגרים.

מגוון זנים עפ"י צבע הפרי

"... וְאַנְכִי נִטְעֵתִיךְ שֶׁרֶק כֶּלֶה
זָרַע אֶמֶת..."
(ירמיהו ב כא)

תהליך השתנות הצבע משלב
הבוסר אל הצבע הבוטני
המייצג בשלות

אחד מקבוצת
צבעי השֶׁרֶק

"... כִּפֶּס בִּיּוֹן לְבָשׁוֹ וּבָדָם עֲנָבִים
<סוּתָה> סוּתוֹ"
(בראשית מט יא)

גפן פוריה ואשכול סגול-שחור

אשכולות מזן ורוד-אדמדם

זן ארגמני

"... תִּאֲנֶה וְגִפֶּן נִתְּנֵי חֵילִם "
(יואל ב כב)

זן פורה בעל הבשלה אחידה
המתאים לבציר ממוכן

טיפוסי עוללות בזנים שונים

"... אם ב'צרים באו לך הלא
ישאירו עלות" (עובדיה א ה)

עוללות מזן ירוק פרי

"...הלא טוב עלות אפרים
מבציר אביעזר"
(שופטים ח ב)

עוללת עם פרי סגול ובקצה
גרגר פרטנוקרפי ירוק

"... וכרמך לא תעולל ופרט
כרמך לא תלקט..."
(ויקרא יט ז)

עוללת מטיפוס ארגמני

תהליך הפריחה בגפן

		<p>ראשית פריחת הגפן, והפרחים טרם נפתחו</p>
		<p>תהליך הפריחה מתקדם, חלק מהפרחים כבר פתוחים</p>
		<p>סרוס-עקירת האבקנים מפרחי האשכול והפיכתו לנקבי מבחינה תיפקודית.</p> <p>בשלב שני מאביקים את האשכול באבקת זן נבחר כחלק מתהליך ההשבחה</p>

מחנטה עד הבשלה מלאה

שלב הסמדר הגיע,
האבקנים נשרו
ונותרו החנטים
האמורים לבנות
אשכול ענבים

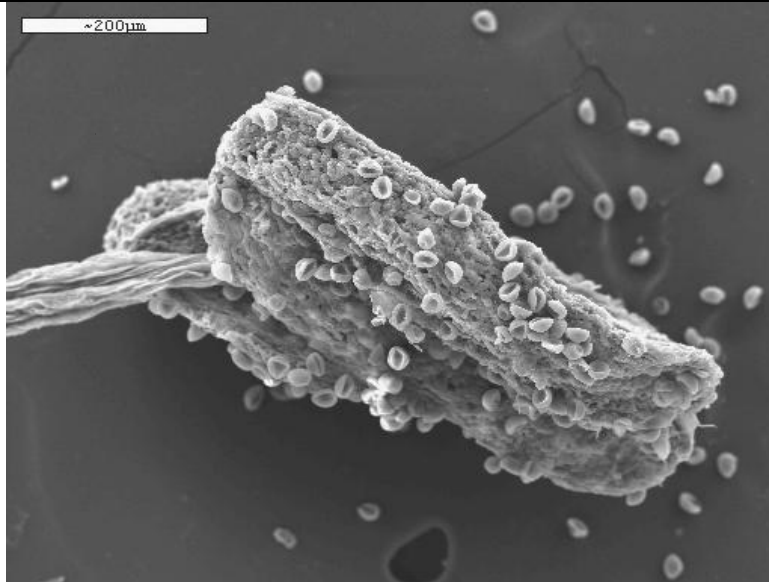
"... והגפנים סמדר
נתנו ריח..."
(שיר השירים ב יג)

חתכי אורך ופריסת חלקי הפרי במגוון זנים

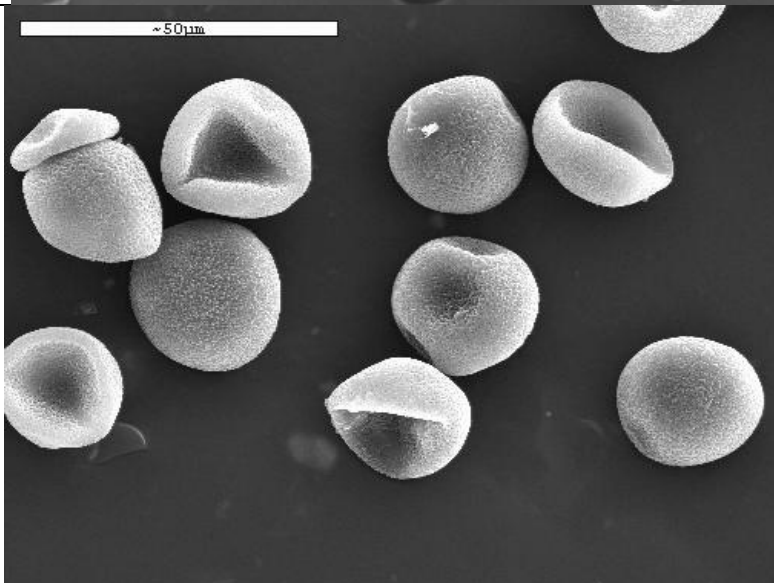
לפנינו שלושה טורים: הימני מייצג זנים בעלי זרעים, השמאלי זנים ללא זרעים והטור האמצעי מבטא דרגת ביניים. בפרוט טור זה, כאשר נאכלים אין תחושת זרעים אך גם מהזרעים המתנונים ניתן לחלץ עוברים, ואלו מסוגלים להתפתח על קרקע מזון לצמחונים נורמלים.

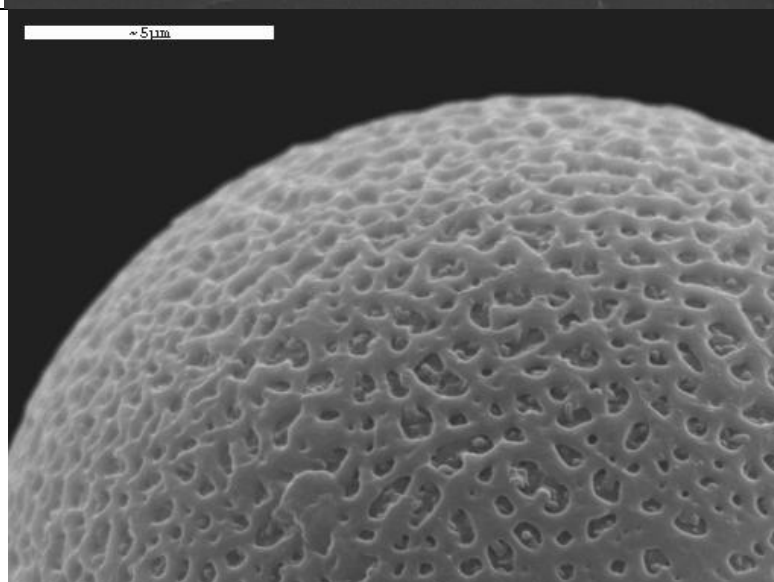
צילומי אבקה במיקרוסקופ אלקטרוני

מאבק מפרח הגפן וגרגרי
אבקה פזורים

גרגרי אבקה של גפן

פניו של גרגר אבקה מגפן

מן המעבדה אל השדה

גידול על קרקע מזון של עוברים
אשר חולצו מזרעים מתנוונים.
הזרעים נתקבלו מהכלאה בין
שני טיפוסים גפן חסרי חרצנים

גידול בחממה להקשחת
הצמחונים אשר גדלו על קרקע
מזון. לאחר מכן מעבירים
צמחים אלו למטע

למטה ומשמאל: שתילים
צעירים תוצרי הכלאות גדלים
במטע ומוגנים פיזית מבסיסם
ע"י שרולי פלסטיק בפני
"שועלים קטנים..." ושאר
מזיקים מן החי

מימין: הרכבת ראש של שלושה
ענפים על כנה בוגרת, הן
להחלפת זן והן כשיטה לזרוז
ובחינת ההנבה במטע

כרם יין בשטחי קיבוץ חולדה

"... ובציר ישיג את זרע
נאכלתם לחמכם..."
(ויקרא כו ה)

בוצרת ענבים ליין בכרמי
קיבוץ חולדה

"... ונטעו כרמים ושתו את
ייןם..."
(עמוס ט יד)

יבול ענבי יין נאסף במיכלים

"... מחרצנים ועד זג לא
יאכל"
(במדבר ו ד)

זג, פסולת ענבים המופרשת
מיקב קיבוץ חולדה

פרק ג' התאנה

התאנה מופיעה עם מגוון פרותיה, החל בַּפְּרוֹת המהוות זנים יחודיים שמבשילים כחדשיים לפני זני הקיץ האופייניים. מאחר והתאנה מבשילה לאורך כל תקופת הקיץ, נקראת היא גם קיץ ומספקת מגוון מוצרים כפרי טרי, כגורגרות ודבלים, ויש גם תאנים מטיפוס נְבֵלֶת ותאנים רעות. "פֶּלַח תְּאֵנָה" נושא תכונות מרפא למחלות עור ואפשר שאלו מצויות במוהל הדבקי-לבן שבפגה.

התאנה הינה גידול דו ביתי שכולל את תאנת הגן המתפקדת כעץ נקבי וכן עצים זכריים המצויים בשולי הגידול. בטיפוס הנקבי קיימים אמנם גם פרחים זכריים אך אלו מתפתחים כ 6 שבועות לאחר הנקביים ולכן לא תתכן הפריה עצמית ויצירת זרעים. עצי הזכר מכילים בפגות גם פרחים נקביים וטיפוס זה מתרבה ע"י הפריה עצמית (תמונות עמ' 99). רב הזנים בישראל אינם זקוקים להפריה ומפתחים פרות ללא זרעים (פרטנוקרפיים), ביניהם זני הבכורות (תמונות עמ' 98,100). בזני הבכורות מתמינים הפרות הבכירים בתחילת האביב על ענפים משנה קודמת ותורמים יבול ראשון (תמונה עמ' 100). כמו כן קיימים זנים חשובים הזקוקים להפריה מאבקת העץ הזכרי וזאת מתבצעת בעזרת צירעת הבלסטופגה נשאית האבקה. הצירעה חיה בסימביוזה מלאה עם פגות הזכר והנקבה, וע"י ההפריה מפתחים זנים אלו פרות עתירי זרעים (עמ' 100). בזנים אלו, ללא הפריה נושרות הפגות, ואפשר שאלו הן תאני ה**נְבֵלֶת** (עמ' 100).

מחקר ההשבחה כולל אינטרודוקציה מקפת של זני חו"ל ובדיקת צאצאים מהפריה מכוונת עם צמחי זכר שונים. עבודה זו בשילוב טכנולוגיה של אֶרְיָה (קטיפת הפרות) ואחסון הפרי ליצוא, הובילה את הגידול לאינטנסיפיקציה מתקדמת תוך גידול בהיקף המטעים המוגנים בבתי רשת. עוד למדנו כי תאני הַפְּרוֹת "פְּבִיפּוֹרָה בְּטָרָם קִיץ אֲשֶׁר יִרְאֶה הָרְאָה אוֹתָהּ בְּעוֹדָה בְּכַפּוֹ יִבְלָעָה", וכן רב הזנים הפרטנוקרפיים, שאינם זקוקים להפריה, נענים להפריה ופרותיהם מכילים זרעים. לפרות שכאלו כלל מוצקים גבוה יותר מאשר בפרטנוקרפיים, והעיקר, משך אחסון גבוה והעדר רקבונות באחסון, גורמים התורמים משמעותית לעניין היצוא. נוסף עוד כי לפרי המופרה יתרון על הפרטנוקרפי בהתאמה ליבוש, לדריכה ומכאן לדבלים.

את התאנה מרבים בקלות יחסית ע"י יחורים. צאצאי הפריה בין הטיפוס הזכרי לטיפוס החקלאי הנקבי מתפצלים לזכרים ונקבות ביחס של 50% מכל טיפוס מאחר ותורשת המיניות נשלטת ע"י גן יחיד. ריבוי שכזה נעשה בטבע בסיוע ציפרים, החומדות את הפרי ומפיצות את הזרעים שבתוכו באתרים כנקיקי סלע (תמונה עמ' 101), בורות מים ולאורך ערוצי נחלים. המסייר באזורים שכאלו אמור למצוא עצים שפריים ראוי למאכל.

מראשית התפתחות הפגות אל הפרי הבשל

"הַתְּאֵנָה חֲנֻטָּה פְּגִיָּה..."
(שיר השירים ב יג)

ראשית התפתחות הפגות
בחיק העלים הצעירים

טיפוסי פרי אופייניים מזנים
חסרי זרעים (פרטנוקרפיים)

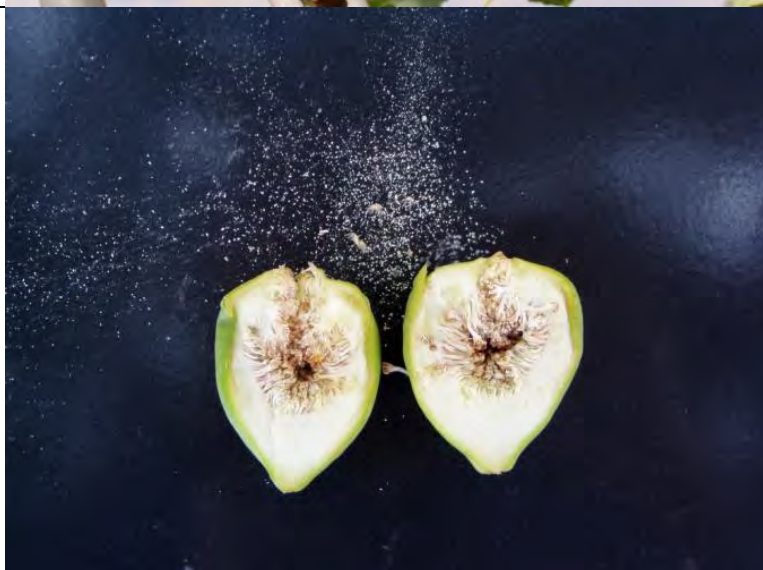
חתכי אורך בפרות התמונה
הקודמת. ראוי לציון מרקם
הפרי שאינו דחוס ואופייני
לזנים חסרי זרעים שלא קבלו
הפריה

מקור האבקה וצילומי מיקרוסקופ אלקטרוני

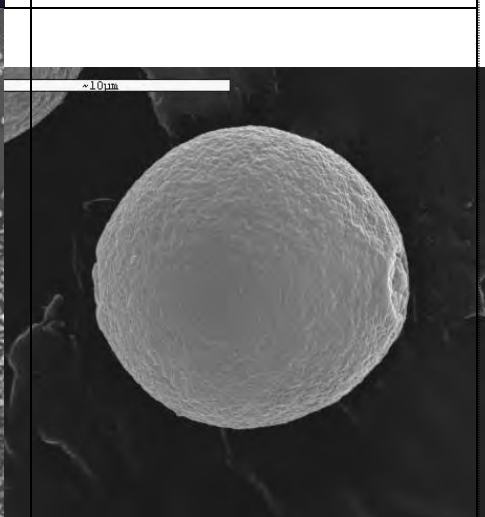
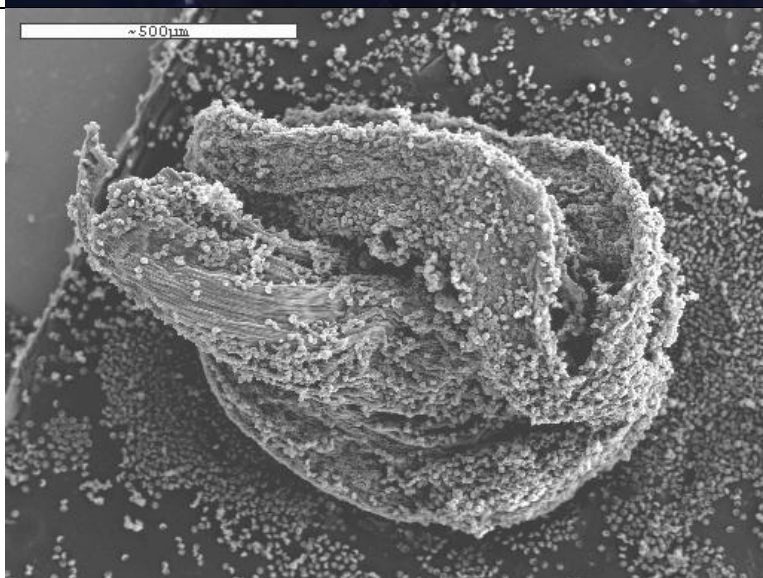

ענף מעץ תאנה זכרי אשר
בפגותיו מתפתחת צירעת
הבלסטופגה

חתך אורך בפרי תאנה מעץ
זכרי המשחרר אבקה

למטה : צילומי מיקרוסקופ
אלקטרוני
משמאל : מאבק תאנה המוקף
ומשחרר שפע גרגרי אבקה
מימין : גרגר אבקה של תאנה
ומימינו פתח הנביטה

מציאות הנבלת מול חנטה
והבשלה מלאה

"...יבול כנבל עלה מגפן
וכנבלת מתאנה..."
(ישעיהו לד ד)

נשירת פגות שלא הופרו, בזן
תאנה הזקוק להפריה לצורך
חנטת הפרי

"ניאמר ישעיהו קחו דבלת
תאנים ויקחו וישימו על
השחין ויחי"
(מלכים ב כ ז)

חתחי אורך בשלושה פרות.
מימין פרי דבלה עמוס זרעים
ומשמאלו שני טיפוסים ללא
זרעים (פרטנוקרפיים)

"...כבכורה בתאנה בראשיתה
ראיתי אבותיכם..." (הושע ט
ו)

"...כבכורה בטרם קיץ אשר
ראה הראה אותה בעודה
בכפו יבלענה"
(ישעיהו כח ד)

תאני הבכורות מזן החונט שני
יבולים בשנה, הראשון
בכורות המתחילות צמיחתן
כבר בחורף על ענפי שנה
קודמת ולכן מבכירות.
בהמשך, לאורך עונת הקיץ
מבשילות תאני הקיץ. שני
פרות מתאני הבכורות כאשר
תאני הקיץ עדיין ירוקות.

"נִצֵּר תְּאֵנָה לֹאכֵל
פְּרִיָּה... " הַצִּפְרִים
חֹמְדוֹת אֶת פְּרִי
הַתְּאֵנָה
(משלי כז יח)

זריע תאנה באזור הכותל הדרומי של הר הבית, ומקורו מתפוצת זרעים ע"י צפרים

פרק ד' התמר

התמר על חֲטָריו, נצרי, כפותיו (המהוות עלים, והצעירים הינם הלולבים), סִנְסָנִיו ואשכולות-מִכְבְּדוֹת הפרי מצטיין בנויו, כאשר הלולב מייצג את התמר בין ארבעת המינים בחג הסוכות (תמונות עמ' 103-109). צורת העץ על חלקיו אף מִטְבָּעִים על מטבעות ישראל עוד מימים עברו, ומופיע כמושא השוואה לצדיקים "צִדִּיק בְּתֵמָר יִפְרָח כְּאֶרֶז בְּלִבְנוֹן יִשְׁגָּה" (תהילים צב יג). בתקופת המקרא הוגבל גידולו לבקעת יריחו, היא עיר התמרים ובתלמוד הבבלי אף צוער מכונה עיר התמרים. בימינו מתקיימת לתמר עדנה, שיבת התמר לארצנו בכסותו שטחים נרחבים לאורכן של בקעת הירדן וארץ הערבה. בנוסף, כתוצאה מברור-סלקציה נמצאו זנים החונטים ומבשילים פרותיהם ברב חלקי הארץ. והדבש בו מצטיינת "אֶרֶץ זֵבֶת חֶלֶב ודִבְשׁ" (דברים כו טו) מקורו בפרי התמר.

התמר הינו גידול דו ביתי, הנושא דורים של מכבדות המכילות סנסנים בעץ הנקבי, ומכבדות אבקה בעץ הזכרי (תמונות עמ' 104). המכבדות, כ- 10 לעץ בוגר נפתחות לאורך תקופה של כחודש ולכן יש צורך לעלות על העץ מספר פעמים "אֶעֱלֶה בְּתֵמָר..." למטרת הפריה (תמונות עמ' 104, 105). בתמונה מהמטע בדגניה ב' מוצגת הפריה ידנית בעזרת בקבוק פלסטיק המכיל אבקה זכרית מול סנסנים צעירים שאך השתחררו מנרתיק המכבד. כמו כן מוצגים סנסנים בוגרים יחסית שהופרו מזה מספר ימים. קיבוץ יטבתה המנהל משק תמרים ממוחשב ומתקדם ביותר, אימץ שיטה מהפכנית כדי להמנע מהצורך לעלות פיזית בתמר לצורך הפריה, וזאת בעזרת מטוס מאביק (עמ' 109). השיטה יושמה במשקי הערבה הדרומית במשך כ- 20 שנה והוחלפה בטכנולוגיה מתקדמת יותר, מערכת איבוק מהקרקע. בהפריה מבוקרת מקבלים כ- 100% הצלחה, אשכול מלא תמרים בעלי זרעים (תמונות עמ' 106), ובנוסף, בעקבות דילול האשכול מקבלים פרות גדולים ואיכותיים. בהפריה טבעית אחוז הפרות המופרים מוגבל, בעיקר בשל המרחק בין עץ הזכר לנקבה וכיוון הרוח (תמונה עמ' 108).

את התמר מרבים מחטרי, מנצרי "וְיִצְא חֲטָר מִגִּזְעֵי יֶשִׁי וְנִצָּר מִשְׁרָשָׁיו יִפְרָה", מזרעים ולאחרונה מתרבות רקמה שמקורה בצמח האם של זן מבוקש. מאחר ופוטנציאל הריבוי בשיטת החטרים הינו מוגבל, והזנים נבדלים ביניהם עד מעוטי חטרים, פותחה בישראל שיטה לריבוי מתרבות רקמה, המבטיחה כמות בלתי מוגבלת של חומר ריבוי (עמ' 103, תרבות רקמה במעבדת צמח בעמק הירדן והקשחת הצמחים ברמת פוריה). ריבוי התמר בימים עברו ובארצות הקדם נעשה גם באופן בלתי מבוקר מזרעים שהופצו ע"י בעלי חיים. חומר צמחי זה נתן עצי זכר ונקבה ביחס של אחד לאחד מאחר ותורשת התכונה, בדומה לתאנה נשלטת ע"י גן אחד. מריבוי זה נתקבל מגוון טיפוסים עשיר שממנו, ע"י ברור - סלקציה נתקבלו הזנים המסחריים של ימינו. אסיף הפרי, הגדיד (עמ' 106) מסתייע בטכנולוגיה מתקדמת וכן מיון האשכולות לשיווק, על פי דגם הבשלתם של הזנים השונים. נושאי השקיה ודישון הינם תורה כשלעצמה ורבות הושג בתחום זה.

ריבוי התמר מתרבית רקמה במעבדות צמח – עמק הירדן ומחטרים ונצרים

שלבי התמינות מתרבית רקמה וראשית הופעתם של צמחונים עם עלים ירוקים אשר עוברים הקשחה במשתלה צביאלי בפוריה.

"וַיֵּצֵא חֹטֶר מִגִּזְעֵי יֶשְׁעֵי וַנִּצֵּר מִשְׁרָשָׁיו יִפְרָה" (ישעיהו יא א)

ריבוי מסורתי מחוטרים ומנצרים המצויים בבסיס עץ האם במטעי קיבוץ בית הערבו

פריחת התמר, זכרית ונקבית מהמטע בקבוצת דגניה ב'

"צדיק פתח יפרח..."
(תהלים צב יג)

עץ זכר עם פתיחת מכבדי
האבקה

מכבדים בפתיחתם, זכרי מימין
ונקבי משמאל

סנסיני פרחי נקבה משמאל
ופרחי זכר המשחררים שפע
אבקה מימין

"אעלה בתמר אחזה בסנסיני..."
(שיר השירים ז ט)

האבקת מכבד אשר אך זה נפתח
בעזרת אבקה המשתחררת
מבקבוק פלסטיק
(פודריה). מימין מכבדים בוגרים
אשר הופרו מספר ימים קודם
לכן ועליהם חנטים בולטים

עליה בתמר אז והיום

עץ תמר בן עשרות שנים שטופל בשיטות
פרימיטיביות כולל יצירת גומחות בגזע
להקלת העליה בתמר

מסוע בן ימינו בדגניה ב' המשרת את
העובדים לכלל הטיפולים בתמר

הבשלה, גדיד ומיון

חנטה מלאה והפרות
מצויים במהלך
הבשלה סופי תוך שינוי
צבע מירוק לצהוב (בזן
המבשיל כצהוב)

גדיד תמרים בקבוצת
דגניה ב'

מיון תמרים בקיבוץ
שדה אליהו לקראת
שיווקם

מתרבות רקמה אל המטע כמערכת אקולוגית מתקדמת

חלקת תמרים מהזן מגיהול
שמקורם מתרבות רקמה,
פרי עבודתו החלוצית של
ד"ר עודד ראובני ז"ל.

החלקה מצויה בחוות עדן
בעמק בית שאן

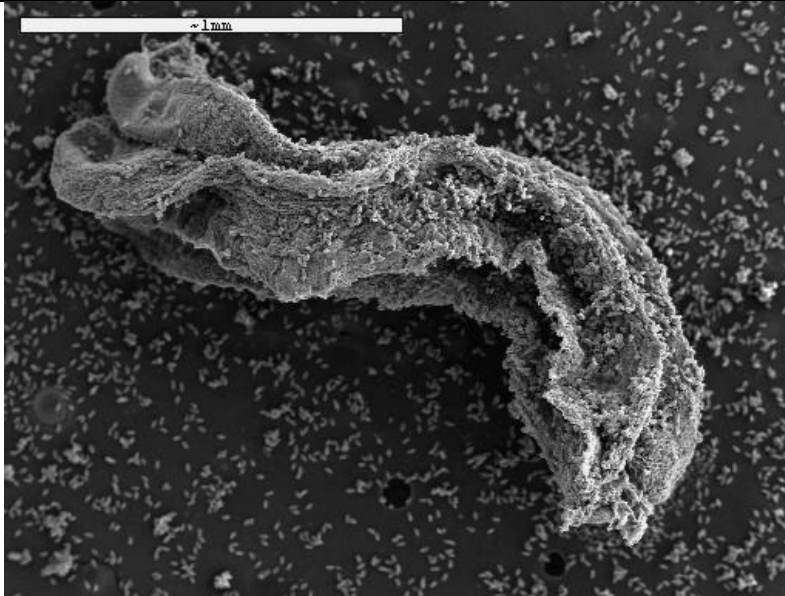

מטע תמרים בקיבוץ שדה
אליהו כמערכת אקולוגית
שלמה.

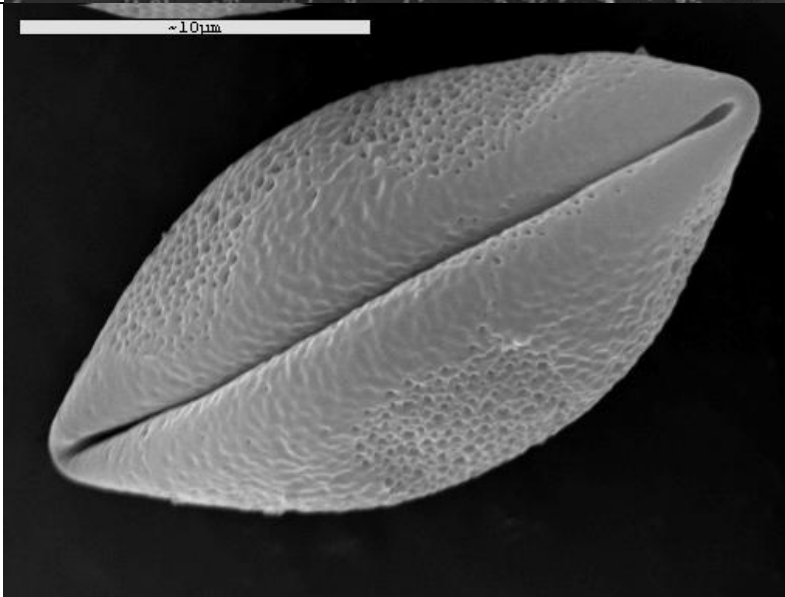
קולט פוטואלקטרי מנהל
את מערכת ההשקיה,
חמורים מדיירים אף
מעשבים את החלקה
וקבוצת תנשמות שבתיהן
מפוזרים בשטח המטע
טורפות מזיקים שונים

צילומי גרגרי אבקה ממיקרוסקופ אלקטרוני

מאבק התמר ולידו
שפע גרגרי אבקה

גרגר אבקה של
תמר

תוצאות הפריה אקראית

עץ צעיר אשר קבל
אבקה חפשית
מעצי זכר המצויים
מרחק מאות
מטרים ממנו.

הפרות הגדולים
הינם תוצרי הפריה
ונושאי זרעים,
והקטנים-ירוקים
הינם ללא זרעים
(פרטנוקרפיים)

הפרייה בעזרת מטוס במטעי הערבה הדרומית

טעינת המטוס באבקת התמר
להפריה במטעי הערבה

מטוס קל משחרר אבקה
במטעי הערבה. לעונת הפריחה
נדרשות כ- 5 גיחות מטוס

פרק ה' הזית

הזית, ראשון העצים במשל יותם, מצטיין בתנובתו, בשמן העולה בחשיבותו התזונתית על כל שאר השמנים הצמחיים ומבטא יותר מכל עצי הארץ דגם של מעין נצחיות. לאחר מאה וחמישים ימי מבול חוזרת היונה אל נח לתיבה ובפיה עלה, ולא מעצי הארץ הגבוהים ודומיהם אלא דוקא מן הזית, ששרד את המבול. מין זה נושא סמליות רבה הן בשל שמנו-דשנו והן בשל מרירות עליו. ביקור בגליל, בבית גוברין ובעיקר בירושלים ליד כנסית גת-שמנים חושף בפנינו אף עצים המכונים 'רומים' בפי הערבים, כעצים שנכחו בימי השלטון הרומאי באזורנו. יכולת ההתחדשות כנצרים משרשי הזית, לאחר חסול כל הנוף בשרפות הינה עובדה מוכרת (עמ' 119). תפוצת הזית בארצנו היתה כללית אך בעיקר בגליל המעיד בפנינו על זנים מצטינים כזני הנטופה המיוחסים לעמק בית נטופה, זני שִפְכוֹנִי, וזני בִישְׁנִי שגדלו בבית שאן או אפשר שבישו את שאר הזנים בשל שפע ואיכות תנובתם.

בשל חשיבותו הרבה של ענף הזית ומוצריו נתקימה מערכת הדרכה ופיקוח "לעל הַזִּיתִים וְהַשְּׁקָמִים אֲשֶׁר בְּשִׁפְלָה בְּעַל חֶנֶן הַגִּדְרִי וְעַל אֲצֻרוֹת הַשְּׁמֶן יוֹעֵשׂ" (דברי הימים א' כז כח). וראוי להביא ממקור אנציקלופדי (התקופות הגדולות של עם ישראל, כרך ראשון, עמ' 91 ספרית מעריב) כי משק הזית בספרד, המשתרע על מעבר ל 20 מליון דונמים ואשר הפך ארץ זו למעצמת זית עולמית, הינו תולדה של החקלאות הארצישראלית, עבודת אכרים יהודים אשר היגרו מארץ ישראל לספרד החל מהמאה העשירית.

לזית אמנם פרחים שלמים (אנדרוגינים) ואולם שיעור החנטה מהפריה עצמית בזנים שונים הינו נמוך. ההפריה בזית נעשית בעיקר ע"י הרוח ולכן מומלץ לשלב במטע עצים מזן נוסף, המוכר ביכולתו לשפר את ההפריה והחנטה (תמונות עמ' 112). גזע הזית מצטיין ביכולת מריסטמטית (מריסטמה, רקמה יוצרת האחראית לחלוקת תאים ומכאן לצמיחה) להצמיח מבסיסו ניצנים הגדלים לנצרים שמכונים גרופיות וכן סורים (עמ' 119). גרופיות אלו הינן העתק גנטי מצמח האם ומשמשות בדומה לענפי זית צעירים כחומר ריבוי. כאשר במטע בוגר מעוניינים להחליף הזן בזן חדש ומצטיין ניתן לבצע זאת בהצלחה ע"י כריתת הנוף והרכבת ראש על הגזע החשוף.

בזית מתקיים גם ריבוי בלתי מבוקר כאשר ציפרים מפיצות חרצנים ממקור בלתי ידוע אשר נובטים ומתפתחים לצמחים שאיכותם נבדקת לאחר שנים, בשלב הפרי (עמ' 114). זריעים מזן מוגדר משמשים גם ככנות להרכבה עם זנים מצטינים. פרות הזנים עוברים בתהליך ההבשלה מירוק לשחור ובחלקם לסגול. חריג בקבוצה זו הינו המוטנט (מוטציה) מטיפוס לבקן הנושא מחסום גנטי-פיסיולוגי שמונע את סינטזת הכלורופיל בפירות, ומכאן נחסם גם המעבר אל הפיגמנט השחור (תמונות עמ' 115).

משק הזית קבל לאחרונה תנופה בעקבות זנים ישראליים חדשים, כ'ברנע', 'קדש', 'מעלות' ועוד, ביניהם עמידים למחלות ועתירי שמן, כמו גם בעלי צימוח המתאים למסיק מכני, במקביל לפיתוחן של מכונות מסיק המנערות את ענפי העץ (תמונות עמ' 117). מטעים חדשים ניטעים עם רווח מתאים עבור מערכת זו (תמונות עמ' 114) תוך צפי למטע "סופר אינטנסיבי". במישור הפיסיולוגי נלמדו הדרכים לצמצום הסרוגיות ביבולי הזית משנה לשנה, להחלשת כח הנתוק של הפרי מעוקצו כדי להגדיל היבול הנאסף במסיק מכני, וכן משטרי השקיה מתאימים.

בעברנו גדל הזית מצפון הארץ עם יתרון לגליל, עד הדרום באזור שיבטה, אזור בעל כמות משקעים דלה. ובימינו מדרים הגידול בהצלחה רבה לאזור רביבים וישובי הערבה. מוצרי הזית העיקריים הינם שמן וזיתי כבש. הטכנולוגיה של הפקת השמן מצויה עתה בבתי בד מתקדמים (תמונות עמ' 118) והזיתים נמסקים בשלב ההבשלה המתאים ליעודם (כירוקים, ביניים ושחורים).

פריחת הזית וראשית החנטה

"... וַיְהִי כְּזֵית הַדֹּדוּ..."
(הושע יד ז)

עץ זית מלבין בפריחתו

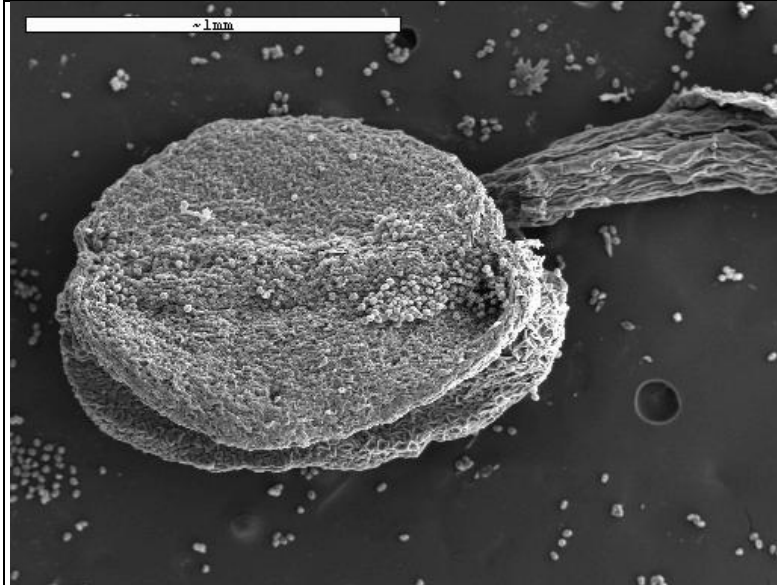

אחד מענפי הזית על סעיפיו
לקראת פריחה

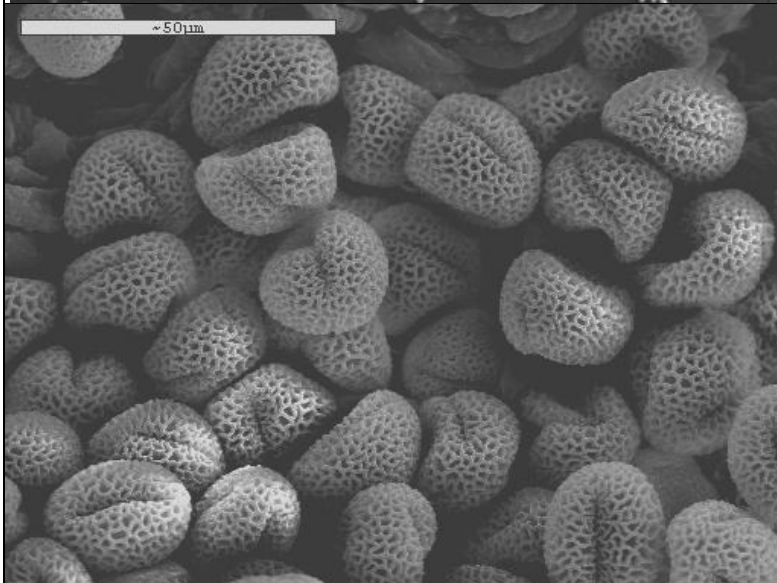

פריחה וחנטים ראשונים בסעיף
מענף זית

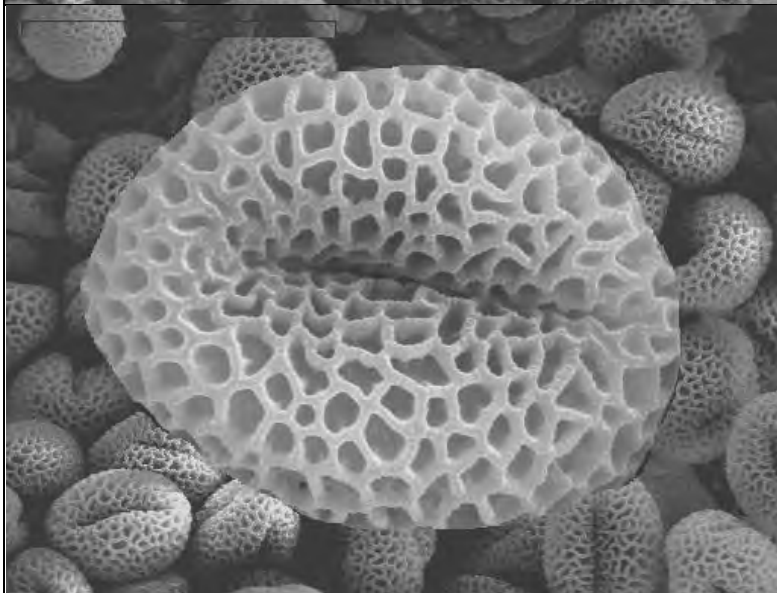
גרגרי אבקה של זית בצילומי מיקרוסקופ אלקטרוני

מאבק מפרח זית אשר שחרר
גרגרי אבקה לסביבתו

גרגרי אבקה של זית

פני גרגר אבקה של זית

מנביטה אל המטע המודרני

ריבוי הזית מיחורים

נביטה מתפוצת זרעים ע"י צפורים

שתילת זיתים ברווחים המתאימים למסיק מכני במושב בני דרום

מטע צעיר ומרווח במושב בני דרום

שונות בצבע, באופי הפרי והתפתחותו בזית

תהליך שינוי הצבע מירוק
לשחור, מקצה הענף אל בסיסו

זיתים מטיפוס לבקן (אלבינו)
מימין, ומגוון פרות המייצגים
זנים בשלבי הבשלה שונים
משמאל

"... כחש מעשה זית..."
(חבקוק ג יז)

נשירת זיתים

מסיק ידני של זיתים

מסיק זיתים

הפירות שהתקבלו ממסיק זיתים בשלב מוקדם יחסית, לקראת שינוי הצבע מירוק לשחור

הפירות שהתקבלו ממסיק בשלב מתקדם, רוב הזיתים משנים צבעם

הטכנולוגיה למיכון המסיק

מסיק מכני בזן 'ברנע' בעזרת
מנערת אשר מזעזעת את ענפי
העץ הראשיים, בשלב הבשלה
מלאה בקיבוץ בית ניר

"וְנִשְׁאַר בּוֹ עוֹלָלַת כְּנָקָף זֵית
שָׁנִים שְׁלֹשָׁה גְּרָגְרִים בְּרֹאשׁ אֲמִיר
אַרְבָּעָה חֲמִשָּׁה בְּסַעֲפִיהָ..."
(ישעיהו יז ו')

השלמת המסיק בעזרת מקלות
ארוכים המכים (נקיפה) בצמרת
העץ לשחרור הזיתים שנותרו

המנערת כוללת סרט נע לאיסוף
הזיתים והובלתם אל המיכלים

בית הבד - אז והיום

מערכת בית בד מודרני במושב בני דרום, משלב ריסוק הזיתים עד לקבלת השמן

ריסוק הזיתים בעזרת מפרכה (מס הנעה סיבובית על בסיס הים (רחל תחתונה)

מתקנים למיצוי השמן מרסק הזיתים. הרסק נטען לתוך שקי עקלים, ונסחט בעזרת לחץ ברגי (מימין) או בשיטת הבוכנה (משמאל)

"נצחיות" עץ הזית בארץ ישראל

זית עתיק בגליל, המתחדש בנופו
לאחר כריתת חלק מצמרתו, ומפתח
גרופיות בבסיסו משמאל

זיתים בואדי זיתן סמוך לשיבטה

למטה משמאל: "שיקום" זית עתיק
בגליל ע"י מילוי חלל הגזע באבנים

למטה מימין: "נצחיות" הזית מוצגת
ע"י התחדשות וצמיחת נצרים משרשי
הזית לאחר שריפת כל הנוף. השרפה
ארעה בפרק בריטניה בשנת 1998,
ושרידה כאפר לבן במרכז

פרק ו' הרימון

עץ הרימון הינו צנוע יחסית לחבריו המופיעים בעבודתנו, בתרומה למילים חקלאיות, ואולם כבודו והדרו שמורים לו בהיבטים נוספים של מורשת עמנו.

הרימון מתחיל לפרוח בשפע של פרחים זכריים המלווים בפרחים נקביים "הַנְצוּ הַרְמוֹנִים". בפרח הנקבי המתפתח לפרי, מצויים מספר רב של אבקנים המבטיחים הפריה עצמית מלאה (תמונות עמ' 121-123). במעשה ההפריה משתתפים אף דבורים ומתקבלים פרות מלאי זרעים/גרגרים עסיסיים, המסוגלים גם לנביטה (תמונות עמ' 122).

את הרימון מרבים ע"י יחורים, ובדומה לזית אף הרימון מפתח נצרים מבסו (סוּרִים או "חזירים" בלשון הפרדסנות העברית בעבר) המשרישים בקלות יתרה. כאשר מרבים רימון מהנבטת הזרעים אשר בתוכו, מקבלים כנזכר לעיל צאצאים, המתפצלים גנטית ואינם מבטיחים את איכות זן המוצא. הצפרים תורמות לתפוצת המין בדומה לזית, לתאנה ולתמר, באזורים המתאימים לנביטה והתפתחות.

זני הרימון נבדלים בגודל הפרי, בצבע קליפתו, במרקם הגרגרים ומתיקותם ובנטיית הפירות להתבקעות (תמונות עמ' 123). העץ בנוי כחד או כרב גזעי ולאחר מספר שנים, עם התנוונות הגזעים העיקריים, ניתן לחדש את הנוף מסוּרִים הצומחים מבסו של גזעים אלו. עבודת ההשבחה כוללת בעיקר בחינתם של זני יבוא (אינטרודוקציה) ממקורות רבים.

לאחרונה נפתח אופק חדש לממשק הרימון, בעקבות פיתוחה במכון וולקני של מכונה המפריטה את גרגרי הרימון מהפרי. גרגרי רימון חפשיים מיועדים למגוון שימושים בתעשיות המזון והרפואה.

הַנְצוֹ הַרְמוּנִים

ראשית הפריחה שכולה פרחים
זכריים

"הַנְצוֹ הַרְמוּנִים..."
(שיר השירים ז יג)

פרח נקבי מוקף בשלושה פרחי
זכר שאחד מהם טרם נפתח

חתך אורך בפרחי הרימון, פרח
נקבי מימין וזכרי משמאל

במרכזו של הפרח הנקבי בולטת
צלקת ירוקה המוקפת בשפע
אבקנים ומכוסה אבקה

אבקת רימון בצילום מיקרוסקופ
אלקטרוני

תפוצת הרימון ע"י צפורים

שיח רימון שהתקבל מנביטת זרע
רימון, צמוד לקיר אבנים

מחנטה להבשלה

התפתחות הפרי מפרח נקבי
ובצמוד לו פרח זכרי

פירות רימון בקליפה שחורה,
כחלק מהשונות בתכונת הצבע
ברימון

"...אֶשְׁקֹךְ מִיַּיִן הַרְקָח מַעְסִיס
רִמְנִי"

(שיר השירים ח ב)

מגוון זני רימון, קליפה ותוך.

בתחתית התמונה שלושה רימוני
נוי

סוף דבר / חתימה

נסיים עבודתנו בלקט פסוקים מפרק קד בספר התהלים "בְּרַכִּי נַפְשִׁי", המשלבים בין תאור גדולת הבורא לבין מקומו של האדם החקלאי, המחויב "... לַפַּעֲלוֹ וְלַעֲבָדָתוֹ עַדִּי עָרֵב". ובצמצום מתוך שירה זו:

(יד) מַצְמִיחַ חֲצִיר לְבִהמָה וְעֹשֶׂב לַעֲבֹדַת הָאָדָם לְהוֹצִיא לֶחֶם מִן הָאָרֶץ:

(טו) וַיֵּין יִשְׁמַח לִבָּב אֲנוֹשׁ לְהַצְהִיל פָּנִים מִשְׁמֶן וְלֶחֶם לִבָּב אֲנוֹשׁ יִסְעֵד:

(טז) יִשְׁבְּעוּ עַצִּי ה' אֶרְזִי לְבָנוֹן אֲשֶׁר נָטַע:

(יז) אֲשֶׁר שָׁם צִפְרִים יִקְנְנוּ חֲסִידָה בְּרוֹשִׁים בֵּיתָה:

(כג) יֵצֵא אָדָם לַפַּעֲלוֹ וְלַעֲבָדָתוֹ עַדִּי עָרֵב:

(כז) כָּלֶם אֱלִיךְ יִשְׁפְּרוּן לְתֵת אֶכְלָם בָּעֵתוֹ:

(לח) ... בְּרַכִּי נַפְשִׁי אֶת ה' הַלְלוּהָ:

ספרות עזר

- אטרוז דבורה ודוד צפריר, כי האדם עץ השדה, הוצאת המרכז לתרבות ולחינוך, ההסתדרות הכללית של העובדים בארץ ישראל, 1965.
- ברנשטין צבי, התמר, הוצאת המועצה לייצור ושיווק פירות, 2004.
- גור אסף, התאנה, חוברת 57, משרד החקלאות אגף למטעים, 1955.
- גור אסף ויעקב ליברמן, הרימון, 57 עמ' משרד החקלאות האגף למטעים, 1956.
- גור אסף, פנחס שפיגל וח. גרטש, משרד החקלאות האגף למטעים, 1960.
- גור אסף, פירות ארץ ישראל, הוצאת הקיבוץ המאוחד, 1974.
- גליל יעקב וגדעון נאמן, התאנה, הוצאת החברה להגנת הטבע, 1979.
- הוכברג נתנאל, גידול גפן, כרכים א', ב' הוצאת השדה, 1954, 1955.
- זגור (זגורודסקי) אלימלך, עבודת אבותינו, הוצאת נ. טברסקי, 1949.
- פליקס יהודה, עצי פרי למיניהם - צמחי התנ"ך וחז"ל, הוצאת ראובן מס, 1994.
- קובץ ישעיהו, גידול תמרים, הסוכנות היהודית לא"י, המחלקה להתישבות, אגף המטעים, 1980.
- רז דניאל, התאנה והאבקתה, 2001 (פורסם לראשונה ב- 1996 בעלון הנוטע כרך 50 מס' 7,8).
- האנציקלופדיה לחקלאות, כרך מטעים, הוצאת האנציקלופדיה לחקלאות, 1976.